7-KITÂBU'S-SALÂT
(NAMAZ KITABI)

1- Isrâ Gecesinde Namazlarin Nasil Farz Kilindigi Babi
2- Namazin, Avreti Örtecek Seyler Içinde Vâcib Olmasi, Yüce Allah'in Kavli Ve Bir Bez Içinde Sarinarak Namaz Kilan Kimse Babi
3- Namaz Kilacak Kimsenin Namaza Girerken Izârini Boynunun Gerisine Baglamasi Babi
4- Bir Sevb Içinde Onunla Örtünerek Namaz Kilmak Babi
5- Bâb: Kisi Bir Tek Kumas Içinde Namaz Kilacagi Zamâi (Onun Bîr Kismini) Omuzlari Üzerine Koysun
6- Bâb: Sevb (Yânî Kumas) Dar Oldugu Zaman
7- Sam'a Mensûb (Yânî Gayrimüslimler Tarafindan I'mâl Edilmis) Olan Cübbe Içinde Namaz Kilmak Babi
8- Namazda Ve Namaz Hâricinde Soyunup Çiplak Olmanin Keraheti Babi
9- Gömlek, Salvarlar (Donlar), Dizleri Kapamayan Kisa Don Ve Kaftan Içinde Namaz Kilmak Babi
10- Avretten Örtecegi Sey Babi
11- Ridâsiz Olarak Namaz Kilmak Babi
12- Uyluk Hakkinda Zikrolunan Sey Babi
13- Bâb: Kadin Kaç (Parça) Elbise Ile Namaz Kilar?
14- Bâb: Bir Sahis Damgalari Bulunan Bir Kumas Içinde (Yânî Onu Giyinerek) Namaz Kildigi Ve Onun Damgalarina Baktigi Zaman?
15- Bâb: Bir Kimse Saüb (Yâni Haç) Sekilleri Naksedilmis Elbise Ile Yâhud Baska Suretler Bulunan Bir Elbise Ile Namaz Kilsa Namazi Bozulur'mu?
16- Arkasinda Yirtmaçli Ipekten Bir Ferrûc Içinde Namaz Kilip Sonra Onu Çikaran Kimse Babi
17- Kirmizi Bir Elbise Ile Namaz Kilmak Babi
18- Evlerin Damlari Üstünde, Minberde, Agaç Parçalari Üzerinde Namaz Kilmak Babi
19- Bâb: Namaz Kilan Kimsenin Giydigi Sevb, Secdeye Vardiginda Hanimina Dokundugu Zaman?
20- Hasir Üzerinde Namaz Kilmak Babi
21- Seccade Üzerinde Namaz Babi
22- Kilim, Keçe Ve Benzeri Dösenen Seyler Üzerinde Namaz Kilmak Babi
23- Sicagin Siddetinde Sevb Üzerine Secde Etmek Babi
24- Ayakkabilarla Namaz Kilmak Babi
25- Mestlerle Namaz Kilmak Babi
26- Bâb: Namaz Kilan Kimse Secde Etmeyi Tamamlamadigi Zaman?
27- Bâb: Namaz Kilan Kimse Secde Esnasinda Pazularini Açar Ve Yanlarindan Uzaklastirir
28- Kibleye Yönelmenin Fazileti Babi
29- Medîne, Sam Ve Masrik Ahâlîsinin Kiblesi Babi
30- Yüce Allah'in: Siz De Ibrahim'in Makaamindan Bir Namazgah Edinin (El-Bakara: 125) Kelâmi

Babi
31- Namaz Kilacak Kimsenin, Nerede Olursa Olsun, Kible Cihetine Yönelmesi Babi
32- Kible Hakkinda (Söylenenlerden Gayri Olarak) Gelen Seyler Ile, Yanilip Da Kibleden Baska Yöne Dogru Namaz Kilan Kisinin O Namazi Yeniden Kilmasini Re'y Etmeyen Kimse Babi
33- Tükürügü Mescidden El Ile Kazimak Babi
34- Mescidden Sümügü Çakil Tasi Ile Sürtüp Kazimak Babi
35- Bâb: Kisi Namaz Içinde Iken Sag Tarafina Tükürmesin
36- Bâb: Soluna Yâhud Sol Ayaginin Altina Tükürsün
37- Mescide Tükürme (Hatîesinin) Keffâreti Babi
38- Mescidde Tükürügün Gömülmesi Babi
39- Bab: Tükürük Kendisine Galebe Ettigi Zaman (Namaz Kilan Kimse Onu) Elbisesinin Bir Tarafina Alsin
40- Imamin Insanlara, Namazi Tam Yapmalari Hususunda Ögüd Vermesi ve Kiblenin Zikri Babi
41- Bab: Fulan Ogullari Mescidi Denilir Mi?
42- Mescidde Bir Seyi Bölmek ve Hurma Salkimi Asmak Babi
43- Mescidde Iken Yemek Için Da'vet Yapan Mescidden Itibaren Bu Da'vete Icabet Eden Kimseler Babi
44- Mescidde Erkekler ve Kadinlar Arasinda Hükmetmek ve La'netlesme Yaptirmak Babi
45- Bab: Insan (Baskasina Âid) Bir Eve Girdigi Zaman O Evin Içinde Istedigi Yerde Mi Namaz Kilar Yahud Kilacak Yeri Arastirmayarak Emredilen Yerde Mi Namaz Kilar?
46- Evlerde Mescidler (Edinmek) Babi
47- Mescide Girmekte ve Digerlerinde Sac Ayak Ile Baslamak Babi
Ve Ibn Umer, girmeye sag ayagi ile baslar, çikacagi zaman ise sol ayagi ile baslar idi
48- Bab: Çahiliyyet Devri Müsriklrrinin Kabirleri Açilir ve Yerlerinde Mescidler Edinilir Mi?
49- Davar Agillarinda Namaz Kilmak Babi
50- Su Yakinlarindaki Deve Yataklarinda Namaz Kilmak Babi
51- Önünde Ocak Yahud Ates Yahud (Müsrikler Tarafindan) Ma'büd Edilelen Bir Sey Oldugu Halde Yüce Allah'in Rizasini Irade Edip Namaz Kilan Kimse Babi :
52- Kabirler Bulunan Yerlerde Namaz Kilmanin Keraheti Babi
53- (Allah Tarafindan) Yere Batirilmis ve Üzerine Azab Indirilmis Olan Mekanlarda Namaz Kilma(nin Hükmü) Babi
54- Hristiyan Ma'bedinde Namaz Kilmak Babi
56- Peygamber(s)in: “Yer(yüzü) bana mescid ve temizlik sebebi kilindi" Kavli Babi
57- Kadinin Mescid Içinde Uyumasi Babi
58- Mescidde Erkeklerin Uyumasi Babi
59- Insan Bir Seferden Gelince Mescidde Namaz Kilmak Babi
Ka'b ibn Mâlik de: Peygamber (S) bir seferden geldigi zaman evvelâ mescide gelir ve orada namaz kilar idi, dedi
60- Bab:
61- Mescidde (Hasil Olan) Hades Babi

62- Peygamber Mescidinin Yapisinin Yapilmasi Babi
63- Mescidin Yapisini Yapmak Hususunda Insanlarin Birbirleriyle Yardimlasmalari Babi
64- Mescid Yapmkata Yapici Sanatkarlardan; Minberin Kuru Agaçlari Hususunda da San'atkar Marangozdan Yardim Istenmesi Babi
65- Bir Mescid Bina Eden Kimse{nin Fazileti) Babi
66- Bab: Sahis Mescide Ugradigi Zaman Ok ve Mizraklari Demirlerinden Tutar
67- Mescidden Geçmek Babi
68- Mescidde Siir (Imsad Etmenin Hükmü) Babi
69- Kisa Mizrakli Kimselerin Mescide Girmelerinin Cevazi Babi
70- Mesciddeki Minber Üzerinde Alim ve Satim Isinin Zikredilmesi Babi
71- Mescidde Borçlu Kimseden Borcunu Ödemesini Istemek ve Borcu Istemek Için Borçkuya Yapismak Babi
72- Mescidi Süpürmek. (Ötesine Berisine Düsmüs) Paçavralari. Çöpleri ve Agaç Kirintilarini Toplamak Babi
73- Sarab Ticaretinin Haram Kilinmasini Mescidde Zikredip Beyan Eylemek Babi
74- Mescide Mahsus Hizmetçiler Babi
75- Esirin Yahud Borçlunun Baglanarak Mescidin Içinde Bulundurulmasi Babi
76- Kafirin Müslüman Oldugu Zaman Yikanmasi ve Yine Esirin Mescid Içinde Baglanmasi Babi
77- Mescidin Içinde Hastalar Için ve Hastalardan Baskalari Için Çadir Kurmak Babi
78- Bir Ihtiyaç Sebebiyle Mescidi Deve Sokmak Babi
79- Bab
80- Mescide Çikacak Küçük Kafi ve Gelip Geçme Yeri Babi
81- Ka'be Için ve Diger Mescidler Için Kapilar ve Kilidler (Edinme) Babi
82- Mescide Müsrikin Girmesi Babi
83- Mescidde Sesi Yükseltmenin Hükmü Babi
84- Mescidde (Ilim Için) Halkalar (Teskil Etmek) ve Oturmak Babi
85- Mescid Içinde Sirt Üstü Yatmak ve Ayak Uzatmak Babi
86- Insanlara Zarar Gelmeksizin Yolda Mescid Yapilir Babi
87- Çarsi-Pazar Mescidinde Namaz Kilmak Babi
88- Mescid Içinde ve Disinda Parmaklari Birbirine Geçirip Kiltlemek Babi
89- Medine'ye Giden Yollar Üzerindeki Mescidler ve Peygamberin Namaz Kilmis Oldugu Mübarek Yerler Babi
(MUSALÜNIN SÜTRESINE ÂID BÂBLAR)
90- Bab: Imamin Sütresi, Arkasindakilerin de Sütresidir
91- Musalli Ile Sütre Arasindaki Uzakligin Ne Kadar Olmasi Lazimdir Babi
92- Harbeye (Yani Kisa Mizraga) Dogru Namaz Kilmak Babi
93- Ucu Demirli Yahud Demirsiz Degnege Dogru Namaz Kilmak Babi
94- Mekke'de ve Mekke Disinda Namaz Için Sütre Edinmek Babi
95- Üstüvaneye Yani Sütuna Dogru Namaz Kilmak Babi
96- Cemaat Olmadigi Zaman Münferid Iken Direkler Arasinda Namaz Kilmak Babi
97- Bab

99- Serire Dogru Namaz Kilmak Babi
100- Bab: Namaz Kilmakta Olan Kimse Önünden Geçecek Olani (Mendub Olarak) Redd Eder
101- Namaz Kilanin Önünden Geçecek Kimsenin Yüklenecegi Günah Babi
102- Kisinin Namaz Kilmakta Bulunan Arkadasini Yüz Yüze Karsilasmasi Babi
103- Uyuyan Kimsenin Arkasinda Namaz Kilmak Babi
104- Kadinin Arka Tarafinda Nafile Namazi Kilmak Babi
105- Namazi Hiçbir Sey Kesmez Diyen Kimse Babi
106- Bab: Musalli Namazda Boynu Üzerinde Küçük Kiz Çocugu Tasidigi Zaman (Namazin Hükmü Nasildir?)
107- Bab: Musalli, Içinde Hayizli Kadin Bulunan Bir Dösege Dogru Namaz Kilarsa (Namazin Hükmü Nasil Olur?)
108- Bab: Erkek Namaz Kilarken Secde Sirasinda, Secde Edebilmesi Için Eliyle Karisini Dürter Mi?
109- Kadin, Namaz Kilmakta Olan Erkekten Eza Nevinden Bulunan Bir Seyi Atip Uzaklastirir Babi

Rahman ve Rahîm olan Allah'in ismiyle

7-KITÂBU'S-SALÂT
(NAMAZ KITABI)

1- Isrâ Gecesinde Namazlarin Nasil Farz Kilindigi Babi

Ibn Abbâs söyle dedi:
Bana Ebû Sufyân uzun HirakI hadîsinde tahdîs etti ki, Ebû Sufyân (Hirakl'a karsi, Peygamber'i kasdederek):
O bize namaz kilmayi, dogru olup dogru söylemeyi ve ffetli olmayi (yânî haramlardan, çirkin seylerden çekinmeyi) emretmektedir, demistir [1]

1-..... Enes (R) söyle demistir: Ebû Zerr, Rasûlullah'in (Mi'râc kissasini) söyle haber verdigini tahdîs ederdi: "Ben, Mekke'de iken evimin tavani (ansizin) yarildi. Cibril aleyhi's-selâm indi. Gögsümü yardiktan sonra onu zemzem suyu ile yikadi. Sonra hikmet ve îmân ile dopdolu olan ahundan bir legen getirdi de onu gögsümün içine bosaltti ve gögsümü kapatti. Sonra elimden tutup beni dünyâ semâya dogru çikardi. Dünyâ semâya (yâni yere en yakin olan semâya) vardigimda Cibril, o semânin bekçisine:
— Aç, dedi. Bekçi:
— Kimdir o? dedi.
— Cibril'dir, dedi.
— Beraberinde kimse var mi? dedi.
— Beraberimde Muhammed vardir, dedi.

— O'na (gelsin diye) haber gönderildi mi? dedi.
— Evet, dedi. .
Kapi açilinca dünyâ semânin üstüne çiktik. Bir de gördüm ki bir kimse oturmus, sag tarafinda bir takim karaltilar, sol tarafinda da bir takim karaltilar var. O kimse sag tarafina baktiginda gülüyor, sol tarafina baktiginda agliyor. O zât:
— Merhaba (yânî hos geldin) sâlih Peygamber, hos geldin sâlih ogul, dedi.
Ben Cibril'e:
— Bu kim? diye sordum.
— Bu, Âdem Peygamber'dir. Saginda, solunda olan bu karaltilar da çocuklarinin ruhlaridir. Saginda olanlari cennetlikler, sol tarafinda olan bu karaltilar da cehennemliklerdir. Sagma bakinca güler, sol tarafina bakinca aglar, dedi.
Derken Cibril beni ikinci semâya dogru çikardi. Oranin bekçisine de:
— Aç, dedi.
Oranin bekçisi de evvelkinin söyledikleri gibi söyledi de kapiyi açti."
Enes der ki: Ebû Zerr, RasûluIlah'in semâlarda Âdem, Idrîs, Mû-sâ, îsâ ve Ibrâhîm'i -Allah'in salavâti üzerlerine olsun- buldugunu söyledi ise de, onlardan her binlerinin menzillerinin nasil oldugunu tesbît etmedi; yalniz Âdem'i dünyâ semâda, Ibrâhîm'i altinci semâda bulmus oldugunu söyledi[2]. Yine Enes der ki .[3]
Cibrîl, Peygamber ile birlikte îdrîs'e ugradiklarinda, Idrîs aleyhi's-selâm:
— Hos geldin sâlih Peygamber, hos geldin sâlih kardes, demis. Peygamber buyurmus ki:)
— "Bu kim? diye sordum. Cibrîl:
— Bu, Idrîs'dir, dedi. Sonra Musa'ya ugradim. Oda:
— Hos geldin sâlih Peygamber, hos geldin sâlih kardes, dedi.
— Bu kim? dedim.
Cibrîl:
— Bu, Musa'dir, dedi.
Sonra îsâ'ya ugradim. O da:
— Hos geldin sâlih kardes, hos geldin sâlih Peygamber, dedi.
— Bu kim? dedim. ';. Cibrîl:
— Bu, isa'dir, dedi. Sonra Ibrahim'e ugradim.
— Hos geldin sâlih Peygamber, hos geldin sâlih ogul, dedi.
— Bu kim, dedim. Cibrîl:
— Bu, Ibrahim aleyhi's-selâmdir, dedi."
Ibn Sihâb söyle dedi: Bana Ebû Bekr ibnu Hazm haber verdi ki: Ibn Abbâs ile Ebû Habbe el-Ensârî söyle derler idi: Peygamber (S) söyle dedi:
"Sonra ben çok yükseklere çikarildim, nihayet kalemlerin cizirtilarini isittigim yüksek bir yere çiktim"[4].
Yine Ibn Hazm ile Enes ibn Mâlik söyle demislerdir: Peygamber (S) söyle buyurdu:
"(O zaman) Allah, ümmetime elli namaz farz etti. Bufarziyük-lenerek döndüm. Derken Musa'ya rast geldi m. Mûsâ:
— Allah ümmetine neyi farz etti? diye sordu.

— Elli namaz farz etti, dedim.
— Rabb'ina dön, çünkü senin ümmetin buna takat getiremez, dedi.
Müracaat ettim. Allah bir kismini indirdi. Ben yine Musa'nin yanina dönüp:
— Bir kismini indirdi, dedim. O yine:
— Rabb'ina müracaat et, çünkü senin ümmetin takat getiremez, dedi.
Bir daha müracaat ettim. Allah bir kismini daha indirdi. Musa'nin yanina yine döndüm. O yine:
— Rabb'ina dön. Zîrâ ümmetin buna takat getirmez, dedi. Bunun üzerine tekrar Allah'a müracaat ettim. Allah:
— "Onlar bestir ve yine onlar ellidir. Benim nezdimde söz tebdil olunamaz" buyurdu[5].
Musa'nin yanina döndüm. O yine:
— Rabb'ina müracaat et, dedi. Ben de:
— Rabb'imdan utanir oldum, dedim.
Sonra Cibril beni tâ Sidretu'l-Müntehâ'ya varincaya kadar birlikte götürdü. Sidre 'yi öyle acîb renkler kaplamisti ki, onlar nedir bilemem. Sonra cennete girdirildim ki içinde birçok inci dizileri vardi[6], topragi da misk idi"[7]

2-.....Mü'minlerin annesi Âise (R) söyle demistir: Allah namâzi farz ettigi zaman, hazarda ve seferde (aksamdan baska namazlari) ikiser rek'at ikiser rek'at olarak farz etmisti. Sonra sefer namazlari olduklari gibi birakildi da hazar namazlarinda artirma yapildi[8].

2- Namazin, Avreti Örtecek Seyler Içinde Vâcib Olmasi, Yüce Allah'in

"... Her mescid huzurunda ziynetinizi alin... " (ei-A'râf: 3i)

Kavli Ve Bir Bez Içinde Sarinarak Namaz Kilan Kimse Babi [9]

Seleme ibnu'l-Ekvâ'dan, Peygamber (S)'in: "(Namaz kilan kimse) O bezi bir dikenle de olsabdügmeler" buyurdugu zikrolunur. Bunun isnadinda nazar vardir[10]. Pislik görmedigi müddetçe içinde cinsî münâsebet yaptigi elbise ile namaz kilan kimse[11].
Peygamber (S), çiplak kimsenin Ka'be'yi tavaf tmemesini emretmistir[12].

3-..... Ümmü Atiyye (R) söyle demistir: Bize iki bayram gününde hayizh kadinlari ve perde arkasinda yasayan kadinlari çikarmamiz emredildi de, kadinlar müslümânlarin cemaatinda ve dualarinda hâzir bulunurlar, hayizlilar ise kadinlarin namaz yerinden ayri dururlardi. Bir kadin: Yâ Rasûlallah, birimizin cilbâbi (yânî örtünecek çarsafi) yoktur, dedi. Rasûlullah: "Kadin arkadasi kendi cilbâblanndan birini ona giydirsin" buyurdu.
Ve Abdullah ibn Raca söyle dedi: Bize Imrân (el-Kattân) tahdîs etti. Bize Muhammed ibn Sîrîn [13]

tahdîs etti. Bize Ümmü Atiyye tahdîs edip: Ben Peygamber (S)'den bunu isittim, dedi.

3- Namaz Kilacak Kimsenin Namaza Girerken Izârini Boynunun Gerisine Baglamasi Babi

Ebû Hazim, Sehl (ibn Sa'd-91-)'den: Sahâbîler zârlarini çiginleri üzerine baglamis olarak Peygambe S) ile birlikte namaz kildilar, dedi[14].

4-..... Bana Vâkid ibn Muhammed, Muhammed ibnu'lunkedir'den tahdîs etti. O söyle demistir: Câbir, elbiseleri, elbise sehbâsi[15] üzerine konulmus oldugu hâlde, bir tek izârini boynunun gerisine baglamis olarak namaz kildi. Bir kimse ona: Bir tek izâr içinde mi namaz kiliyorsun? dedi. Câbir de: Bunu ancak senin gibi bir ahmak kimsenin beni görmesi için yaptim. Peygamber (S) zamaninda bizim hangimizin iki sevbi vardi? dedi. [16]

5-..... Bize Abdurrahmân ibnu Ebî'l-Mevâlî, Muhammed bnu'l-Munkedir'den tahdîs etti. O söyle demistir: Ben Câbir ibn Ab-dillah'i gördüm ki, o, bir tek sevb içinde namaz kiliyordu ve: Ben Peygamber(S)'i bir sevb içinde namaz kilarken gördüm, dedi. [17]

4- Bir Sevb Içinde Onunla Örtünerek Namaz Kilmak Babi

Ibn Sihâb ez-Zuhrî: Iltihâf hakkinda rivayet ettigi adîsinde: el-Multehif, el-Mutevassih demektir, dedi.
O da sevbin iki ucunu iki omuzu üzerinde çaprasvârî aglayandir ve Tavassuh, kumasla örtünen kimsenin,
kumasin iki ucunu iki omuzu üzerinde baglamasidir[18].
Buhârî dedi ki: Ümmü Hâni* söyle demistir:Peygamber (S) bir kumasla örtünüp, onun iki ucunu muzlan üzerinde çapraslama bagladi [19].

6-..... Bize Hisâm ibn Urve, babasindan; o da Umer ibn Ebî eleme'den tahdîs etti ki (O, söyle demistir): Peygamber (S-bir defa) iki ucunu çapraslamasina bagladigi bir kumas içinde namaz kildi[20].

7-..... Bize Hisâm tahdîs edip söyle dedi: Bana babam (Urve bnu'z-Zubeyr), Umer ibn Ebî Seleme'den tahdîs etti ki, Umer ibn bî Seleme, Peygamber (S)'i mü'minlerin annesi Ümmü Seleme'nin evinde, bir kumas içinde, kumasin iki ucunu omuzlari üzerine atmis olarak namaz kilarken görmüstür [21].

8-..... Umer ibnu Ebî Seleme haber verip söyle demistir: Ben Rasûlullah (S)'i, Ümmü Seleme'nin

evinde bir kumas içinde, onunla örtünmüs ve kumasin iki ucunu omuzlan üzerine koymus oldugu hâlde namaz kilarken gördüm. [22]

9-..... Bana Mâlik ibn Enes, Umer ibn Ubeydillah'in himayesinde bulunan Ebu'n-Nadr'dan tahdîs etti. Ona da Ebû Tâlib'in kizi Ümmü Hâni'nin himayesinde bulunan Ebû Murre haber verdi ki, kendisi Ebû Tâlib'in kizi Ümmü Hâni'den söyle derken isitmistir: Fetih senesi Rasûlullah'in yanina gittim, O'nu yikanir hâlde buldum. Kizi Fâtima, O'nu setr edip perdeliyordu. Selâm verdim. "Bu kadin kimdir?" diye sordu. Ben: Ebû'Tâlib'in kizi Ümmü Hâni'im dedim. Bunun üzerine: "Hos geldin Ümmü Hâni'" dedi. Yikanmasindan ayrilinca, bir kumas içinde, kumasi sirtinda çapraslamasina baglamis oldugu hâlde namaza durup sekiz rek'at namaz kildi. Namazdan çiktigi zaman: Yâ Rasûlallah, anamin oglu benim emân verdigim fulâni, Ibnu Hubeyre'yi öldürecegini söylüyor, dedim [23]. Rasûlullah (S): "Yâ Ümme Hâni', senin ahd ve emân verdigine biz de ahd ve emân verdik" buyurdu.

Ümmü Hâni': Bu kildigi namaz Duhâ namazi idi, dedi. [24]

10..... Bize Mâlik, Ibn Sihâb'dan; o da Saîd ibn Müseyyeb'den; o da Ebû Hureyre'den haber verdi (O, söyle demistir): Bir kimse Rasûlullah'a bir tek kumas içinde namazdan sordu. Rasûlullah (S) da: "Her Dirinizin ikiser kumasi var mi ki?" buyurdu [25].

5- Bâb: Kisi Bir Tek Kumas Içinde Namaz Kilacagi Zamâi (Onun Bîr Kismini) Omuzlari Üzerine Koysun

11-..... Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Peygamber (S): "Hiçbiriniz üzerinde bir tek kumas varken onun bir mikdârim boynunun kökü ile omuz baslari arasina dolamaksizin namaz kilmasin " buyurdu [26].

12-..... Bize Seybân, Yahya ibn Ebî Kesîr'den; o da Ikrime'den tahdîs etti. Yahya: Ben Ikrime'den isittim yâhud ben ona sormus idim, dedi. Ikrime söyle dedi: Ebû Hureyre'den isittim, o söyle diyordu: Ben Rasûlullah (S)'in: "Her kim bir tek kumas içinde namaz kilacak olursa, onun iki ucunu çapraslamasina iki omuzundan geçirsin" buyururken (kulagimla) isittigime sehâdet ederim. [27]

6- Bâb: Sevb (Yânî Kumas) Dar Oldugu Zaman [28]

13-..... Bize Fulayh ibn Süleyman, Saîd ibnu'l-Hâris'ten tahdîs etti. O söyle demistir: Biz Câbir ibn Abdillah'a bir tek sevb içinde namaz kilmaktan sorduk, o söyle dedi: Peygamber'in seferlerinin birine[29] onun maiyyetinde olarak çiktim. Bir gece bir isimden dolayi yanina gittim. O'nu namaz kilarken buldum. Benim de üzerimde bir tek sevb vardi. Onu ihrama bürünür gibi bürünüp yani

basinda namaza durdum. Namazdan çiktiginda: "Yâ Câbir, gece gelisinin sebebi nedir?" diye sordu. Isimi O'na haber verdim. Sözümü bitirdikten sonra "Ya su gördügüm istimal (yânî kumasi bürünme) ne oluyor?" diye sordu. Bir sevb vardir, dedim. Bunun üzerine: "Libâsin genis olursa ona bürün;(bunun gibi) dar olursa izâr olarak beline bagla" buyurdu [30].

14-..... Sehl (R) söyle demistir: (Bâzi kerreler) bir takim erkekler, bellerindeki futalari (dar olduklari için) çocuklar gibi boyunlarina baglamis olarak Peygamber'le birlikte namaz kilarlardi da. (cemâate gelen) kadinlara: Erkekler dogrulup oturmadikça baslarinizi secdeden kaldirmayiniz, denirdi. [31]

7- Sam'a Mensûb (Yânî Gayrimüslimler Tarafindan I'mâl Edilmis) Olan Cübbe Içinde Namaz Kilmak Babi

Ve Hasen el-Basrî: Mecûsîler'in dokudugu kumaslar çinde namaz kilmakta be's görmemistir [32]. Ma'mer (ibn Râsid): Ben ez-Zuhrî*yi gördüm; o, boyasina sidik karistirilarak boyanmis olan Yemen kumaslari giyerdi, demistir[33].Alî ibn Ebî Tâlib de: -Yine kâfirlerin i'mâl ettigiyikanmadik yeni kumaslar içinde namaz kilmistir [34].

15-..... Mugîre ibn Su'be (R) söyle demistir: Ben Peygambe S) ile birlikte bir seferde idim [35]. Bana: "Yâ Mugîre, su kabini al" buyurdu. Ben matarayi aldim. Rasûlullah (S) gözümdem gizleninceye kadar uzaga gitti ve hacetini kaza etti. Üzerindebir Sâm cübbesi vardi. Elini cübbenin yeninden çikarmaya davrandi, fakat dar oldu. Bunun üzerine elini cübbenin asagisindan çikardi. Ben kendisine su öktüm. O, namaz için aldigi abdesti aldi. Mestleri üzerine meshetti, sonra namaz kildi [36].

8- Namazda Ve Namaz Hâricinde Soyunup Çiplak Olmanin Keraheti Babi

16-..... Bize Amr ibn Dînar tahdîs edip söyle dedi: Ben Câbir bn Abdillah'tan isittim, o söyle tahdîs ediyordu: Rasûlullah (S) Ku-reys ile birlikte Ka'be için tas naklediyordu[37]. Futasi da üzerinde idi. Amucasi Abbâs O'na: Ey kardesimin oglu, futani çözsen de onu omuzlarinin üzerine koyup, taslarin altina getirsen? dedi. Câbir yâhud ona haber veren dedi ki: Peygamber futasini çözüp omuzlarinin üzerine koyunca, hemen bayilip yere düstü. Iste ondan sonra çiplak görülmemistir [38].

9- Gömlek, Salvarlar (Donlar), Dizleri Kapamayan Kisa Don Ve Kaftan Içinde Namaz Kilmak Babi

17-..... Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Bir kimse Peygamber'e ogru kalkti da O'na bir tek sevb içinde namaz kilmaktan sordu. Peygamber: "Sizin her birerleriniz iki sevb bulabilir mi ki?" buyurdu. Sonra bir kimse bu mes'eleyi Umer'den sordu. Umer de: Allah size genislik verdiginde siz de elbisenizi genis tutunuz. Bir kimsenin birden ziyâde elbisesi olursa onu üzerine alsin. Bir kimse izâr ile ridâ içinde de, izâr ile gömlek içinde de, izâr ile kaftan içinde de, salvar (veya don) ile ridâ içinde de, salvar ile gömlek içinde de, salvar ile kaftan içinde de, dizleri kapamayan kisa don ile kaftan içinde de, dizleri kapamayan kisa don ile gömlek içinde de namaz kilabilir, dedi. RâvîEbû Hureyre dedi ki: Zannediyorum ki Umer: Dizleri kapamayan kisa don ile ridâ içinde de, dedi[39].

18-..... Ibn Umer (R) söyle demistir: Bir kimse Rasûlullah'a orup: ihrama giren kimse ne giyer? dedi. Rasûlullah (S): "Gömlek giymez, salvarlar ve bornus giymez, çeri veya zagferân ile boyan-mis kumas giymez. Na'leyn bulamadigi takdirde mest giysin ve onlari da topuklardan asagiya varincaya kadar kessin" buyurdu.

Yine Nâfi'den; o da Ibn Umer'den; o da Peygamber'den bunun benzeri olan hadîsi rivayet etti. [40]

10- Avretten Örtecegi Sey Babi [41]

19-..... Ebû Saîd el-Hudrî (R) söyle demistir: Peygamber (S), stimâlu's-sammâ'dan[42], insanin, büründügü kumasin bir parçasi avret yeri üzerinde bulunmaksizin tek kumas ile ihtibâ[43] etmesinden nehyetti[44]

20-..... Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S), iki türl alis veristen (yânî) "limâs" ile "nibâz" [45]alisverislerinden, "istimâlu's -sammâ"dan, bir de insanin tek sevb içinde (avret yerini örtmeyecek sekilde) "ihtibâ" etmesinden nehyetti. [46]

21-..... Bize Ibn Sihâb'in kardesinin oglu (Muhammed ibn Abdillah), amucasi(Muhammed ibn Sihâb)'ndan tahdîs etti. O, söyle demistir: Bana Humeyd ibn Abdirrahmân ibn Avf haber verdi ki, Ebû Hureyre söyle demistir: Ebû Bekr su (ma'lûm olan) haccda[47], nahr gününde birçok münâdîlerle birlikte Minâ'da "Bu yildan sonra hiçbir müsrik hacc, hiçbir çiplak Beyt'i tavaf etmesin" diye i'Iâna beni de gönderdi. Râvî Humeyd ibnu Abdirrahmân dedi ki: Sonra Rasû-lullah (S) -Ebû Bekr'in ardindan- Alî'yi gönderip: Berâe Sûresi'ni i'-lân etmesini emretti. Ebû Hureyre dedi ki: Alî de bizimle beraber nahr gününde Minâ'daki halk arasinda: "Bu yildan sonra hiçbir müsrik hacc etmesin, hiçbir çiplak kimse Beyt'i tavaf etmesin" diye (bagira bagira) i'lân etti. [48]

11- Ridâsiz Olarak Namaz Kilmak Babi

22-..... Muhammed ibnu'l-Munkedir söyle demistir: Ben Câbir ibn Abdillah'in yanina girdim. O bir sevb içinde ona bürünmüs olarak namaz kiliyordu. Ridâsi da konulmustu. Namazdan çikinca Ona: Yâ Ebâ Abdirrahmân, ridân konulmus oldugu hâlde sen namaz (mi) kiliyorsun? dedik. Kendisi: Evet, sizin gibi câhillerin beni (bu sekilde) namaz kilarken görmelerini arzu ettim. Ben Peygamber-(S)'i iste böyle namaz kilarken gördüm, dedi[49].

12- Uyluk Hakkinda Zikrolunan Sey Babi

Ibn Abbâs'tan [50], Cerhed ibn Rizâh'tan [51] ve Muhammed ibn Cahs'tan[52]; bunlarin her üçü dePeygamber'den olmak üzere"Uyluk avrettir" hadîsi rivayet ediliyor.

Enes: Peygamber (S) uylugunu açti, dedi [53].Alimlerin ihtilâflarindan çikilmak için, Enes hadîsi ened yönünden daha sahihtir, Cerhed hadîsi ise tesettür isinde) daha ihtiyatlidir [54].

Ebû.Mûsâ el-Es'ârî: Usmân, huzuruna girdigi zaman eygamber (S) iki dizini örttü, dedi[55]. Zeyd ibn Sabit: Allah (en Nisa: 95. kelâmim) Rasûlüne, O'nunuylugu benim uylugum üzerinde iken indirdi. Bu sirada uylugu bana o kadar agir geldi ki, ben :J uylugum ezilecek diye korktum, demistir[56].

23-..... Bize Abdulazîz ibnu Suheyb, Enes'ten tahdîs etti (o,söyle demistir): Rasûlullah (S), Hayber gazasina çikmisti. Hayber'ln yanibasinda sabah namazini daha karanlik iken kildik. Sonra Allah'in Peygamberi (hayvanina) bindi. Ebû Talha da bindi, ben de Ebû Taî-ha'nin terkisinde idim. Allah'in Peygamberi, Hayber'in sokagi içine sürdü. Benim dizim Allah'in Peygamberi'nin uyluguna dokunur hâldeydi. Sonra izârini (yâni futasini) uylugundan siyirdi. Hattâ Allah'in Peygamberi'nin uylugunun akligi hâlâ gözümün önündedir. Sehre girerken de: "Allahu Ekber, Hayber harâb oldu -yâhud harâb olsun.-Biz bir kavmin yurduna girdik mi, inzâr edilmis olanlarin hâli yaman olur!" buyurdu [57]. Bunu da üç kerre söyledi. Enes dedi ki: Hayberliler (sabah vakti) islerinin basina çikinca: Iste Muhammed; râvî Abdulazîz ibn Suheyb'in bâzilarindan rivayetine nazaran da: Iste Muhammed! Iste ordu! dediler. Enes dedi ki: Biz Hayber'i zorla, yâni harben ele geçerdik. Harb esirleri toplandi. Akabinde Dihye gelip: Ey Allah'in Peygamber'i, bana esirlerden bir câriye ver, dedi. Peygamber ona: "Git de bir câriye al" buyurdu. Dihye, Safiyye bintu Huyey'i aldi. Bir kimse Peygamber'e geldi ve "Ey Allah'in Peygamberi, Dihye'ye Benû Kurayza ile Benû Nadr'in seyyidesi olan Safiyye bintu Huyey'i verdin. (Hâlbuki) o kadin, senden baskasina münâsib olamaz, dedi. Bunun üzerine: "Onu da, onu da çagiriniz" buyurdu. Akabinde Dihye, Safiyye'yi getirdi. Peygamber Safiyye'ye bakti da, Dihye'ye: "Esirlerden, bundan baska bir câriye al" buyurdu. Enes dedi ki: Peygamber Safiyye'yi azâd etti ve onunla evlendi. Sabit el-Bunânî, Enes'e hitaben: Yâ EbâHamza, Peygamber Safiyye'ye mehr olmak üzere ne verdi? dedi. Enes: Safiyye'nin nefsini; onu azâd etti ve onunla evlendi, dedi. Nihayet yol üzerinde iken, Ümmü Süleym, Safiyye'yi Peygamber için cihâzladi ve gece olunca onu Peygamber'e teslim edip gerdege koydu. Artik Peygamber güveyi olmustu. Sabah olunca: "Kimde

birsey varsa onu getirsin" buyurdu da bir yaygi yaydi. Artik kimi insan hurma, kimi yag getirmege basladi. Râvî Abdulazîz: Enes, sevîki da saydi zannediyorum, dedi. Enes dedi ki: Oradaki cemâat "hays" yemegi yaptilar. Iste Rasûlullah'in dügün asi bu olmus oldu [58].

13- Bâb: Kadin Kaç (Parça) Elbise Ile Namaz Kilar?

Ikrime: Kadin kendi bedenini bir sevb ile örtmüs olsa,, bu ona kâfî gelir, demistir [59].

24-..... Zuhrî söyle demistir: Bana Urve haber verdi ki, Âise R) söyle demistir: Yemîn olsun Rasûlullah (S) fecr namazini kildirdi da mü'minelerden bir takim kadinlar (mirt denilen)[60] örtüleriyle kendilerini örterek, Rasûlullah'Ia beraber namazda hâzir bulunurlardi. Sonra evlerine dönerlerdi ki, onlari kimse taniyamazdi[61].

14- Bâb: Bir Sahis Damgalari Bulunan Bir Kumas Içinde (Yânî Onu Giyinerek) Namaz Kildigi Ve Onun Damgalarina Baktigi Zaman? [62]

25-..... Bize Ibnu Sihâb, Urve'den; o da Âise'den tahdîs etti o söyle demistir): Peygamber (S), üstünde damgalari bulunan bir ha-mîsa [63] içinde, namazda ve (namaz içinde) hamîsanin damgalarina ir defa bakti. Namazdan çikinca: "Benim su hamîsami Ebû Cehm 'e (geri) götürün de bana Ebû Cehm'in enbicâniyy esini[64] getirin. Çünkü hamîsa demin beni namazimdan alikoydu" buyurdu [65].
Hisâm ibn Urve, babasindan; o da Âise'den söyledi ki, Peygamber (S): "Ben namazda iken onun damgasina bakiyordum, onun beni fitneye düsürmesinden korkarim" buyurmustur. [66]

15- Bâb: Bir Kimse Saüb (Yâni Haç) Sekilleri Naksedilmis Elbise Ile Yâhud Baska Suretler Bulunan Bir Elbise Ile Namaz Kilsa Namazi Bozulur'mu? [67]

Ve bu nevi'den olmak üzere nehy olunan seyler[68]

26-..... Bize Abdulazîz ibn Suheyb, Enes'ten tahdîs etti (O söyledemistir): Âise'nin bir kirami vardi[69]. Âise onunla odasinin bir tarafini örtmüstü. Peygamber (S) ona: "Su kirâmim karsimizdan gider. Zîrâ onun tasvirleri, namazimda bana görünüp duruyor" buyurdu. [70]

16- Arkasinda Yirtmaçli Ipekten Bir Ferrûc Içinde Namaz Kilip Sonra Onu Çikaran Kimse Babi

27-..... Ukbe ibn Âmir (R) söyle demistir: Peygamber'e bir'ipekferrûc (yânî ferace)[71] hediye edilmisti. Onu giyip içinde namaz kildi. Namazdan çiktiktan sonra, onu istemeyen, kerîh gören bir kimse gibi, bedeninden siddetle çikardi ve: "Bu, muttakîlere yarasmaz" buyurdu. [72]

17- Kirmizi Bir Elbise Ile Namaz Kilmak Babi

28-..... Bize Ebû Cuheyfe (R) söyle demistir: Ben Rasûlullah'i irmizi sahtiyandan yapilmis bir kubbe içinde gördüm[73]. Ve Bilâl'i de gördüm ki, o, Rasûlullah'm abdest alacagi suyunu aldi. Insanlari da gördüm ki, (Peygamberdin kullandigi) abdest suyuna dogru kosuyorlardi. O sudan kimin eline bir sey degdiyse (teberrük için) üzerine sürdü. Ondan birsey elde edemeyen ise arkadasinin elindeki islakliktan aldi. Sonra gördüm ki, Bilâl bir harbe alip (kubbenin disinda bir yere) dikti. Peygamber (S) kirmizi birhulle [74]giyinmis ve cemrenmis olarak disari çikti [75], harbeye dogru insanlara iki rek'at namaz kildirdi[76]. Yine gördüm ki, o harbenin önünden insanlar ve hayvanlar geçip gidiyorlardi. [77]

18- Evlerin Damlari Üstünde, Minberde, Agaç Parçalari Üzerinde Namaz Kilmak Babi

Ebû Abdillah Buhârî söyle der: Hasen Basrî, buz üzerinde namaz kilinmasinda ve altindan yâhud üstünden yâhud önünden sidik aksa bile, namazkilanla köprü arasinda bir sütre bulundugu zamanköprüler üzerinde namaz kilinmasinda bir be'sgörmemistir. Ebû Hureyre de (asagidaki) imâmin namazina uyarakmescidin tavaninda namaz kilmistir [78]. Ibn Umer de, sikismis kar üzerinde namaz kilmistir. [79]

29-..... Bize Ebû Hazim tahdîs edip söyle dedi: Sehl ibn Sa'd'a: (Peygamber mescidindeki) minber hangi seyden(yapilmis)dir? diye sordular. Sehl söyle dedi: Insanlar içinde bunu benden iyi bilen kalmadi[80]. O, Gâbe'nin esi (yânî ilgin) agacindandir.[81]Onu Rasû-lullah için, fulanca kadinin himayesinde bulunan fulari kimse yapti idi. Yapilip yerine konuldugu zaman RasûluIIah (S) üzerine çikti ve kibleye karsi dikelip (iftitâh) tekbîri aldi. Insanlar da arkasinda (mescidin içinde) namaza durdular. Okuyup rukû'a vardi. Cemâat de arkasinda rükû' ettiler. Sonra rukû'dan basim kaldirdi (ve kibleden yüzünü ayirmayarak) gerisin geriye döndü ve yere secde etti. Sonra yine minbere çikti. Sonra yine rukû'a vardi. Sonra (yine rukû'dan) basini kaldirip gerisin geriye yürüyerek yere secde etti. Iste minberin kissasi budur [82].
Ebû Abdillah Buhârî söyle dedi: Alî ibnu AbdilJah söyle dedi: Allah kendisine rahmet eylesin,

Imâm Ahmed ibn Hanbel (241) bana bu hadîsten sorup: Ben ancak Peygamber'in insanlardan daha yüksekte oldugunu kasdettim. Binâenaleyh bu hadîse göre imâmin insanlardan daha yüksekte bulunmasinda be's yoktur, dedi. (Alî ibn Abdillah el-Medînî) der ki: Bunun üzerine ben de Ahmed ibn Han-bel'e: Sufyân ibn Uyeyne'ye bu hadîsten pek çok suâl sorulurdu. Binâenaleyh sen ondan bu hadîsi isitmedin mi? dedim. Ahmed ibn Hanbel: Hayir, dedi [83].

30-..... Bize Humeyd et-Tavîl, Enes ibn Mâlik'ten haber verdi(söyle demistir): Rasûlullah (S) atindan düstü de bacagi yâhud kürek kemigi siyrildi. Rasûlullah bir ay kadinlarinin yanlarina girmemege yemîn etti. Kendisine âid bulunan ve merdiveni hurma kütügünden olan yüksekçe bir odada oturdu. Bu sirada sahâbîleri O'na iyâdet için geldiler. Rasûlullah kendisi oturarak, oradakiler de ayakta olduklarihâlde onlara namaz kildirdi. Selâm verince: "Imâm, kendisine uyulsun diye imâm edilir. Binâenaleyh o tekbîr alinca tekbîr alin, rükû 'a vardigi vakit rukû'a varin. Sçcdeye vardigi vakit secdeye varin. Oturdugu hâlde namaz kilarsa siz de hep oturarak namaz kilin" buyur-du. Rasûlullah yirmi dokuz günde oradan indi. Sahâbîler: Yâ Rasûlallah, sen kadinlarindan bir ay ayrilacagina yemîn etmistin, dediler. Rasûlullah: "(Yemîn edilen) ay, yirmi dokuz gündür" buyur-du [84].

19- Bâb: Namaz Kilan Kimsenin Giydigi Sevb, Secdeye Vardiginda Hanimina Dokundugu Zaman? [85]

31-..... Meymüne (R) söyle demistir: Rasûlullah (S), ben karsisinda ve hayizh oldugum hâlde namaz kilardi. Bazen secdeye vardigi zaman giydigi elbise -ben hayizh iken- bana dokunurdu. Yine Meymûne: Rasûlullah hurma yapragindan yapilmis küçük bir seccade üzerinde namaz kilardi, demisti [86]

20- Hasir Üzerinde Namaz Kilmak Babi

Ve Câbir ibn AbdiIIah ile Ebû Saîd Hudrî, geminin içinde herbiri ayakta olduklari hâlde namaz kilmislardir [87]. Hasen Basrî (gemide ayakta mi, yoksa oturarak mi namaz kildiracagini soran kimseye hitaben): Dikelmekle arkadaslarina mesakkat vermeyecegin müddetçe ayakta kildirirsin ve gemi ile beraber -dönecegi yere- dönersin. Onlara mesakkat vereceksen o takdirde oturarak namaz kildirirsin, demistir . [88]

32..... Bize Mâlik, Ishâk ibn AbdiIIah ibn Ebî Talha'dan; oda Enes ibn Mâlik'ten haber verdi. Onun ninesi Muleyke, Rasûlullah'i, kendisi için hazirlamis oldugu bir yemege da'vet etmisti. Rasûlullah o yemekten yedi. Sonra; "Kalkiniz da size namaz kildirayim" buyurdu. Enes der ki: Ben kullanila kullanila simsiyah olmus bulunan (eski) bir hasirimiza dogru davrandim, üzerine su serptim. Rasûlullah (S) namaza durdu. Yetîm ile ben de arkasinda bir saff olduk. Koca kan da arkamizda

durdu. Rasûlullah bizlere iki rek'at namaz kildirdi, sonra ayrildi [89].

21- Seccade Üzerinde Namaz Babi [90]

33-..... Meymûne (R): Peygamber (S) hurma yapraklarindanyapilmis küçük bir seccade üzerinde namaz kilardi, demistir. [91]

22- Kilim, Keçe Ve Benzeri Dösenen Seyler Üzerinde Namaz Kilmak Babi

Enes ibn Mâlik kendi dösegi üzerinde namaz kilmistir.[92]
Ve yine Enes: Bizler Peygamber'in beraberinde namaz kilardik da bizden kimi kendi sevbi üzerine secde ederdi, demistir [93].

34-..... Peygamber'in zevcesi Âise (R) söyle demistir: Ben Rasûlullah'in ön tarafinda, ayaklarim O'nun kiblesine (yânî secde edecegi yere) gelmek üzere uyur idim. O secdeye vardigi zaman eliyle beni dürterdi de ben ayaklarimi geriye çekerdim. Secdeden kalktigi zaman yine uzatirdim. Âise der ki: O zamanlarda evlerde kandiller (yânî isiklar) yoktu [94].

35-.....Âise (R) söyle haber vermistir: Âise, Peygamber'in esine âid dösegi üzerinde, kendisi ile kiblesi arasinda cenazenin sagdan sola uzanip yatmasi gibi yatmis oldugu hâlde Rasûlullah (S) namaz kilar idi. [95]

36-,..... Bize Leys, Yezîd'den; o da Irak (ibn Mâlik)'tan; o da Urve'den tahdîs etti ki, Peygamber (S), ÂIse, Peygamber'le kiblesi arasinda, üstünde ikisinin beraber uyuyageldikleri dösek üzerinde enli-lemesine yatmis oldugu hâlde namaz kilar idi. [96]

23- Sicagin Siddetinde Sevb Üzerine Secde Etmek Babi

Hasen Basrî: Sahâbîler cemâati, elleri elbisesinin kolu içinde oldugu hâlde sarik ve külah üzerine secde ediyordu, demistir .[97]

37-..... Enes (R) söyle demistir: Biz Peygamber (S) ile birlikte namaz kilardik da, bâzilarimiz sicagin siddetinden dolayi (büründü-gü) sevbin bir kenarini secde yerine koyardi [98].

24- Ayakkabilarla Namaz Kilmak Babi

38-..... Bize Ebû Mesleme Saîd ibnu Yezîd el-Ezdî haber verip söyle dedi: Ben Enes ibn Mâlik'e: Peygamber (S) ayakkabilari ayaginda iken namaz kilar miydi? diye sordum. Enes: Evet, cevâbim verdi [99].

25- Mestlerle Namaz Kilmak Babi

39-..... Hemmâm ibnu'I-Hâris söyle demistir: Ben Cerîr ibn Abdillah'i gördüm ki, o isedikten sonra abdest aldi ve mestleri üzerine mesh etti. Sonra kalkip namaz kildi. Kendisine (niçin mest üzerine mesh ettin diye) soruldu. O: Ben Peygamber'in böyle yaptigini gördüm, dedi. Râvî Ibrâhîm en-Nahaî der ki: Bu hadîs (Abdullah ibn Mes'üd'un arkadaslarinin) pek hoslarina giderdi. Çünkü Cerîr, en son müslümân olanlardan biridir [100].

40-..... Mesrûk'dan; o da el-Mugîre ibn Su'be (R)'den tahdîs etti ki, o: Ben Peygamber (S)'e abdest aldirttim da, O mestleri üzerine mesh etti ve namaz kildi demistir[101]

26- Bâb: Namaz Kilan Kimse Secde Etmeyi Tamamlamadigi Zaman? [102]

41-..... Bize Mehdî, Vâsil'dan; o da Ebû Vâil'den; o da Huzeyfe'den haber verdi ki, Huzeyfe (R) rukû'unu ve sucûdunu tamâm yapmayan bir adam gördü. O adam namazini edâ ettikten sonra Huzeyfe ona: Sen namaz kilmadin, demistir. Ebû Vâil: Ebû Huzeyfe'-nin ona: "Ölmüs olsan, Muhammed'in sünnetinin gayri üzere ölmüs olursun".dedigini zannediyorum, dedi. [103]

27- Bâb: Namaz Kilan Kimse Secde Esnasinda Pazularini Açar Ve Yanlarindan Uzaklastirir

42-..... Bize Bekr ibnu Mudar, Ca'fer'den; o da Ibn Hürmüz'den; o da Abdullah ibn Mâlikin Ibnu Buhayne(R)'den tahdîs etti (O söyle demistir): Peygamber (S) namaz kilarken secde esnasinda koltuk altlarinin beyazligi görünecek derecede pazularinin arasini açar (ve bedenini yerden uzaklastirildi.

Leys dedi ki: Bana Ca'fer ibn Rabîa daBekr'in bu hadîsi tarzinda tahdîs etti.[104]

28- Kibleye Yönelmenin Fazileti Babi [105]

Namaz kilacak kimse ayaklarinin uçlari ile (yânî ayak parmaklarinin baslariyle) kible tarafina yönelir. Bunu Ebû Humeyd, Peygamber(S)'den söylemistir.[106]

43-..... Enes (R) söyle dedi: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Her kim bizim kildigimiz namazi kilar, kiblemize karsi durur ve kestigimizi yerse, Allah Un ve Allah elçisinin ahd ve emânini hakkeden

müs-lümân, iste odur. Artik Öyle olan bir kimsenin ahd ve emâni hususunda Allah'a (ve RasûFüne) hiyanet etmeyin".[107]

44-..... Enes (R) söyle dedi: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Insanlar Lâ ilahe Hlellâh (= Allah'tan baska hakk ilâh yok) deyinceye kadar, onlarla muharebe etmekligim bana emr olundu. Onlar bunu söyledikleri, namazimizi kildiklari, kiblemize yöneldikleri ve kestikleri hayvanlari bizim kestigimiz hayvanlar gibi kestikleri zaman, artik onlarin kanlari ve mallari bize haram olmustur, ancak kanlarin ve mallarin kendi hakklan mukaabili olmak müstesnadir. Onlarin (bâtinlarindan dolayi olan) hesâblari Allah'a âiddir".
Ve Ibnu Ebî Meryem söyle dedi: Bize Yahya (ibn Eyyûb) haber verip söyle dedi: Bize Humeyd et-Tavîl tahdîs edip söyle dedi: Bize Enes, Peygamber(S)'den tahdîs etti[108].
Ve Alî ibn Abdillah söyle dedi: Bize Hâlid ibn Haris tahdîs edip söyle dedi: Bize Humeyd et-Tavîl tahdîs edip söyle dedi: Meymûn ibnu Siyah, Enes ibn Mâlik'e sorup: Yâ Ebâ Hamza! Kulun kanini ve malini haram kilan sey nedir? dedi. Enes: Kim Lâ ilahe illellah (= Allah' tan baska hakk ilâh yoktur) esâsina (zahiren) sehâdet eder, kiblemize yönelir, namazimizi kilar ve kestigimiz hayvani yerse, iste o müsiü-mândir. Artik müslümânin lehine olan, onun da lehine; müslümânin aleyhine olan, onun da aleyhinedir, dedi[109].

29- Medîne. Sam Ve Masrik Ahâlîsinin Kiblesi Babi

Peygamber'in:"Diski çikarma yâhud iseme esnasinda kibleye karsi yönelmeyiniz, lâkin (Medîne'nin) sark tarafina veya garb tarafina dogru yöneliniz" kavlinden dolayi (Medine semti için) sarkta ve garbda kible yoktur[110].

45-..... Bize Zuhrî, Atâ ibn YezîcTden; o da Ebû Eyyûb elEnsârî'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Halâya geldiginiz zaman kibleyi karsiniza almayin, kibleyi arkaniza da al-mayin, fakat (Medine'nin) sark tarafina dogru veya garb tarafina dogru dönünüz".
Ebû Eyyûb dedi ki: Sonra biz Sam'a geldik ve kible tarafina dogru bina edilmis birçok halâlar bulduk. Bu durumda biz, kible cihetinden egilip meyleder ve Yüce Allah'tan magfiret isterdik.
Ve yine Zuhrî'den; o da Atâ'dan. Atâ: Ben Ebû Eyyûb'dan; o da Peygamber(S)'den olmak üzere, geçen hadîs gibi isittim, dedi[111].

30- Yüce Allah'in: Siz De Ibrahim'in Makaamindan Bir Namazgah Edinin (El-Bakara: 125) Kelâmi
Babi [112]

46-..... Bize Amr ibnu Dînâr tahdîs edip söyle dedi: Biz Ibn Umer'e: Umre için Ka'be'yi tavaf etmis, fakat Safa ile Merve arasinda sa'y etmemis olan bir kimse, karisiyle cinsî münâsebet yapabilir

mi? diye sorduk. Ibn Umer: Peygamber (S) umre için Mekke'ye geldi, Beyt'i yedi kerre tavaf etti. Makaamin arkasinda iki rek'at namaz kildi. Safa ile Merve arasinda sa'y etti. And olsun ki Allah'in Rasülü'nde sizin için pek güzel bir örnek vardirdi-Ahzâb:2i), dedi.
Biz bu mes'eleyi Câbir ibn Abdillah'a da sorduk. O da: Safa ile Merve arasini sa'y etmedikçe kadina sakin yaklasmasin, cevâbim verdi. [113]

47-..... Seyf söyle demistir: Ben Mücâhid'den isittim, o söyle dedi: Ibn Umer'in yanina gelindi de, ona: Iste su Rasûlullah, o Ka'-be'ye girdi, denildi. Bunun üzerine Ibn Umer söyle dedi: Peygamber (S) disariya çikmis oldugu hâlde, ben hemen oraya geldim ve BüâPi Ka'be kapisinin iki sövesi arasinda ayakta buldum. Ve hemen Bilâl'e sorup: Peygamber Ka'be içinde namaz kildi mi? dedim, Bilâl: Evet, kapidan giren kimsenin sol tarafina düsen iki direk arasinda iki rek'at namaz kildi, sonra disariya çikti ve Ka'be'nin yüzü -kapisi- karsisinda (yâni Ibrâhîm makaaminda) iki rek'at kildi, dedi. [114]

48-..... Bize Ibnu Curayc, Atâ'dan haber verdi: O söyle demistir: Ben Ibn Abbâs'tan isittim, o söyle dedi: Peygamber (S) Ka'-be'ye girdigi zaman, onun bütün nahiyelerinde (yânî cihetlerinde) duâ etti ve oradan çikincaya kadar namaz kilmadi. Disariya çikinca Ka'-be'nin önünde iki rek'at kildi. Ve: "Kible iste budur" dedi[115].

31- Namaz Kilacak Kimsenin, Nerede Olursa Olsun, Kible Cihetine Yönelmesi Babi [116]

Ve Ebû Hureyre söyle dedi: Peygamber (S): Bulundugun yerde kible cihetine yönel ve Allahu Ekberde" buyurdu[117].

49-..... Berâ' ibn Âzîb (R) söyle demistir: Rasûlullah (S), (Medine'de) on alti yâhud on yedi ay Beytu'l-Makdis'e dogru namaz kildi idi. Hâlbuki Rasûlullah kiblesinin Ka'be'ye yöneltilmesini arzu ederdi. Bunun üzerine azîz ve celîl olan Allah: "Biz, yüzünü çok kerre göge dogru evirip çevirdigini muhakkak görüyoruz. Simdi seni herhalde hosnûd olacagin bir kibleye döndürüyoruz. (Namazda) Yüzünü artik Mescidi Haram tarafina çevir. (Ey mü'minler) siz de nerede bulunursaniz (namazda) yüzlerinizi o yana döndürün..." (ei-Bakara: 144) âyetini indirdi. Rasûlullah da Ka'be tarafina yöneldi. Bunun üzerine, insanlardan bir takim beyinsizler -ki onlar Yahûdîler'dir-: "Müslümanlari, üzerinde durduklari kiblelerinden çeviren nedir?" dediler. "De ki: Dogu da Allah hn, bati da. O, kimi dilerse onu dosdogru yola iletir" (ei-Bakara: 142). Bu kible tahvili akabinde bir kimse Peygamber'le beraber (Ka'be'ye dogru) namaz kildi da, namaz kildiktan sonra yola çikti. Nihayet Beytu'l-Makdis'e dogru ikindi namazi kilmakta olan bir Ensâr cemaatina ugradi. Onlara: Peygamber'le beraber namaz kildigini, Peygamber'in Ka'be cihetine yöneldigini se-hâdet ederek söyledi. Bu haber üzerine o cemâat (namazlarini bozmadan) Ka'be tarafina yönelinceye kadar meyi edip döndüler [118].

50-.....Câbir (R) söyle demistir: Peygamber (S) -seferde nâfîlenamâzi devesi üstünde, deve O'nu nereye yöneltirse yöneltsin kilardi. Bir farz namaz kilmak istedigi zaman ise deveden iner ve kibleye yönelirdi [119].

51-..... Abdullah ibn Mes'ûd (R) söyle dedi: Peygamber (S) namaz kildirdi. îbrâhîm Nahaî: Amma Peygamber namazi artik mi, yoksa eksik mi kildirdi bilmiyorum, dedi. (Sonra tbn Mes'ûd'un lâfzini rivayete dönerek, söyle dedi): Peygamber selâm verince, kendisine hitaben: Yâ Rasûlallah, namaz hakkinda yeniden bir sey mi geldi? diye soruldu. Rasûlullah: "(Yok) neden sordun?" dedi. Yâ Rasûlallah söyle böyle kildirdin da ondan, dediler[120]. Bunun üzerine Rasûlullah (hemen tesehhüd vaziyeti almak için) iki bacagim kivirdi ve kibleye karsi yönelip iki secde ettikten sonra selâm verdi. Yüzünü bize döndürünce söyle buyurdu: "Su muhakkak ki, sayet namaz hakkinda yeni birsey gelmis olaydi, onu size elbette haber verirdim. Lâkin ben de sizin gibi beserim. Siz unuttugunuz gibi, ben de unuturum. (Bir sey) unuttugum zaman bana hatirlatiniz. Içinizden biri namazda sekk edecek olursa dogruyu arastirsin [121], (dogrudur diye verdigi) karâr üzerine namazini tamamlasin. Sonra selâm versin, ondan sonra da iki kerre secde etsin"[122].

32- Kible Hakkinda (Söylenenlerden Gayri Olarak) Gelen Seyler Ile, Yanilip Da Kibleden Baska Yöne Dogru Namaz Kilan Kisinin O Namazi Yeniden Kilmasini Re'y Etmeyen Kimse Babi [123]

Ve Peygamber (S) öglenin iki rek'atinda selâm vermis, müteakiben yüzünü insanlara döndürmüs, sonra da (farkina varip) namazin geri kalanini tamamlamistir [124].

52-..... Enes dedi ki: Umer söyle dedi: Ben üç seyde Rabb'ime muvafakat ettim[125], Yâ Rasûlaliah, Ibrâhîm makaamim namazgah edinsek, dedim. Müteakiben "Siz de Ibrahim makaamindan bir na-mâzgâh edinin" (ei-Bakara: 125)âyeti nazil oldu. Bir de Hicâb âyeti- Yâ Rasülallah, kadinlarina emretsen de, onlar perde içine girseler. Çünkü hayirli hayirsiz kimseler onlarla konusabiliyor, dedim. Bunun üzerine Hicâb âyeti (d-Ahzâb:53,32) nazil oldu. Keza Peygamberin zevceleri (bir defa) kendisine karsi kiskançlik (göstermek) üzere ittifak ettiler-di. Onlara: "Eger O sizi bosarsa yerinize, Rabb'inin O'na sizden hayirlisini vermesi emel edilir..." (et-Tahrîm: 5) dedim. Derken bu âyet nazil oldu.
(Yine Buhârî söyle dedi:) Bize Ibnu Ebî Meryem tahdîs edip söyle dedi: Bize Yahya ibn Eyyûb haber verip söyle dedi: Bana Humeyd tahdîs edip söyle dedi: Ben Enes'ten bu hadîsi isittim .[126]

53-..... Abdullah ibn Umer(R) Söyle demistir: Insanlar Kubâ'da sabah namazinda bulunduklari sirada onlara bir kimse gelip: Sübhesiz Rasûlullah'a Kur'ân indirilmis ve O'na Ka'be'ye yönelmesi

emrolunmustur. Binâenaleyh sizler de Ka'be cihetine yöneliniz, dedi. Cemâatin yüzleri Sâm tarafinda iken bu emir üzerine (namaz içinde) Ka'be tarafina döndüler . [127]

54-..... Abdullah ibn Mes'ûd (R) söyle demistir: Peygamber (S) ögle namazim bes rek'at kildirdi. Sahâbîler: Namaz artirildi mi? dediler. Peygamber: "Bu suâlin sebebi nedir?" dedi. Sahâbîler: Bes rek'at kildirdin, dediler. Bu cevâb üzerine Peygamber iki ayagini kivirdi ve iki secde yapti. [128]

33- Tükürügü Mescidden El Ile Kazimak Babi [129]

55..... Enes (-R- söyle demistir): Peygamber (S) kible (duvarinda tükürük gördü. Bu kendisine o kadar agir geldi ki, üzüldügü yüzünden besbelli oldu. Kalkti ve eliyle onu kazidi. Sonra söyle buyurdu: "Herbiriniz namazina durdugu vakit sübhesiz Rabb'i ile mü-nâcât eder yâhud Rabb'i kendisi ile kiblesi arasindadir. O hâlde hiçbiriniz kiblesine karsi tükürmesin. Muztarr kaldiginda ya sol tarafina veya ayaklarinin altina tükürsün". Bunu söyledikten sonra Ra-sûlullah, ridâsinin kenarini tutup içine tükürdü, sonra bir kismini digeri üzerine dürerek: "Yâhud iste böyle yapar" buyurdu [130]
.

56-..... Bize Mâlik, Nâfi'den; o da Abdullah ibn Umer'den haber verdi (o, söyle demistir): Rasûlullah (S) kible duvarinda bir tükürük gördü de hemen onu kazidi. Sonra insanlara dönüp: "Herhanginiz namaz kilarken önüne dogru tükürmesin. Çünkü namaz kildigi zaman Allah, onun yüzünün geldigi îarafindadir" buyurdu. [131]

57-.....Mü'minlerin annesi Âise'den (o, söyle demistir): Rasûlullah (S) kible duvarinda bir sümük yâhud tükürük yâhud balgam gördü de, hemen onu kazidi. [132]

34- Mescidden Sümügü Çakil Tasi Ile Sürtüp Kazimak Babi

Ibn Abbâs (R): Yas pislige basmis isen, onu (su ile) yika. Kurumus pislige basmissan yikama (çünkü ona basmak sana zarar vermez) demistir [133].

58-..... Ebû Hureyre ile Ebû Saîd söyle tahdîs etmislerdir: Rasûlullah (S) mescidin duvarinda tükürülmüs balgam gördü, hemen eline bir çakil tasi aldi da ona sürtüp kazidi. Sonra: "Herhangi biriniz öksürüp, aksirip da gögüsten veya bogazdan balgam çikardigi zaman, sakin yüzünün dogrultusuna ve de sag tarafina tükürmesin. Muztarr kalirsa sol tarafina yâhud sol ayaginin altina tükürsün" buyurdu. [134]

35- Bâb: Kisi Namaz Içinde Iken Sag Tarafina Tükürmesin

59-..... Ebû Hureyre ile Ebû Saîd söyle haber vermislerdir: Rasûlullah (S) mescidin duvarinda bir balgam gördü. Hemen Rasûlullah (S) bir çakil tasi aldi da ona sürtüp siyirdi. Sonra: "Herhangi biriniz balgam çikardigi zaman sakin onu yüzü dogrultusuna ve de sag tarafina tükürmesin. Muztarr kalirsa onu sol tarafina yâhud sol ayaginin altina tükürsün" buyurdu. [135]

60-..... Bana Katâde haber verip söyle dedi: Ben Enes (R)'ten isittim, söyle dedi Peygamber (S): "Herhangi biriniz sakin önüne ve de sagina tükürmesin. Lâkin (muztarr kalirsa) soluna yâhud (sol) ayaginin altina tükürsün" buyurdu. [136]

36- Bâb: Soluna Yâhud Sol Ayaginin Altina Tükürsün

61-..... Bize Katâde tahdîs edip söyle dedi: Ben Enes ibn Mâlik'ten isittim; söyle dedi: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Sübhesiz kimü'min namazda oldugu zaman ancak Rabb'ma münâcât eder. O hâlde, sakin ön tarafina ve de sag tarafina tükürmesin. Lâkin (muz-tarr kaldiginda) sol tarafina yâhud (sol) ayaginin altina (tükürsün)" buyurdu. [137]

62-..... Bize Zuhrî, Humeyd ibn Abdirrahmân'dan; o da Ebû Saîd'den tahdîs etti (o, söyle demistir): Peygamber (S), mescidin kiblesinde tükürülmüs bir balgam gördü. Hemen onu bir çakil tasi ile sürtüp kazidi. Sonra insanin ön tarafina yâhud da sag tarafina tükürmesini nehyetti. Lâkin (muztarr kalirsa) sol tarafina yâhud sol ayaginin altina (tükürür) buyurdu.
Ve keza Zuhrî'den; o, Humeyd'den isitmistir: O da Ebû Saîd'den, bu hadîs tarzinda rivayet etti [138]
.

37- Mescide Tükürme (Hatîesinin) Keffâreti Babi

63-..... Bize Katâde tahdîs edip söyle dedi: Ben Enes ibn Mâlik'ten isittim, söyle dedi: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Mescide tükürmek bir günâhtir. Bu günâhin keffâreti ise onu görmektir" [139].

38- Mescidde Tükürügün Gömülmesi Babi

64-..... Bize Abdurrazzâk, Ma'mer'den; o da Hemmâm'dan tahdîs etti. O, Ebû Hureyre'den isitmistir. Peygamber söyle buyurmustur; "Herhangi biriniz namaza dikeîdigi zaman önüne tükür-mesin. Çünkü artik o namaz yerinde bulundugu müddetçe Allah'a münâcât etmektedir. Sag tarafina da tükürmesin. Çünkü sag tarafinda (haseneleri yazan) melek vardir. Muztarr kalirsa sol tarafina yâhud ayaginin altina tükürüp onu gömer" [140]

39- Bab: Tükürük Kendisine Galebe Ettigi Zaman (Namaz Kilan Kimse Onu) Elbisesinin Bir

Tarafina Alsin [141]

65-.....Bize Humeyd, Enes'ten tahdîs etti (ki o, söyle demistir): Peygamber (S) kiblede tükürük gördü. Hemen onu eliyle kazidi. Ve Peygamber'de bir nefret görüldü yâhud bu tükürme fiilinden dolayi Peygamber'in nefreti ve bunun Peygamber üzerindeki siddeti görüldü. Akabinde söyle buyurdu: "Herbiriniz namazinda kiyama durdugu zaman sübhesiz Rabb 'ina münâcât eder, yâhud Rabb 'i kendisi ile kiblesi arasindadir. O hâlde hiçbiriniz kendi kiblesine karsi tükürmesin. Lâkin (muztarr kaldiginda) ya sol tarafina yâhud ayaginin altina tükürsün". Bunu söyledikten sonra Rasûlullah ridâsinm kenarini tutup içine tükürdü ve ridânin bir kismini diger kismi üzerine katladi da: "Yâhud iste böyle yapar" buyurdu [142]

40- Imamin Insanlara, Namazi Tam Yapmalari Hususunda Ögüd Vermesi ve Kiblenin Zikri Babi

66-.....Bize Mâlik, Ebu'z-Zinâd'dan; o da el-A'rac'dan; o da
Ebû Hureyre'den haber verdi ki, Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Siz, benim kiblem (yalniz) surasidir mi saniyor sunuz? Allah 'a ye-mîn ederim ki, sizin husû'unuz ve rukû'unuz bana gizli olmaz. Ben sizleri elbette arkamdan da görüyorum" [143]

67-..,.... Enes (R) söyle demistir: Peygamber (S) bizlere bir namaz kildirdi. Sonra minbere çikti da namaz hakkinda,rükû' hakkinda söz söyleyip: "Sübhesiz ki ben sizleri önümden görür oldugum gibi, arkamdan da görürüm" buyurdu m. [144]

41- Bab: Fulan Ogullari Mescidi Denilir Mi? [145]

68-......Bize Mâlik, Nâfi'den; o da Abdullah ibn Umer (R)'den
haber verdi (o, söyle demistir): Rasûlullah (S) idmana çekilip zayiflatilmis atlar arasinda Hafyâ'dan baslayip Seniyyetu'l-Vedâ'da nihayet bulmak üzere yaris tertîb etti. Keza idman edilmemis atlar arasinda Seniyye'den tâ Zurayk ogullan Mescidi'ne kadar diger bir yaris tertîb etti. Abdullah da yaris edenler arasinda idi. [146]

42- Mescidde Bir Seyi Bölmek ve Hurma Salkimi Asmak Babi

Ebû Abdillah Buhârî dedi ki: "el-Kimm", "el-Izku" demektir. Ikisi (yânî tesniyesi) "Kinvâni"dir. Cemâati (yânî cem'i) yine "Kinvânun"dur. Sinvun, Sinvâni {ve Sinvânun) gibi [147]

Ve îbrâhîm (163), yânî Tahmân'in oglu, Abdulazîz ibn Suheyb'-den; o da Enes(R)'ten söyledi [148]

O söyle demistir: Peygamber(S)'e Bahreyn'den mal getirildi [149]. Peygamber: "Onu mescide dökün" buyurdu. Bu mal Rasûlullah'a gönderilen en kesretli mal olmustu. Akabinde Ras,ûlullah namaza çikti ve o mala dönüp bakmadi. Namazi bitirdikten sonra geldi ve malin yanina oturdu. Her kimi gördü ise muhakkak (o maldan bir rnikdâr) verdi. Derken Abbâs O'na geldi ve: Yâ Rasûlallah, bana da ver. Çünkü ben hem kendim için, hem de Akîl için fidye vermistim, dedi [150] Rasûlullah ona: "Al" buyurdu. O da avuç avuç bezinin içine bosaltti. Sonra onu kaldirip yüklenmeye davrandi, fakat kaldiramadi. Bunun üzerine: Yâ Rasûlallah, birine emret de onu sirtima kaldirsin, dedi. Peygamber: "Olmaz" dedi. Abbâs: Öyle ise onu üzerime Sen kaldiriver, dedi. Peygamber yine: "Olmaz" buyurdu. Bunun üzerine Abbâs ondan birazini döktü de sonra tekrar kaldirmaga davrandi. Yine: Yâ Rasûlallah, birisine emret de, bunu üzerime kaldirsin, dedi. Rasûlullah: "Olmaz" buyurdu. Abbâs: Öyleyse bunu üzerime Sen kaldir, dedi. Rasûlullah yine: "Olmaz" buyurdu. Bunun akabinde ondan birazini daha döktü. Sonra onu kaldirip sirtinin üzerine atti ve yürüyüp gitti. Rasûlullah, onun hirsina olan taaccübünden dolayi gözümüzden kayboluncaya kadar hep arkasindan bakip durdu. Rasûlullah o maldan bir dirhem bakî oldukça oradan kalkmadi [151]

43- Mescidde Iken Yemek Için Da'vet Yapan Mescidden Itibaren Bu Da'vete Icabet Eden Kimseler Babi[152]

69-.....Enes (R) söyle dedi: Ben Peygamber'i, mescidde iken
buldum, beraberinde birçok insan vardi. Ben hemen dikildim. Peygamber (S) "Seni Ebû Talha mi gönderdi?" dtGi. Ben: Evet, dedim. O: "Yemege da'veî için mi?" dedi. Ben tekrar: Evet, dedim. Bunun üzerine Peygamber, yaninda bulunan kimselere "Kalkin" buyurdu ve yürüdü. Ben de onlarin önlerinde yürüdüm.

44- Mescidde Erkekler ve Kadinlar Arasinda Hükmetmek ve La'netlesme Yaptirmak Babi

70-..... Bize Ibnu Cureyc haber verip söyle dedi: Bana Ibnu Sihâb, Sehl ibn Sa'd'dart haber verdi ki, bir adam Rasûlullah'a gelip: Yâ Rasûlallah, karisiyle beraber bir erkek bulan kimseye ne re'y edersin? O adami öldürür mü? dedi. En sonunda o kari koca mescidde la'netlestiler, ben de hâzir bulunuyordum [153].

45- Bab: Insan (Baskasina Âid) Bir Eve Girdigi Zaman O Evin Içinde Istedigi Yerde Mi Namaz Kilar Yahud Kilacak Yeri Arastirmayarak Emredilen Yerde Mi Namaz Kilar? [154]

71-.....Bize Ibrâhîm ibn Sa'd, Ibn Sihâb'dan; o da Mahmûd ibnu'r-Rabî'den; o da Itbân ibn Mâlik'ten tahdîs etti ki, Peygamber (S), Itbân'a gelip, evinin içinde: "Evinin neresinde senin için namaz klimami istersin?" dedi. Itbân der ki: Ben kendisine bir yeri isaret ettim. Akabinde Peygamber (namaza durup) tekbîr aldi. Biz de arkasinda saff olduk. O bize iki rek'at namaz kildirdi.

46- Evlerde Mescidler (Edinmek) Babi

Ve Berâ ibn Azib, kendi evindeki mescidinde cemâat hâlinde namaz kilchrmistir [155]

72-.....BanaUkayl, Ibn Sihâb'dan tahdîs etti. O söyle demistir: Bana Mahmûd ibnu'r-Rabî' haber verdi (o, söyle demistir): Ra-sûlullah'm sahâbîlerinden ve Bedr'de hâzir olan Ensâr'dan Itbân ibn Mâlik [156], Rasûlullah'a gelip: Yâ Rasûlallah, ben gözlerimi inkâr etmisimdir (yânî, gözlerim çok zayiflamistir). Halbuki ben, kavmime namaz kildiran kimseyim. Yagmurlar yagdigi zaman onlarla benim aramizda dere akar da mescidlerine gidip onlara namaz kildiramaz oluyorum. Yâ Rasûlallah, gönlüm arzu etti ki, bana gelip evimde namaz kildirsan da senin namaz kildigin yeri namazgah edineyim, dedi. Râvî der ki: Rasûlullah (S), Itbân'a: "Insaattan (bunu)yapacagim" dedi. Itbân der ki: Ertesi sabah Rasûlullah ile Ebû Bekr, gün yükseldigi vakit bana geldiler. Rasûlullah (içeri girmeye) izin istedi. Ben de izin verdim.Eve girdiginde oturmadi. Sonra: "Evinin neresinde namaz kilmakiigimi istersin?" dedi. Itbân der ki: Ben evin bir tarafini O'.na isaret ettim. Rasûlullah namaza durup tekbîr aldi. Biz de durup saff olduk. Iki rek'at kildirdiktan sonra selâm verdi. Itbân der ki: Rasûlullah'i, kendisi için yaptigimiz bir hazîre yemegi üzerine aIikoyduk [157]. Yurdun ahâlîsinden birçok kimseler (Peygamber'in gelmesini haber alarak) eve gelip doldular. Içlerinden biri: Mâlik ibnu'l-Duhaysin yâhud Ibnu'd-Duhsun nerede? dedi. Oradakilerden biri: Mâlik ibnu'd-Duhaysin Allah'i ve Rasûlü'nü sevmeyen bir münafiktir, dedi. Rasûlullah (S) ona: "Böyle deme. Görmüyor musun, o Lâ ilahe ille'ilah demistir, ve bu sözü ile Allah'in rizâsini istemektedir" buyurdu. O sözü söyleyen de: Allah ve Rasûlü en Iyi bilendir, dedi. Itbân der ki: Biz Peygamber'i, münafiklar hakkinda (hep böyle) müteveccih ve hayirhah bulurduk. Rasûlullah: "Sübhe-
siz ki Allah, Allah rizâsini arayarak Lâ ilahe ille"Hah diyen kimseyi atese haram etmistir" buyurdu.
Ibn Sihâb -geçen sened ile- söyle dedi: Sonra ben Husayn Ibnu'l-Muhammed el-Ensârî'ye -ki o Salim ogullan'nin biridir ve onlarin en hayirlilanndandir- bu Mahmûd ibnu'r-Rabî' hadîsini sordum. O,
bu hadîsi tasdik edip dogruladi.

47- Mescide Girmekte ve Digerlerinde Sac Ayak Ile Baslamak Babi

Ve Ibn Umer, girmeye sag ayagi ile baslar, çikacagi zaman ise sol ayagi ile baslar idi [158]

73-.....Âise (R) söyle demistir: Peygamber (S) muktedir ol dugu müddetçe her isinde, temizlik yapmasinda, taranmasinda, ayak kabi giymesinde sagdan baslamayi severdi.

48- Bab: Çahiliyyet Devri Müsriklrrinin Kabirleri Açilir ve Yerlerinde Mescidler Edinilir Mi?

(Yânî edinilir.) [159] Çünkü Peygamber(S)'in:

"Allah Yahûdîler'e la'net etsin, onlar peygamberlerinin kabirlerini mescidler edindiler" sözü vardir [160]

Ve kabirlerin bulundugu yerlerde namaz kilmak mekruh olur. Zîrâ Umer ibn Hattâb, Enes ibn Mâlik'i
bir kabir yaninda namaz kilarken gördü de: "Kabirden sakin, kabirden çekin" dedi Fakat ona, bu namazi tekrar kilmasini emretmedi [161]

74-.....Hisâm söyle demistir: Bana babam, Âise'den haber verdi (o, söyle demistir): Ümmü Habîbe ile Ümmü Seleme, Habesistan'da gördükleri, içinde tasvirler bulunan bir kiliseye dâir konustular. Bu kiliseyi Peygamber'e de zikrettiler. Peygamber (S) de söyle buyurdu: "Onlar, içlerinde iyi bir kimse bulunup vefat ettiginde, kabri üzerine bir mescid (bir namazgah) yaparlar, içinde de bu suretleri tasvir ederler. Iste onlar kiyamet gününde Allah katinda halkin en senlileridirler".

75-.....Bize Abdulvâris, Ebu't-Teyyâh'dan;odaEnes'ten tah-
dîs etti. O söyle demistir: Peygamber (S) Medine'ye geldi ve Medine'nin en yüksek tarafina Amr ibn Avf ogullan denilen kimselerin bulundugu obada konak etti. Peygamber onlarin içinde on dört gece ikaamet etti. Sonra (dayilari olan) Neccâr ogullarina haber gönderdi. Onlar da kiliçlari boyunlarinda asili olarak geldiler. Peygamber (S), devesi (Kasvâ) üstünde, terkisinde Ebû Bekr ve çevresinde Neccâr ogullan cemâati (oldugu hâlde yola çikislari) hâlâ gözümün önündedir [162]. Nihayet Peygamber Ebû Eyyûb Hâlid ibn Zeyd'in evinin avlusuna (devesini) çökertti. Peygamber, nerede namaz vakti erisirse oracikta namaz kilmayi severdi. Davar agillarinda da namaz kilardi. Mescidin bina olunmasini emretti. Neccâr ogullari'ndan bir topluluga haber gönderip: "Ey Neccâr ogullari, duvar ile çevrili arsanizin bedelini bana söyleyin" dedi. Onlar ise: Vallahi olmaz. Biz onun bedelini ancak Allah'tan isteriz, dediler. Enes der ki: Onun içinde su söyleyeceklerim vardi: Müsriklerin kabirleri vardi. Oyuk, tümsek, bakilmamis harâb yerler vardi. Hurma agaçlan vardi. Peygamber müsrik kabirleriyle alâkali emrini verdi, ve onlar açildi. Sonra o harâb yerlerle ilgili emrini verdi, oralar da düzeltildi. Hurma agaçlari kesildi. Hurma agaçlarini mescidin kiblesine sira ile dizdiler. Kapinin yan taraflarini da tastan ördüler. Sahâbîler recezler söyleyerek tas tasimaya basladilar. Peygamber de onlarla beraber:
"Allâhümme lâ hayra illâ haym'l-âhireti Fagfir lil-Ensân vel-Muhâcireti"
(= Yâ Allah, âhiret hayrindan baska hayir yoktur Öyle ise Ensâr ile Muhâcirler'e magfiret eyle) diyordu.

49- Davar Agillarinda Namaz Kilmak Babi

76-......Bize Su'be, Ebu't-Teyyâh'dan; o daEnes'tentahdîs etti.
Enes (R): Peygamber (S) koyun agillarinda namaz kilar idi, demistir. Sonra râvî dedi ki: Bu sözden sonra ben Enes'ten söyle derken isittim: Peygamber, mescid bina olunmadan evvel koyun agillarinda namaz kilardi [163].

50- Su Yakinlarindaki Deve Yataklarinda Namaz Kilmak Babi [164]

77-.....Nâfi' söyle dedi: Ben Ibn Umer'i gördüm ki, o devesini kiblesine alarak namaz kiliyordu. Ve îbn UmenBen Peygamber'i böyle yaparken gördüm, dedi[165]

51- Önünde Ocak Yahud Ates Yahud (Müsrikler Tarafindan) Ma'büd Edilelen Bir Sey Oldugu Halde Yüce Allah'in Rizasini Irade Edip Namaz Kilan Kimse Babi :

Ve Zuhrî dedi ki: Bana Enes haber verip söyle dedi:

Peygamber (S): "Ben namaz kilarken ates (yânî cehennem) bana arz olundu" dedi [166].

78-.....Abdullah ibn Abbâs (R) söyle demistir: Günes tutuldu. Rasûlullah (S) namaz kildirdi. Sonra: "Bana ates (yânî cehennem) gösterildi. Bu günkü kadar kötü ve beter hiçbir manzarayi ömrümde görmedim" buyurdu [167].

52- Kabirler Bulunan Yerlerde Namaz Kilmanin Keraheti Babi

79-.....Bana Nâfi', Ibn Umer'den haber verdi. Peygamber (S):

"Namazinizin bir kismini evlerinizde kiliniz. Evlerinizi kabirlere çevirmeyiniz" buyurmustur [168]

53- (Allah Tarafindan) Yere Batirilmis ve Üzerine Azab Indirilmis Olan Mekanlarda Namaz Kilma(nin Hükmü) Babi

Alî(R)'nin Bâbil sehrinin yere geçirilmis harabesi üzerinde namaz kilmayi kerih gördügü zikrolunur [169]

80-..... Bana Mâlik, Abdullah ibn Dînâr'dan; o da Abdullah ibn Umer'den tahdîs etti (o, söyle demistir): Rasûlullah (S) -Ashâbu'1-Hicr hakkinda- söyle buyurdu: "Ag/ayicilar olmaniz müstesna, sakin azaba ugratilmis olan su kavmin yurduna girmeyiniz. Eger aglayicilar degilseniz, onlara isabet eden azabin sizlere de isabet etmemesi için, onlarin yurdlarinagirmeyiniz" [170]

54- Hristiyan Ma'bedinde Namaz Kilmak Babi

Ve Umer ibnu'l-Hattâb: "Biz içlerinde suretler bulunan kiliselerinize, o timsâllerden dolayi girmeyiz" demistir [171]

Ve îbn Abbâs, kilise içinde namaz kilar idi; ancak içinde timsâller bulunan kilisede kilmazdi[172]

81-..... Bize Abdetu, Hisâm ibn Urve'den; o da .babasindan;
o da Âise (R)'den haber verdi (ki, o söyle demistir): Ümmü Seleme, Rasûlulîah'a Habesistan arazîsinde görmüs oldugu Mâriye (kilisesi). denilen bir kiliseyi zikretti. Ve Rasûlulîah'a o kilisenin içinde gördügü suretleri de zikretti. Bunun üzerine Rasûlullah (S): "Onlar öyle bir kavimdir ki, içlerinde sâlih bir kul, yâhud sâlih bir adam öldügü zaman, onun kabri üstüne bir mescid bina eder ve içine de, o suretleri tasvir ederler. Iste onlar Allah katinda mahlûkaatin en senlileridirler" buyurdu [173]
(Bu, geçen bâbdan bir fasil gibidir)

82-.....Aise ile Abdullah ibn Abbâs (R) söyle demislerdir: Rasûlullah'a son hastaligi geldigi zaman, yaninda bulunan bir hamîsayi yüzü üzerine atar dururdu [174] O hamîsa sebebiyle sikildikça da onu yüzünden açardi. Iste o hâlde iken Rasûlullah (S): "Allah'in la'ne-ti Yahudiler ve Nasrânîler üzerine olsun. Onlar peygamberlerinin kabirlerini mescidler edindiler" buyurdu. (Rasûlullah bu sözleri ile) onlarin yaptiklarindan ümmetini sakindiriyordu [175]

83- Bize Abdullah ibn Mesleme, Mâlik'ten; o da Ibn Sihâb'dan; o da Saîd ibnu'I-Müseyyeb'den; o da Ebû Hureyre'den tahdîs etti ki (o, söyle derpistir): Rasûlullah (S): "Allah Yahudiler'i gebertsin. Onlar peygamberlerinin kabirlerini mescidler edindiler" buyurdu [176]

56- Peygamber(s)in: “Yer(yüzü) bana mescid ve temizlik sebebi kilindi" Kavli Babi [177]

84-.....Bize Câbir ibn Abdillah (R) söyle dedi: Rasûlullah (S)
söyle buyurdu: "Benden önceki peygamberlerden hiçbir kimseye verilmeyen bes sey, bana verilmistir: Bir aylik mesafeye kadar korku (salmak) ile nusrat olundum. Yer (yüzü) bana mescid ve temizlik sebebi kilindi. Onun için ümmetimden kendisine namaz vakti erisen herkes namazini kiliversin. Ganimetler bana halâl edildi. Peygamber hassaten kendi kavmine gönderilirken, ben bütün insanliga gönderildim. Ve bana sefaat verildi".

57- Kadinin Mescid Içinde Uyumasi Babi [178]

85-.....Bize Ebû Usâme, Hisâm'dan; o da babasindan; o da Âise (R)'den tahdîs etti (ki, o söyle demistir): Arab kabilelerinden birisine âid bir siyah câriye vardi. Onlar bu kadini azâd etmislerdi. Kadin hurre oldugu hâlde yine onlarla beraber idi. Bu kadin söyle dedi: Onlara âid bir kiz, üzerinde sirimlardan yapilmis kirmizi bir gerdanligi oldugu hâlde disariya çikti[179]. Âise der ki: O kiz üzerinden o gerdanligi çikarip koydu, yâhud üzerinden düstü. O gerdanligin bulundugu yere bir

çaylak geldi. Onu, atilmis hâlde bulunan bir et parçasi sandi, hemen onu kapti. Câriye der ki: O gerdanligi aradilar, fakat bulamadilar. Dedi ki: Beni o gerdanlikla (onu almakla) ittihâm ettiler. Âise der ki: Kadinin her yerini iyice aramaga baslamislar, hattâ kadinin fercini bile arastirmislar. Câriye dedi ki: Vallahi ben onlarla beraber ayakta dikilip dururken, birdenbire o çaylak geldi ve o deriden gerdanligi yere atti. Kadin dedi ki: O da tam ortalarina düstü. Dedi ki: Bunun üzerine ben: Iste, aldigimi zannedip de beni ittihâm etmis oldugunuz sey! Hâlbuki ben ondan berî'im. Iste deri gerdanlik, dedim. Âise der ki: O siyah kadin Rasûlullah'a geldi ve müslü-mân oldu. Âise der ki: Mescidde ona mahsûs bir kil çadir yâhud küçük bir oda vardi[180]. Âise der ki: O kadin bana gelir ve yanimda konusurdu. Âise der ki: Yanima her oturmasinda muhakkak:
"Ve yevmu'l-visâhi min eâcîbi Rabbinâ Elâ innehumin beldeti'l-kufri encânî"
(= Visâh isinin oldugu gün Rabb'imizin yarattigi acîb islerdendir. Sübhesiz ki o küfür beldesinden beni kurtardi)
sözünü söylerdi. Âise der ki: Bir gün ona: Senin hâlin nedir? Her ne vakit benimle birlikte otursan muhakkak bu beyti söylüyorsun? dedim. Âise der ki: Bunun üzerine o kadin (yukarida anlattigim) bu kissayi anlatti.

58- Mescidde Erkeklerin Uyumasi Babi

Ve Ebû Kilâbe, Enes'ten (rivayetle): Ukl kabilesinden bir cemâat Peygamber'in huzuruna geldiler de,
mescidin suflesinde yatirildilar, demistir [181]
Abdurrahmân ibn Ebî Bekr de:
Suffede kalanlar (yânî Ashâbu's-Suffe) fakir kimselerdi, demistir [182]

86-.....Bana Nâfi' tahdîs edip söyle dedi: Bana Abdullah ibn
Umer; kendisi, bekâr, karisi yok bir genç iken Peygamber'in mescidi içinde uyur oldugunu haber verdi.

87-.....Sehl ibn Sa'd (R) söyle demistir: Rasûlullah (S), (kizi) Fâtima'nin evine geldi, Alî'yi evde bulamadi. Bunun üzerine Fâtima'ya: "Amucanin oglu nerede?" diye sordu. Fâtima: Aramizda birsey oldu da darilistik. Bundan dolayi disari çikti ve gündüz uykusunu benim yanimda uyumadi, dedi. Rasûlullah bir insana: "Bak, nerede?" buyurdu. O adam (gidip) geldi ve: Yâ Rasûlallah, o, mescidde uyuyor, dedi [183]. Rasûlullah gitti, bakti ki Alî yan tarafina yatmis, ridâsi bir yanindan siyrilmis, vücûdu topraga bulanmis hâldedir. Rasûlullah: "Yâ Ebâ Turâb kalk, yâ Ebâ Turâb kalk" diye diye topragi Alî'nin bedeninden silmege basladi[184]

88-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: "Ben Ashâbu Suffe'den yetmis zât gördüm. Içlerinde ridâsi (yânî belinden yukarisini örtecek ihrami) olan bir tek kimse yoktu. Ya izâr (yânî fûta) baglar, yâhud boyunlarina bagladiklari bir kisâ giyerlerdi ki, kiminin bacaklarinin yansina, kiminin de topuklarina

ancak varabiliyordu. Herbi-ri namazda avret yerinin görülmesini istemedigi için giydigini eli ile toplardi" [185]

59- Insan Bir Seferden Gelince Mescidde Namaz Kilmak Babi
Ka'b ibn Mâlik de: Peygamber (S) bir seferden geldigi zaman evvelâ mescide gelir ve orada namaz kilar idi, dedi [186]

89-.....Bize Muhârib ibnu Disâr, Câbir ibn Abdülah'dan tahdîs etti'. O söyle demistir: Peygamber (S) mescidde bulunurken ben yanma geldim. -Mis'ar: Ben Muhârib'in kusluk vaktinde dedigini sa-niyorum, demistir.-Rasûlullah bana: "Iki rek'at (gelis) namazi kil" buyurdu. Benim Peygamber üzerinde bir alacagim vardi. Akabinde Peygamber borcunu bana ödedi ve bana fazla da verdi.

60- Bab:

“Sizin biriniz mescide girdigi vakitte oturmadan evvel ta namaz kilsin”

90-..... Bize Mâlik, Âmir ibn Abdillah ibni'zubeyr'den; o
da Amr ibn Süleym ez-Zurâkfden; o da Ebû Katâde es-Sülemî'den haber verdi ki, Rasûlullah (S): "Sizden bir kimse mescide girdigi va-kitte oturmadan evvel (tahiyyetu'I-mescid olarak) iki rek'at namaz kilsin" buyurmustur [187]

61- Mescidde (Hasil Olan) Hades Babi [188]

91-.....Bize Mâlik,Ebu'z-Zinâd'dan; o da el-A'rac'dan; o da
Ebû Hureyre'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Sübhesiz herhangi biriniz namaz kilmis oldugu namaz yerinde ab-destini bozmadan mevcûd bulundugu müddetçe, melekler ona salât edip: Allâhumme'gfir lehu, Allâhumme'r hamhu (= Yâ Allah onun günâhlarini magfiret et ve ona merhamet eyle) derler".

62- Peygamber Mescidinin Yapisinin Yapilmasi Babi

Ve Ebû Saîd: Mescidin tavani hurma dallarindan idi, dedi [189]

Ve Umer mescidi daha genis bina etmege basladigi vakit yapicisina: Sen yalniz insanlari yagmurdan saklayip koru. Sakin alli sarili zînetler yapip da
insanlari fitneye ugratmayasin, demistir [190]
Enesde: "(Öyle bir zaman gelecek ki) Insanlar mescidlerle ögünme yarisina girisirler de sonra onlari

pek az ma'mûr ederler" hadîsini söylemistir [191]
Ve Ibn Abbâs: "(Ben mescidleri yüksek bina edip süslemekle emrolunmadim. Bununla beraber) Sizler mescidleri Yahudiler ve Hristiyanlar*in süsledikleri gibi muhakkak süsleyeceksiniz" hadîsini söylemistir [192]

92-.....Bize Nâfi' tahdîs etti. Ona da Abdullah ibn Umer (R) söyle haber vermistir: Mescid, Rasûlullah zamaninda ham kerpiç ile bina Olunmus idi. Çatisi hurma dallari, direkleri de hurma gövdeleri idi [193]. Ebû Bekr (genisletme ve süsleme nev'inden) hiçbir sey ziyâde etmedi. Umer (yalniz enini boyunu) artirip, Rasûlullah zamanindaki bina tarzina göre kerpiç ve hurma dallariyle bina etti ve direklerini de tekrar agaç olarak koydu. Sonra Usmân mescidin binasini (genisletme ve süslendirme olarak) degistirdi ve hem de çok genisletti. Duvarlarim da (kerpiç yerine) nakisli taslarla ve kireçle bina etti [194]. Ve direklerini nakisli taslardan, tavanini da sâç agacindan yapti [195]

63- Mescidin Yapisini Yapmak Hususunda Insanlarin Birbirleriyle Yardimlasmalari Babi

"Allah'a es kosanlarin kendi küfürlerine bizzat kendileri sâhid iken Allah'in mescidlerini Vmâr etmelerine : (ehliyetleri) yoktur. Onlarin bütün yaptiklari bosa gitmistir ve onlar ateste ebedî kalicilardir. Allah'in k, mescidlerini ancak Allah'a ve ahiret gününe îmân eden, namazi dosdogru kilan, zekâti veren ve Allah'tan v baskasindan korkmayan kimseler Vmâr eder. Iste dogru yola ermislerden olmalari umulanlar bunlardir"
(et-Tevbe: 17-18)

93-.....Ikrime söyle demistir: (Birgün)jbn Abbâs'bana ve oglu Alî'ye: Ebû Saîd'e gidin de onun rivayet ettigi hadîslerden de bir mikdârini isitin, dedi. Bunun üzerine biz ikimiz Ebû Saîd'in yanma gittik. Onu, kendisine âid bir bagçeyi timâr ederken bulduk. Hemen ridâsim alip büründü. Sonra bize tahdîs etmege basladi. Nihayet mescidin yapilisinin zikri geldi. Burada söyle dedi: Biz birer kerpiç birer kerpiç tasiyorduk. Ammâr ise ikiser kerpiç ikiser kerpiç tasiyordu. Peygamber (S) onu (öyle) görünce üzerindeki topragi silkerek: "Vah Ammâr! Vah Ammâr! Kendisini bagîler cemâati öldürecektir [196]. Ammâr onlari cennete da'vet eder, onlar ise onu cehenneme çagirirlar" demege basladi [197]. Ebû Saîd der ki: Ammâr (bunu isitince): Fitnelerden Allah'a siginirim, derdi.

64- Mescid Yapmkata Yapici Sanatkarlardan; Minberin Kuru Agaçlari Hususunda da San'atkar Marangozdan Yardim Istenmesi Babi

94-.....Sehl £R) söyle demistir: Rasûlullah (S) bir kadina: "Marangoz oian kölene emret de benim için, üzerine oturabilecegim bir takim tahtalar yapsin" haberini yolladi.

95-..... Bize Abdülvâhid ibnu Eymen, babasindan; o da Câbir'den tahdîs etti ki: Bir kadin: Yâ Rasûlallah, senin için üzerine oturacagin bir sey yaptirayim mi? Çünkü benim marangoz olan bir kölem vardir, dedi. Rasûlullah (S): "Eger istersen (yaptir)" buyurdu. Bunun iLcrine o kadin minberi yaptirdi [198]

65- Bir Mescid Bina Eden Kimse{nin Fazileti) Babi

96-.....Bana Amr haber verdi. Önada Bukeyr tahdîsetti. Ona da Âsim ibn Umer ibn Katâde tahdîs etti. O da Ubeydullah el-Havlânî'den isitti. O da Usmân ibn Affân'dan isitti. O, Rasûlullah1-in mescidini yeniden bina ettigi zaman, insanlarin kendisi hakkindaki dekikodulan üzerine söyle diyordu [199]. Siz (yaptigim is aleyhine) çok söylemege basladiniz. Hâlbuki ben Rasûlullah'tan Isitmisimdir, O söyle buyuruyordu: "Her kim -Bukeyr dedi ki: Ben Âsim'm "Allah 'in rizâsini istiyerek" dedigini saniyorum- bir mescid bina ederse, Allah da ona cennette onun gibi bir ev bina eder" [200]

66- Bab: Sahis Mescide Ugradigi Zaman Ok ve Mizraklari Demirlerinden Tutar

97- Bize Küteybe ibn Saîd tahdîs edip söyle dedi: Bize Sufyân tahdîs edip söyle dedi: Ben Amr ibn Dînâr'a: Sen Câbir ibn Abdil-lah'i: "Bir kimse mescidden geçti. Yaninda (demirleri meydanda) oklar vardi.Rasûlullah(S) ona: Oklarin demirlerinden tut buyurdu derken isittin mi?" dedim [201]

67- Mescidden Geçmek Babi

98-.....Bize Ebû Burde ibnu Abdillah tahdîs edip söyle dedi:
Ben Ebû Burde'den isittim; o da babasindan: Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Her kim mescidlerimizin yâhiid çarsilarimizin birinden yaninda ok varken geçecek olursa eliyle demirlerinden tutsun ki, bir müslümâni yaralamasin" [202]

68- Mescidde Siir (Imsad Etmenin Hükmü) Babi

99-.....Zuhr,î söyle demistir: Bana Ebû Seleme ibnu Abdirrahmân ibn Avf haber verdi. O, Hassan ibn Sabit el-Ensârî'den isitmis-tir. Hassan, (mescidde siir insâd etmenin cevazi hususunda) Ebû Hureyre'yi sâhid yapmak isteyerek, ona: Allah askina söyle, sen Pey-gamber'in "Yâ Hassan, Allah'in Rasûlü'nden yana {Kureys kâfirlerine) cevâb ver. Yâ Allah, sen onu Rûhu'l-Kuds (yânî Cebrâîl) ile te'yîd et!" derken isittin mi? dedi. Ebû Hureyre: Evet (isittim), dedi [203]

69- Kisa Mizrakli Kimselerin Mescide Girmelerinin Cevazi Babi

100-.....Bize Ibrâhîm ibn Sa'd, Salih (ibn Keysân)'den; o da Ibn Sihâb'dan tahdîs etti. O söyle dedi: Bana Urve ibnu'z-Zubeyr haber verdi ki, Âise (R) söyle demistir: Yemîn ederim ki, bir gün Rasûlullah'i hücremin kapisi üzerinde su hâlde gördüm: Habesliler mescidde oyun oynuyor, Rasûlullah da ben onlarin oyunlarina bakabileyim diye, kendi ridâsi ile beni perdeliyordu.
Ibrâhîm ibnu'I-Munzir bîr ziyâde yapip söyle dedi: Bize Ibnu Vehb tahdîs etti. Bana Yûnus, îbn Sihâb'dan; o da Urve'den; o da Âise'den tahdîs etti. Âise: Ben Peygamber'i su hâlde gördüm: Habesliler kendi kisa mizraklanyle oynuyorlardi, demistir [204]

70- Mesciddeki Minber Üzerinde Alim ve Satim Isinin Zikredilmesi Babi [205]

101-..... Bize Sufyân (ibn Uyeyne), Yahya (ibn Saîd)'dan; o da Amre (bintu Abdirrahmân)'den; o da Âise'den tahdîs etti. O söyle demistir:
Berîre hürriyetini satin alma yazismasi hakkinda, yardimini istemek için Âise'ye geldi. Âise: Eger istersen üzerindeki borcun-kalanini sahihlerine veririm, velîlik hakki bana âid olur, dedi [206] Berîre'nin sâhibleri Âise'ye: Istersen Berîre'ye, üzerindeki borcunun kalanini verirsin, dediler.
Râvî Sufyân ibn Uyeyne bir defa da -bu "Sen Berîre'ye verirsin" ifâdesi yerine- istersen Berîre'yi azâd edersin, velîlik hakki da bize âid olur dediler, seklinde söyledi. Rasûlullah gelince Âise bu mes'eleyi kendisine hatirlatti. Bunun üzerine Peygamber (S): "Sen Berî-re'yi satin al, sonra azâd et. Velilik hakki muhakkak surette azâd eden kimseye âidclir" buyurdu. Sonra Rasûiullah, minber üzerinde kalkti. (Sufyân ibn Uyeyne bir kerre de -kalkti yerine- Rasûiullah (S) minber üzerine yükseldi, dedi.) Ve söyle buyurdu: "Bir takim kimselere ne oluyor ki, onlar Allah'in Kitâbi'nda bulunmayan bir takim sartlari sart kosuyorlar? Her kim Allah'in Kitâbi'nda bulunmayan (ve ona muhalif olan) bir sarti sart kilarsa, o sartin kendi lehine bir faydasi yoktur; öyle yüz sart kossa da".
Ve Alî ibnu'l-Medmî söyle dedi: Yahya ibn Saîd el-Kattân ile Ab-dulvahhâb, Yahya ibn Saîd el-Ensârî'den; o da Amre'den diye söylediler. Ca'fer ibn Avf ise: Yahya ibn Saîd el-Ensârî'den, o söyle dedi: Ben Amre'den isittim, O, söyle dedi: Ben Âise'den isittim... dedi. Ve bu hadîsi Mâlik: Yahya'dan; o da Amre'den; Berîre (geldi).... seklinde rivayet etti, fakat bunda "Peygamber minbere yükseldi" sözünü zikretmedi [207]

71- Mescidde Borçlu Kimseden Borcunu Ödemesini Istemek ve Borcu Istemek Için Borçkuya Yapismak Babi [208]

102-.....Bize Yûnus (ibn Yezîd), Zuhrî'den; o da Ka'b ibn Mâlik'in oglu Abdullah'tan; o da babasi Ka'b'dan haber verdi, (o, söyle demistir): Ka'b ibn Mâlik (R), (Abdullah) ibn Ebî Hadred'den ondaki alacagini mescidde (hasmina yapisip) istedi. Her ikisinin sesleri yükseldi. Nihayet evinde bulunan Rasûlullah, onlarin seslerini isitti. Ve onlara dogru çikti, hücresinin perdesini açarak: "Yâ Ka'b!" diye nida etti. Ka'b: Lebbeyk Yâ Rasûlallah, deyince, Rasûlullah eliyle isaret vererek: "Alacagindan su kadarini yânîyansini bagisla" buyurdu. Ka'b, hemen: Vallahi bagisladim Yâ Rasûlallah, dedi. [209]

Bunun üzerine Rasûlullah (S) Ibn Ebî Hadred'e hitaben: "Kalk, borcunu öde" diye emretti

72- Mescidi Süpürmek. (Ötesine Berisine Düsmüs) Paçavralari. Çöpleri ve Agaç Kirintilarini Toplamak Babi

103-.....(EbûHureyre söyle demistir): Bir zencî adam, yâhud zencî kadin, mescidi süpürür idi. Vefat etti. Peygamber (S) onun hâlinden sordu. Öldü dediler. "Bana haber vermeli degil miydiniz? O adamin -yâhud: o kadinin- kabrini bana gösteriniz" buyurdu. Müteakiben o adamin veya kadinin kabrine vardi ve üzerine namaz kildi[210]

73- Sarab Ticaretinin Haram Kilinmasini Mescidde Zikredip Beyan Eylemek Babi

104-.....Âise (R) söyle demistir: el-Bakara Sûresi'nden,ribâ hakkindaki (275-279.) âyetler nazil oldugu zaman Peygamber (S) mescide çikti. Ve bu âyetleri insanlara karsi okudu. Sonra sarâbin ticâretini (yânî alinmasini ve satilmasini) haram kildi [211]

74- Mescide Mahsus Hizmetçiler Babi [212]

Ve Ibn Abbâs: "Imrân'in karisi: Rahb'im, karnimdakini azâdli bir kul olarak sana adadim. Benden de bunu kabul et.." (aiû imrân: 35) âyetindeki "Muharraran" sözü, mescide tahsis edilmis, ona hizmet edecek bir azâdli demektir, demistir [213]

105-..... Bize Hammâd, Sâbit'ten; o da Ebû Râfi'den; o da Ebû Hureyre'den tahdîs etti (o, söyle demistir): Bir kadin yâhud bir adam mescidi süpürür idi. Ebû Râfi': Ben Ebû Hureyre'nin "bir kadin" dedigini kuvvetle zannediyorum, demistir. Sonra Ebû Hureyre (iki bâb önce) geçen hadîsi zikredip: Peygamber onun kabri üzerine namaz kildi, demistir.

75- Esirin Yahud Borçlunun Baglanarak Mescidin Içinde Bulundurulmasi Babi

106-..... Bize Ravh ve Muhammed ibn Ca'fer, Su'be'den; o da Muhammed ibn Ziyâd'dan; o da Ebû Hureyre'den haber verdi. Peygamber (S) söyle demistir: "Cinn (tâifesin)rfen bir ifrit dün gece namazimi kesmek için ansizin üzerime geldi. - Râvî: Yâhud, Peygamber bu tefeilete cümlesine benzer bir cümle söyledi, demistir [214]. -Hemen Allah beni ona karsi muktedir kildi da, sabaha girdiginiz zaman hepiniz ona bakasiniz diye, mescidin direklerinden birine baglamak istedim. Fakat kardesim Süleyman Peygamber'in: RabbVgfir H ve heblî mulken lâ yanbegî liahadin min ba 'dîinneke ente 1-vahhâb O Ey Rabb'im, bana magfiret et ve bana öyle bir mülk -saltanat-ver ki, o, benden baska hiçbir kimseye lâyik olmasin. Sübhesiz bütün murâdlari ihsan eden Sen'sin Sen)(es-sâd:35) kavlini hatirladim"[215]. Râvî Ravh: Rasûlullah o ifrîti köpek gibi kovdu, dedi [216]

76- Kafirin Müslüman Oldugu Zaman Yikanmasi ve Yine Esirin Mescid Içinde Baglanmasi Babi

Ve Kaadî Sureyh, borçlu kimsenin mescidin bir diregine baglanmasini emrederdi [217]

107-..... Bize Saîd ibn Ebî Saîd tahdîs etti. O Ebû Hureyre'den söyle dedigini isitmistir: Peygamber (S) Necd cihetine bir süvârî müfrezesi gönderdi. Bu müfreze Benû Hanîfe kabilesinden Sümâme ibn Usâl denilen bir kisiyi esîr edip getirdiler [218] Ve onu mescidin direklerinden birisine bagladilar. Nihayet Peygamber Sümâme'nin yanma çikti da: "Artik Sümâme'yi saliverin1" buyurdu [219] Sümâme birakilinca, hemen mescidin yakininda bulunan bir suya gitti ve yikandi. Sonra mescide girdi ve: Eshedu en lâ ilahe illellâh ve eshedu enne Muhammeden Rasûlullah dedi.

77- Mescidin Içinde Hastalar Için ve Hastalardan Baskalari Için Çadir Kurmak Babi

108-.....Âise (R) söyle demistir: Sa'd ibn Muâz Hanciak gününde pazu damarindan yaralandi. Peygamber (S) ona yakindan hasta ziyareti yapabilmek için mescidin içine (ona mahsûs) bir çadir kurdurdu. Mescidde Gifâr ogullari'ndan (bâzi kimselere âid) bir çadir daha vardi. Iste bu Gifârîler'i kendilerine dogru akip gelen kandan baskasi ürkütmedi. Kani görünce onlar: Ey çadir ahâlîsi, sizin tarafinizdan bize dogru gelen bu kan nedir? dediler. Bir de baktilar ki, Sa'd'in yarasi kanayip duruyor. Iste Sa'd orada vefat etti [220]

78- Bir Ihtiyaç Sebebiyle Mescidi Deve Sokmak Babi

Ibn Abbâs da: Peygamber (S) deve üzerinde tavaf etti, demistir [221]

109-.....Ümmü Seleme (R) söyle demistir: (Hacc sirasinda), hasta oldugumu Rasûlullah'a arzettim. Rasûlullah (S): "(Deveye) binerek insanlarin arkasindan tavaf et" buyurdu. Ben (öylece) tavaf ettim[222] Rasûlullah da Beyt'in yaninda namaza durmus Ve't-Tûri ve kitabin mestûrin sûresini okuyordu [223]

79- Bab [224]

110-.....Katâde söyle demistir: Bize Enes (R) söyle tahdîs etti: Peygamber'in sahâbîlerinden iki zât, karanlik bir gecede Peygamber'in yanindan, önlerinde parildayan çerâga benzer iki sey oldugu hâlde çiktilar. O iki kisi birbirlerinden ayrildiklari zaman, o çerâglardan her biri biriyle beraber ayrildi. Ve [225]

tâ ehlinin yanina gidinceye kadar (yolunu aydinlatti)

80- Mescide Çikacak Küçük Kafi ve Gelip Geçme Yeri Babi [226]

111-.....Ebû Saîd Hudrî (R) söyle demistir: Peygamber (S-son hastaliginda) hutbe yapti da: "Allah bir kulu, dünyâ ile kendi yaninda olan seyler arasinda muhayyer birakti. O kul da Allah yanindakileri seçti "dedi. (Bu söz üzerine) Ebû Bekr agladi. Ben kendi kendime: Allah'in bir kulu dünyâ ile kendi yaninda olan sey arasinda muhayyer bulunmasinda, onun da Allah yanindakileri tercîh etmesinde ne var ki bu seyh (böyle) agliyor? dedim. Meger o muhayyer kilman kul, Rasûlullah'in kendisi imis. Ebû Bekr de (bunu) hepimizden daha bilici imis. Rasûlullah: "YâEbâ Bekr, aglama. Arkadasligi hususunda ve mali hususunda insanlarin bana en çok vergisi olan Ebû Bekr'dir [227] Ümmetimden bir halîl edinecek olsa idim muhakkak Ebû Bekr'i edinirdim. Lâkin Islâm kardesligi (yâni Islâm yüzünden hâsil olan kardeslik) ve Islâm sevgisi (sahsî dostluktan daha faziletlidir). Mescide çikacak hiçbir husûsî kapi kalmasin, muhakkak kapatilsin. Bundan Ebû Bekr'in kapisi müstesna" buyurdu.

112-.....Ibn Abbâs (R) söyle demistir: Rasûlullah (S), vefati ile neticelenen hastaligi sirasinda basini bir bez ile baglamis oldugu hâlde mescide çikti ve minber üzerine oturdu. Akabinde Allah'a hamd ve sena etti. Sonra söyle buyurdu:
"Su muhakkak ki, insanlar içinde nefsi ve mali i'tibâriyle benim üzerimde, Ebû Kuhâfe'nin oglu Ebû Bekr'den çok menn ve atasi olan 'hiçbir kimse yoktur. Insanlardan bir hatil edinecek olaydim, muhakkak Ebû Bekr'i kendime bir halîl edinirdim. Lâkin Islâm yüzünden olan hullet (yâni derin dostluk) daha faziletlidir. [228] Ebû Bekr'in küçük kapisindan baska mescide açilan kapilarin hepsini benim tarafimdan kapatiniz" [229]

81- Ka'be Için ve Diger Mescidler Için Kapilar ve Kilidler (Edinme) Babi [230]

Ebû Abdillah Buhari der ki:
Ve bana Abdullah ibnu Muhammed {el-Cu'fî) söyle
dedi: Bize Sufyân ibn Uyeyne, (Abdulmelik) ibn Cureyc'den tahdîs etti. O söyle demistir: Bana Ibnu
Ebî Muleyke: Yâ Abdelmelik, sen Ibnu Abbâs'in mescidlerini ve onlarin kapilarini bir göreydin... dedi [231]

113-.....Bize Hammâd, Eyyûb'dan; o da Nâfi'den; o da Ibn Umer'den tahdîs etti (o, söyle demistir): Peygamber (S) -Mekke fethinde- Mekke'ye geldi. Usmân ibn Talha'yi çagirdi. O da (Ka'-be'ye âid) kapiyi açti. Akabinde Peygamber ile beraber Bilâl, Usâ-me ibn Zeyd ve Usmân ibn Talha içeriye girdiler. Sonra kapi kilitlendi. Peygamber orada bir zaman kaldi. Sonra çiktilar. Ibn Umer der ki:
(Onlarin çiktiklarini görünce) hemen kostum. Bilâl'e sordum. Bilâl: Evet, içeride namaz kildi, dedi.

Neresinde? dedim. Bilâl: Iki diregin arasinda, dedi. Ibn Umer der ki: Bilâl'e, Peygamber kaç rek'at kildi? diye sormak aklima gelmemis.

82- Mescide Müsrikin Girmesi Babi

114-.....Bize Leys, Saîd ibn Ebî Saîd'den tahdîs etti. O Ebû Hureyre'yi söyle derken dinlemistir: Rasûhillah (S) Necd tarafina bir süvârî müfrezesi gönderdi. Bu müfreze Benû Hanîfe kabilesinden Sü-mâme ibn Usâl denilen bir adami esîr alip getirdi. Onu mescidin direklerinden bir direge bagladilar [232]

83- Mescidde Sesi Yükseltmenin Hükmü Babi[233]

115-..... Bana Yezîd ibn Husayfe, Sâib ibn Yezîd'den tahdîs etti. O söyle demistir: Ben mescidde dikeliyordum. Bir kimse bana bir çakil tasi atti. Baktim ki, o Umer ibn Hattâb'dir. Umer bana hi-taben: Git su iki kisiyi bana getir, dedi. Ben gidip o iki sahsi Umer'e getirdim. Umer onlara: Sizler kimsiniz? yâhud: Sizler neredensiniz? diye sordu. Onlar: Biz Tâif ahâlîsindeniz, dediler. Umer: Sayet siz bu sehir halkindan olaydiniz muhakkak caninizi acitirdim. Sizler Rasûlullah'in mescidi içinde seslerinizi yükseltiyorsunuz, dedi.

116-.....Ibn Sihâb söyle demistir: Bana Ka'b ibn Mâlik'in oglu Abdullah tahdîs etti. Ona da babasi Ka'b ibn Mâlik haber vermistir:
Ka'b ibn Mâlik, (Abdullah) ibnu Ebî Hadred'den üzerindeki alacagini mescidde ödemesini istemis. Her ikisinin seslen, evinde bulunan Rasûlullah isitecek derecede yükselmis. Rasûlullah onlara dogru çikip, hücresinin perdesini açarak: "Yâ Ka'b ibn Mâlik!"-diye nida etmis. Ka'b: Lebbeyk yâ Rasûlallah, deyince, Rasûlullah eliyle isaret ederek: "Alacagindan yarisini indir, bagisla" buyurmus. Ka'b: Yâ Rasûlallah öyle yaptim, demis. Rasûlullah da, Ibnu Ebî Hadred'e: "Kalk, o kalani öde" buyurmustur.

84- Mescidde (Ilim Için) Halkalar (Teskil Etmek) ve Oturmak Babi

117-.....Ibn Umer (R) söyle demistir: Peygamber (S) minberde iken bir kimse: Gece namazi hakkinda ne buyurursun? diye sordu. Peygamber: "Ikiser ikiserdir. Sabah vaktinden endîse ettigi zaman bir rek'at kilar ki, bu tek rek'at kilmis olduklarini teklestirir" buyurdu.
Ibn Umer: Geceleyin namazinizin sonunu tek yapiniz. Çünkü Peygamber (S) bunu emretmistir, der idi.

118-..... Ibn Umer (R) söyle demistir: Peygamber (S) hutbe
yaparken bir kimse geldi de, gece namazi nasildir? diye sordu. Peygamber: "Ikiser ikiserdir. Sabahtan endîse ettigin zaman kilmis oldugun rek'atlan senin için teklesiirecek olan bir tek rek'at kilip vitr yap" buyurdu [234]

el-Velîd ibn Kesîr söyle dedi: Bana Abdullah'in oglu Ubeydul-lah tahdîs etti ki, onlara da Ibn Umer söyle tahdîsetmistir: Peygamber mescid içinde iken bir kimse Peygamber'e nida etti... [235]

119-.....Akîl ibn EbîTâlib'in himayesinde olan Ebû Murre, Ebû Vâkid el-Leysî'den haber vermistir. O söyle demistir: Rasûlul-Iah (S) mescidde iken karsidan üç kisi geldi. Ikisi Rasûlullah'a dogru yöneldi, birisi de gitti. O ikiden birisi halkada bir aralik gördü de oracikta oturdu. Digeri ise halkadakilerin arkasinda oturdu. Diger üçüncü kimse ise arkasina dönüp gitti. Rasûlullah (mesgul oldugu sözden) ayrilinca söyle buyurdu: "Sizlere bu üç kisinin hâlini haber vereyim mi? Onlarin biri Allah'a sigindi, Allah da onu barindirdi. Digeri (sikinti vermekten) utandi, Allah da ondan haya etti. Ötekisi ise (bu meclisten) yüz çevirdi, Allah da ondan yüz çevirdi [236]

85- Mescid Içinde Sirt Üstü Yatmak ve Ayak Uzatmak Babi

120- Bize Abdullah ibn Mesleme, Mâlik'ten; o da îbn Sihâb'-dan; o da Abbâd ibn Temîm'den;o da amucasindan tahdîs etti. Amu-casi Abdullah ibn Zeyd, Rasûlullah'i mescidin içinde sirt üstü yatip, bir ayagini digeri üzerine koymus olarak görmüstür [237]
Ve yine îbn Sihâb'dan; o da Saîd ibnu'l-Müseyyeb'den, o: Umer ile Usmân da bunu yaparlardi, demistir.

86- Insanlara Zarar Gelmeksizin Yolda Mescid Yapilir Babi

el-Hasen el-Basrî, Eyyûb es-Sahtiyânî ve Mâlik ibn Enes insanlara zarar gelmeyecek sekilde yolda mescid kurmanin cevazina kaail olmuslardir.

121-.....Peygamber'in zevcesi Âise (R) söyle demistir: Babamla anamin Islâm Dîni ile mütedeyyin olmayarak yasadiklarini hiç hatirlamadim. O zamanlarda bir günümüz geçmezdi ki, o günün iki ucunda sabah ve aksam vakitlerinde Rasûluliah (S) bize gelmemis olsun.. Bir zaman sonra Ebû Bekr'e bir re'y hâsil oldu da, evinin avlusunda bir mescid yapti. Burada namaz kilmaga, Kur'ân okumaga basladi. Müsrik kadinlari ve çocuklari, onun yaninda duruyor, onun ibâdet ve kiraatine taaccüb ediyor ve ona bakiyorlardi. Ebû Bekr, ince yürekli, çok aglar bir kimse idi. Kur'ân okudugu vakit göz yaslarini tutamazdi. Ebû Bekr'in bu hâli Kureys müsriklerinin ileri gelenlerini korkuttu [238]

87- Çarsi-Pazar Mescidinde Namaz Kilmak Babi [239]

Ibn Avn, kapisi üzerine kapatilan bir evdeki mescid içinde namaz kilmistir [240]

122-.....Bize Ebû Muâviye, el-A'mes'ten; o da Ebû Salih'ten;
o da Ebû Hureyre'den tahdîs etti. Peygamber (S) söyle buyurmustur:

'"Insanin cemâatle kildigi namaz, evinde ve çarsi, pazarda (yalniz) kildigi namazdan yirmi bes derece ziyâde olur. Çünkü sizlerden biri abdeste niyet edip, abdesti tamâm aldigi ve namazdan baska bir kasdi olmaksizin mescide gittigi zaman, tâ mescide girinceye kadar hiçbir adim atmaz ki Allah Taâlâ, o adimindan dolayi onu bir derece daha yükseltmesin, ve bir günâhini eksiltmesin. Mescide girince de, mescid onu alikoydukça (yâni orada kaldikça) hep namazda (gibi) olur. Ve namaz kildigi yerden ayrilmadigi ve kendisinden hades vâki' olmadigi müddetçe (yanindaki) melekler: Yâ Allah, ona magfiret et, yâ Allah, ona merhamet eyle, diye ona duâ ve istigfar ederler".

88- Mescid Içinde ve Disinda Parmaklari Birbirine Geçirip Kiltlemek Babi

123- Bize Hâmid ibn Umer (233), Bisr (189)'den tahdîs etti. O söyle dedi: Bize Âsim tahdîs edip söyle dedi: Bize Vâkid babasindan; o da Ibn Umer'den yâhud Ibn Amr'dan tahdîs eni. O: Peygamber (S) parmaklarini birbirine geçirip kilitledi, demistir.
Buhârî dedi ki: Ve Âsim ibn Alî (221) söyle dedi: Bize Âsim ibn Muhammed tahdîs edip söyle dedi: Ben bu hadîsi babam Muham-med ibn Zeyd'den isittim, fakat ben bunu hafizamda iyi tutamadim, akabinde kardesim Vâkid, babasindan olmak üzere bu hadîsi benim için dogrulttu ve söyle dedi: Ben babamdan isittim, o söyle diyordu: Abdullah ibn Amr söyle dedi: Rasûlullah (S): "Yâ Abdellah ibn Amr! Insanlarin ise yaramaz olan kiymetsizleri içinde kaldigin zaman bu hâlin nasil olur ki?" buyurdu [241]

124-..... Ebû Mûsâ(R)'dan (söyle demistir): Peygamber (S):
"Mü'min ile mü'min (birbirine karsi) duvar gibidir, birbirini simsiki tutarlar" buyurdu da bunu söylerken parmaklarini birbirine geçirip simsiki kilitledi. [242]

125-......Bize Ibnu Avn, Ibn Sîrîn'den haber verdi. Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) bize öglen veya ikindi namazlarindan birini kildirdi. -Ibn Sîrîn: Ebû Hureyre bu namazin ismini söyledi, fakat ben unuttum, dedi.- Râvî der ki: Rasûlullah bize iki rek'at kildirdiktan sonra selâm verdi. Ondan sonra mescidin içinde yana uzatilmis bir tahta parçasina dogru kalkti ve oraya öfkeli gibi dayandi. Ve sag elini sol elinin arkasi üstüne koyduktan sonra parmaklarini birbirine geçirdi, sag yanagini sol elinin ayasina yapistirdi (ve o vaziyette baka durdu). Acele çikmak isteyenler mescidin kapilarindan çiktilar da (kendi kendilerine): Namaz kisaldi, dediler. Cemâatin içinde Ebû Bekr ve Umer de vardi. Bunlar Peygamber'e birsey söylemekten çekindiler. Yine o cemâatin içinde kollan uzun oldugu için Zu'l-Yedeyn dedikleri bir zât vardi. O zât: Yâ Rasûlallah, unuttun mu? Yoksa namaz mi kisaldi? dedi. Rasûlullah: "Unutmadim da, namaz da kisalmadi" buyurduktan sonra: "Zu'l-Yedeyn'm dedigi gibi mi?" diye sordu. Sahâbîlcr: Evet, dediler. Bunun üzerine hemen ileriye varip namazdan eksik biraktigini kildirdi. Sonra selâm verdi. Sonra tekbîr alip secdeye vardi. (Her vakitki) sucûdu kadar yâhud daha uzun müddet secdede kaldi. Sonra basini kaldirip tekbîr aldi. Sonra tekbîr alip (yine) secdeye gitti. Sonra (yine) basini kaldirip tekbîr aldi. Ibn Sî-rîn'e: Sonra selâm verdi mi? diye sordular. O da: Irnrân ibn Husayn'in sonra selâm verdi dedigi bana haber verildi, diye cevâb verir idi. [243]

89- Medine'ye Giden Yollar Üzerindeki Mescidler ve Peygamberin Namaz Kilmis Oldugu Mübarek Yerler Babi

126-.....Bize Mûsâ ibn Ukbe tahdîs edip söyle dedi: Ben Abdullah'in oglu Sâlim'in yolda bir takim mekânlar arastirir, oralarda namaz kilar oldugunu gördüm. Ve yine Salim, babasi Abdullah ibn Umer'in de bu mekânlarda namaz kilmayi i'tiyâd ettigini gördügünü ve Abdullah ibn Umer'in de Peygamber'i bu mekânlarda namaz kilarken görmüs oldugunu tahdîs ederdi.
(Mûsâ ibn Ukbe tekrar söyle dedi:) Ve bana Nâfi', Ibn Umer'-den, onun bu mekânlarda namaz kilar oldugunu tahdîs etti. Ben Salim'e bu mekânlari sordum, Salim, biri hâriç, bu mekânlarin hepsinde Nâfi'e uygun cevâb verdi. Nâfi' ile Salim sâdece Serefu'r-Ravhâ'daki mescid hakkinda ihtilâf ettiler. [244]

127-.....Bize Mûsâibn Ukbetahdîs etti. Ona da Abdullah ibn Umer (R) söyle haber vermistir: Rasûlullah (S) umreye gittigi zamanlarda ve Veda Hacci'na çiktigi vakitte Zu'1-Huleyfe'de [245], (evvelce) Zu'I-Huleyfe'deki mescidin yerinde bulunan bir mugaylân agaci altinda (bineginden inip) konaklardi. (Keza) güzergâhi o yola ugrayan bir gazadan, ya haccdan ya umreden döndügünde Batn Vâdî'den -ki Vâdî'l-Akîk'tir [246] iner. Batn Vâdî'nin üstüne çikinca da vâdînin agzinda ve dogu cihetindeki bathâya (yâni kumsal yere) konar, gecenin sonunda oracikta sabah oluncaya kadar mola verirdi. (Gece istira-hatgâhi iste orasi olup) ne tas mescidin yaninda, ne de üzerinde (öteki) mescid binasi olan kaya tepe idi. -(Abdullah ibn Umer'den rivayet eden râvî der ki:) Orada Abdullah ibn Umer'in namaz kildigi yerde, içinde (müteaddid) kum yiginlari olan bir halîc (yâni derin bir vâdî girintisi) vardi ki, Rasûlullah orada namaz kilarmis. Seyller bathâda(ki kumlari getire getire) hailedeki kum yiginlarini düzleyip, Abdullah ibn Umer'in namaz kildigi o yeri belirsiz etti.
Yine râvî der ki: Abdullah ibn Umer, Peygamber'in Serefu'r-Ravhâ'daki mescidin berisine tesadüf eden küçük mescidin yaninda namaz kildigini söylerdi. Peygamber'in namaz kildigi yeri Abdullah bilir ve: Tâ orada, mescidde namaza durdugun vakit sagina düser, derdi. Bahsettigi o mescid de, Mekke'ye dogru gittigin vakit sag tarafina gelir. Onunla büyük mescidin arasi bir tas atimi, yâhud ona yakin bir mesafedir.

Yine Abdullah, Munsarafu'r-Ravhâ'nin [247] yanindaki irka (yâ-nî tepecige) [248] dogru namaz kilardi. Bu tepecigin son tarafi, Mekke cihetine gittigin vakit Munsaraf Ile kendi arasindaki mescidin yakininda caddenin kenarina varir. Oracikta bir mescid bina edilmis ise de, Abdullah ibn Umer o mescidde namaz kilmazdi. Onu ya solunda, ya ardinda birakarak mescidin kible cihetinde irkin kendisine yönelerek namaz kilardi. Abdullah, Ravhâ'dan zevalden sonra çiktiginda ögle namazini oraya gelinceye kadar kilmayip, orada kilar; Mekke'den döndügünde de oraya sabahtan bir saat evvel, yâhud seherin sonunda yolu düserse, orada tâ sabah namazini kilincaya kadar geceleyip mola verirdi.

Yine Abdullah, râvîye söyle tahdîs etti: Peygamber Ruveyseyezi[249] varmadan caddenin saginda ve altina gelen cihetinde Ruveyse menzilhânesinin iki millik azicik berisinde bir tepecige kadar

genis ve düz bir yerde (bitmis olan) koca bir agacin altina konardi. Bu agacin yukarisi kirilmis, içi uyulmustur. Özdeki saki hâlâ durur. Dibinde birçok kum yiginlari vardir.
Yine Abdullah söyle tahdîs etti: Giderken Arec'in arkasina düsen yokusça bir seyl yataginin kenarinda, caddenin saginda ve yolu gösteren kayalarin (yâhud agaçlarin) yaninda ve o kayalarin (yâhud agaçlarin) arasinda Peygamber genisçe bir tepeye dogru namaz kildi. Namazgahin yanibasinda iki üç kabir mevcûddur ki, üstlerinde tas yiginlari vardir. Abdullah ögle vakti günesin zevalden sonra Arec'den [250] kalkip ögle namazini iste o namazgahta kilardi.

Yine Abdullah tahdîs etti ki: Rasûlullah caddenin solunda ve Hersâ [251] daginin ilerisindeki iniste bulunan büyük agaçlarin yaninda konak ederdi. Bu inis Hersâ daginin kenarina bitisiktir. Cadde ile arasinda bir ok atimi mesafe vardir. Abdullah iste bu agaçlarin en uzun ve yola en yakin olanina dogru namaz kilardi.

Yine Abdullah ibn Umer tahdîs etti ki: Peygamber Merru'z-Zuhrân'a [252] Medîne cihetinde en yakin olan yerdeki iniste konak ederdi. Safrâvât'tan [253] asagiya inerken yokusun dibindeki genislikte ve Mekke'ye gidene göre caddenin sol tarafina Rasûlullah'in konak yeri ile cadde arasinda bir tas atimindan ziyâde mesafe yoktu.

Yine Abdullah ibn Umer söyle tahdîs etti: Peygamber, Zû Tuvâ'da [254] konaklayip, sabah oluncaya kadar orada geceler ve Mekke'ye girecegi sirada sabah namazini kilip öyle girerdi. Rasûlullah'in oradaki musallasi kayadan bir tepe üstündedir. Orada bina olunan mescidde degildir. Lâkin biraz asagida tastan kocaman bir tepe üzerindedir.
Yine Abdullah söyle tahdîs etti: Peygamber (namaz kilarken) kendisi ile Ka'be cihetine gelen yüksek dag arasindaki iki tepeyi karsisina alirdi. -(Râvî der ki: Abdullah ibn Umer o iki tepeyi karsisina almakla) o mahalde bina olunan mescidi, tas tepenin kenarindaki mescidin sol tarafina almis olurdu. Peygamber'in namazgahi (tas tepe kenarindaki) bu mescidin alt basinda, kara tas üstündedir. Tas tepe kenarindaki mescidden on arsin yâhud ona yakin ayrilip, seninle Ka'be arasina düsen dagin o iki tepesini karsina alarak namaz kilarsin. [255]

(MUSALÜNIN SÜTRESINE ÂID BÂBLAR) [256]

90- Bab: Imamin Sütresi, Arkasindakilerin de Sütresidir

128-.....Bize Mâlik, Ibn Sihâb'dan; o da Abdullah ibn Utbe'nin oglu Ubeydullah'tan haber verdi ki, Abdullah ibn Abbâs (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) Minâ'da duvarsiz olarak insanlara namaz kildirdigi sirada, ben disi merkebe binerek karsidan geldim. Ben o zaman bulûg yasma yaklasmistim. Safflardan birinin önünden geçtim. Akabinde merkebden indim de otlasin diye merkebi saliverdim ve saffa girdim. Bana karsi bu yaptigimi kimse ayiblamadi. [257]

129.....Bize Ubeydullah (149), Nâfi'den; o da Ibn Umer'den tahdîs etti kî, o söyle demistir:

Rasûlullah (S) bayram günü (namaza) çiktigi zaman (hizmetçisine) bir harbe tasimasini emrederdi. Harbe namazda karsisina konulur, kendisi de ona dogru namaz kilar, insanlar da onun arkasinda namaza dururlardi. Rasûlullah bunu seferde de yapardi. Iste emîrlerin (bayram namazlarinda) o harbeyi tasitmalari bundan ileri gelmistir [258].

130-.....Bize Su'be, Ebû Cuhayfe'nin oglu Avn'dan tahdîs etti.
O söyle dedi: Ben babamdan isittim, söyle dedi: Peygamber (S), Bat-hâ'da önünde bir harbe dikilmis oldugu hâlde ögle ile ikindi namazlarini ikiser rek'at kildirdi. Ve namaz içinde iken önünden kadin da, esek de geçti [259].

91- Musalli Ile Sütre Arasindaki Uzakligin Ne Kadar Olmasi Lazimdir Babi [260]

131-.....Sehl ibn Sa'd (R) söyle demistir: Rasûlullah'in namaz kildigi yer ile (kible cihetindeki) duvar arasinda bir davar geçebilecek kadar mesafe olurdu. [261]

132-.....Seleme ibn Ekva' (R): Peygamber'in mescidinin duvarinin minberin yanma uzakligi, hemen hemen bir davarin geçecegi kadardi, demistir.

92- Harbeye (Yani Kisa Mizraga) Dogru Namaz Kilmak Babi

133-.....Bana Nâfi', Abdullah'tan söyle haber verdi: Peygam ber için kible cihetine bir harbe yânî kisa mizrak dikilirdi de, Peygamber (S) ona dogru namaz kildinrdi.

93- Ucu Demirli Yahud Demirsiz Degnege Dogru Namaz Kilmak Babi

134-.....Bize Avn ibn Ebî Cuheyfe tahdîs edip söyle dedi: Ben babam Ebû Cuheyfe'den isittim, söyle dedi: Rasûlullah (S) sicagin siddetli oldugu zamanda bizim yanimiza çikageldi. Akabinde kendisine abdest alacak su getirildi, ve abdest aldi. Müteakiben bizlere ögle ile ikindi namazlarini kildirdi. Önünde bir degnek dikilmisti ve onun arkasindan kadin da, esek de geçiyordu.

135-.....BizeSâzân, Su'be'den; o da Atâibn EbîMeymûne'den tahdîs etti. O, söyle demistir: Ben Enes ibn Mâlik'ten isittim, söyle dedi: Peygamber (S) hacetini defe çiktigi zaman bir çocukla beraber yanimizda ucu harbeli bir degnek, ya harbesiz bir asâ, yâhud kisa bir mizrak, bir de su matarasi oldugu hâlde (hizmet için) ardindan giderdik. Isini bitirince su kabim eline verirdik.

94- Mekke'de ve Mekke Disinda Namaz Için Sütre Edinmek Babi [262]

136-.....Ebû Cuheyfc (R) söyle demistir: RasûluIIah (S), Mekke yakinindaki Bathâ'da sicagin

siddetli zamaninda disari çikti, abdest alip kibleye gelen ön tarafina bir degnek dikerek, bizlere ögle ile ikindi namazlarini ikiser rek'at kildirdi. Abdest alirken abdest suyunun damlalarini insanlar ellerine yüzlerine sürmeye baslamislardi [263].

95- Üstüvaneye Yani Sütuna Dogru Namaz Kilmak Babi

Umer: Namaz kilmakta olanlar sütunlara, sütunlarin yaninda konusmakta olanlardan daha hakklidirlar, dedi.
Yine Umer, iki sütün arasinda namaz kilmakta olan bir kimseyi gördü de, onu bir sütuna yaklastirdi ve: Direge dogru namaz kil, dedi [264].

137-.....Bize Yezîd ibn Ebî Ubeyd tahdîs edip söyle dedi: Ben Seleme ibnu'1-Ekva' (R) ile beraber geliyordum. Seleme, Mushaf'in yanindaki direge dogru namaz kilmaya çalisirdi. Ben ona: Yâ Ebâ Müslim, seni hep bu diregin yaninda namaz kilmaya çalisir görüyorum, dedim. Seleme: Ben de Peygamber'in bu diregin yaninda namaz kilmayi tercîfi eder oldugunu gördüm, dedi [265].

138-.....Enes (R): Yemîn olsun, ben Peygamber'in büyük sahâbîlerinin aksam ezaninda, Peygamber çikincaya kadar direklere kosusup beklediklerini gördüm demistir. "Peygamber çikincaya kadar" fikrasi Su'be rivayetinde ziyâde olmustur.

96- Cemaat Olmadigi Zaman Münferid Iken Direkler Arasinda Namaz Kilmak Babi [266]

139-.....Ibn Umer (R) söyle demistir: Peygamber (S) Ka'be'nin içine girdi. Beraberinde Usâme ibn Zeyd, Usmân ibn Talha ve Bilâl de girdiler. Peygamber içeride kalmasini uzatti. Sonra çikti. Onun izi üzerinde içeriye ilk giren insan ben oldum. Ve Bilâl'e: Peygamber nerede namaz kildi? diye sordum. Bilâl: Ilerideki iki diregin arasinda; dedi.

140- Bize Abdullah ibn Yûsuf tahdfs edip söyle dedi: Bana Mâlik, Nâfi'den; o da Abdullah ibn Umer'den söyle haber verdi: Rasû-lullah (S), Ka'be'nin içine girdi. Beraberinde Usâme ibn Zeyd, Bilâl ve Usmân ibn Talha el-Hacebî de girdiler. Usmân el-Hacebî Rasûlul-lah'in üzerine Ka'be'nin kapisini kilitledi. Rasûlullah içeride bir müddet kaldi. Bilâl, disari çiktigi anda ben Bilâl'e: Peygamber(S) ile yapti? diye sordum. Bilâl: Bir diregi sol tarafina, bir diregi sag tarafina, üç diregi de arka tarafina aldi. -Beyt o zaman alti direk üzerinde idi.-Sonra namaz kildi, dedi. Buhârî dedi ki: Bize Ismâîl ibn Ebî Uveys söyle dedi: Bana bu hadîsi Mâlik tahdîs etti. Bunda Bilâl: Iki diregi sag tarafina aldi demistir.

97- Bab

141-.....Bize Mûsâ ibn Ukbe, Nâfi'den söyle haber verdi: Abdullah ibn Umer, Ka'be'nin içine girince alnina dogru yürür, Ka'be'nin kapisini ardinda birakir, alnina gelen duvar ile arasinda

yaklasik olarak üç arsin kalincaya kadar ilerler, oraya varinca namaz kilardi ki, Bilâl'in "Peygamber (S) namaz kildi" diye haber verdigi yeri arardi. Yine Abdullah ibn Umer: Beyt'in istedigi herhangi cihetinde namaz kilinsa hiçbirimize be's yoktur, dedi.

98- Binite, Deveye, Agaca ve Üzerine Binilecek Olan Semere Dogru Namaz Klmak Babi

142-.....Bize Mu'temir, Ubeydullah'dan; o da Nâfi'den; o da Ibn Umer'den söyle tahdîs etti. Peygamber (S) binit devesini aykiri vaziyete getirir ve ona karsi namaz kilardi. Ibnu Umer'den bu hadîsi rivayet eden Nâfi'e: Ya develer ayaga kalkarsa ne (yapmali) dersin? diye soruldu. O da: "Rasûlullah (böyle bir hâl vukuunda) semeri alip diker ve semerin arkasina dogru namaz kilardi. Ibnu Umer de bunu yapardi, dedi [267].

99- Serire Dogru Namaz Kilmak Babi

143-.....Âise (R) söyle demistir: Siz, bizleri köpek ve esek ile bir mi tutuyorsunuz? Yemîn olsun, ben görmüsümdür ki, kendim serîr üzerinde yan yatmis bulunurdum da Peygamber gelir ve serîrin tâ ortasina yönelerek namaza dururdu. Ben bir ihtiyâç üzerine kalkmak istedigimde (oturup) kiblesine karsi gelmeyeyim diye, serîrin ayaklari tarafindan yorganimdan siyrilip çikardim [268].

100- Bab: Namaz Kilmakta Olan Kimse Önünden Geçecek Olani (Mendub Olarak) Redd Eder

îbn Umer, kendisi tesehhüdde iken ve Ka'be'de iken önünden geçecek kimseyi redd etmistir [269]. Yine Ibn Umer: Eger önünden geçici kimse, ille kendisiyle dönüsmenden baskasini kabul etmezse, artik sen de onunla dögüs, demistir [270].

144-.....Bize Ebû Salih es-Semmân tahdîs edip söyle dedi: Ben Ebû Saîd el-Hudrî'yi gördüm ki, o bir cumua günü kendisini (gelip geçecek) insanlardan setr edecek bir seye dogru namaz kiliyordu. Ebû Muayt ogullari'ndan bir genç önünden geçmek istedi. Ebû Saîd de onun gögsüne bir yumruk vurup def etti. O genç etrafina bakindi, fakat onun önünden baska geçecek yer bulamadi. Bunun üzerine dönüp yine geçmeye davrandi. Ebû Saîd, evvelkinden daha siddetli surette def etti. Bunun üzerine o genç Ebû Saîd'e sövdükten sonra (Medine vâlîsi olan) Mervân'in yanina gidip, Ebû Saîd'den karsilastigi muameleyi ona sikâyet etti. Arkasindan Ebû Saîd de Mervân'in yanina girdi. Mervân: Yâ Ebâ Saîd, su kardesinin oglu ile ne alip veremiyorsun? dedi. O da söyle dedi: Peygamber (S)'den isittim, söyle buyuruyordu: "Içinizden biri kendisini gelen geçen insanlardan koruyacak bir sütreye karsi namaza durup da biri önünden geçmeye davranacak olursa onu def* etsin; dinlemez dayatirsa onunla dogussun; çünkü o ancak bir seytândir [271].

101- Namaz Kilanin Önünden Geçecek Kimsenin Yüklenecegi Günah Babi

145-..... Bize Mâlik, Umer ibn Ubeydullah'in kölesi Ebu'n-Nadr'dan; o da Busr ibn Saîd'den haber verdi ki, Hâlid ibn Zeyd, Busr ibn Saîd'i, namaz kilanin önünden geçen kimse hakkinda Rasûlullah'tan ne isittigini haber vermesi için Ebû Cuheym el-Ensârî'nin yanina yollamistir. Ebû Cuheym de söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Namaz kilanin önünden geçen kimse, üzerine ne kadar günâh aldigini bilseydi, onun önünden geçmektense kirk (zaman yerinde) durmayi daha hayirli bulurdu".
Râvî Mâlik ibn Enes dedi ki: Râvî Ebu'n-Nadr: Kirk gün mü, yâhud ay mi, yâhud yil mi dedi bilemiyorum, dedi.

102- Kisinin Namaz Kilmakta Bulunan Arkadasini Yüz Yüze Karsilasmasi Babi [272]

Ve Usmân ibn Affân: Kisinin, namaz kilar hâldeyken yüzyüze karsilanmasini kerîh görmüstür.
(Buhârî der ki:)
Bu ancak, namaz kilan, karsilayanla ugrasip mesgul oldugu zaman mekruh olur. Amma namaz kilan, bu
yüzyüze karsilayanla ugrasip mesgul olmazsa (be's yoktur).
Çünkü Zeyd ibn Sabit:
Ben namaz kilana yüzyüze karsilamayi kayirip aldirmam, zîrâ kisi, diger kisinin namazim kesmez, demistir.

146-.....Bize Alî ibn Mushir, el-A'mes'ten; o da Müslim ibn Subayh'den; o da Mesrûk'tan söyle tahdîs etti: Âise'nin yaninda: Namazi ne keser? diye soruldu. Orada bulunanlar: Namazi köpek, esek ve kadin keser, dediler. Bunun üzerine Âise söyle dedi: Yemîn olsun, sizler biz kadinlari (namazi kesme hükmünde) köpekler (gibi) kildiniz. Yine yeminle söylerim, ben Peygamber'i, kendisi ile kiblesi arasinda ve sedir üzerinde yatmis bulundugum hâlde namaz kilar hâlde görmüsümdür. Bu vaziyette iken bana bir ihtiyâç Msil olurdu da, oturup O'nun karsisina gelmemi istemedigim için, usulca siyrilip çikardim.
Ve yine Alî ibn Mushir, el-A'mes'ten; o da Ibrahim'den; o da el-Esved'den; o da Âise'den isnâdiyle, bu hadîsin benzerini tahdîs etmistir.

103- Uyuyan Kimsenin Arkasinda Namaz Kilmak Babi

147-.....Bize Hisâm tahdîs edip söyle dedi: Bana babam Urve, Âise'den tahdîs etti. O söyle demistir: Peygamber (S), ben onun dösegi üzerinde aykiri yatip uyudugum hâlde (bana dogru) namaz kilar, vitri kilmak istedigi zaman beni de uyandirirdi. Ben de vitri onunla birlikte kilardim [273]
.

104- Kadinin Arka Tarafinda Nafile Namazi Kilmak Babi

148-.....Âise (R) söyle'demistir: Ben Rasûlullah (S)'in önünde, ayaklarim kiblesine (yâni secde ettigi yere) gelecek sekilde yatar uyurdum. Secdeye vardigi zaman eliyle beni dürterdi de ben ayaklarimi geriye çekerdim. Secdeden kalktigi zaman yine uzatirdim. Âise dedi ki: O zamanlarda evlerde isiklar yoktu [274].

105- Namazi Hiçbir Sey Kesmez Diyen Kimse Babi

149-.....Bize el-A'mes tahdîs edip söyle dedi: Bize Ibrâhîm, el-Esved'den; o da Âise'den tahdîs etti. el-A'mes dedi ki: Ve yine bana Müslim (yânî Ibn Subayh), Mesrûk'tan; o da Âise'den söyle tahdîs etti: Âise'nin yaninda namazi kesecek seyler zikr olundu da, bunlar köpek, esek ve kadindir denildi. Bunun üzerine Âise: Sizler beni eseklere ve köpeklere benzettiniz. Allah'a yemîn ederim ki, ben Peygamber'i, kendim serîr üzerinde ve Peygamber'le kiblesi arasinda yatmis oldugum hâlde namaz kilarken görmüsümdür. Bu vaziyette iken, benim için bir ihtiyâç meydana gelir. Ben oturup da Peygamber'e eziyet vermemi istemedigim için seririn ayaklan tarafindan usulca siyrilip çikardim.

150-.....Bana Ibnu Sihâb'in kardesinin oglu (Muhammed ibn Abdillah ibn Müslim) tahdîs etti. Kendisi amucasi Muhammed ibn Sihâb ez-Zuhrî'ye namazi, namazi kesecek seyi sormus. Bunun üzerine Ibn Sihâb söyle demistir: Namazi hiçbir sey kesmez [275]. Bana Urvetu'bnu'z-Zubeyr haber verdi ki, Peygamber'in zevcesi Âise söyle demistir: Yemîn olsun ki, Rasûlullah (S) geceleyin kalkardi da ben kendisiyle kiblesi arasinda aykiri yatmis oldugum hâlde, o esinin yaygisi üzerinde namaz kilardi.

106- Bab: Musalli Namazda Boynu Üzerinde Küçük Kiz Çocugu Tasidigi Zaman (Namazin Hükmü Nasildir?)

151-.....Amr ibn Suleym ez-Zurakî'den; o da Ebû Katâde (38) el-Ensârî'den haber verdi (O, söyle demistir): Rasûlullah (S), kendi kizi Zeyneb'in, Ebû'l-Âs ibnu'r-Rabî' ibn Abdissems'ten olma kizi Umâme'yi tasiyarak namaz kilardi [276]. Söyle ki, secdeye vardigi zamân onu yere koyar, secdeden kalktikça da, onu tekrar yüklenirdi [277]

107- Bab: Musalli, Içinde Hayizli Kadin Bulunan Bir Dösege Dogru Namaz Kilarsa (Namazin Hükmü Nasil Olur?) [278]

152-.....Abdullah ibn Seddâd ibnu'1-Hâd söyle demistir: Bana teyzem Meymûne bintu'l-Hâris (R) haber verip-söyle dedi: Benim dösegim Peygamber'in namaz kildigi yerin yaninda idi. Bazen Peygamber'in giydigi eîbise (namaz kildigi zaman) ben dösegin üzerinde iken, benim üzerime düserdi [279]

153-..... Bize Abdullah ibnu Seddâd tahdîs edip söyle dedi:
Ben Meymûne'den isittim, söyle diyordu: Peygamber (S), ben yani-basinda uyudugum ve hayizli bulundugum hâlde namaz kilardi. Secdeye vardigr zaman giydigi elbisesi bana dokunurdu.
Râvî Müsedded, Hâlid ibn Abdillah'tan sunu ziyâde etti: Hâlid dedi ki: Bize Süleyman es-Seybânî tahdîs etti. Meymûne: Ben hayizli iken, demistir.

108- Bab: Erkek Namaz Kilarken Secde Sirasinda, Secde Edebilmesi Için Eliyle Karisini Dürter Mi? [280]

154-.....Bize Ubeydullah tahdîs edip söyle dedi: Bize el-Kaasim, Âise'den tahdîs etti. O (R) söyle demistir: Ne kötü bir denklestirmedir ki, sizler biz kadinlari köpek ve esekle bir seviyede tuttunuz. Ye-mîn olsun, ben kendisi ile kiblesi arasinda yatmis oldugum hâlde Rasûlullah'in namaz kilar oldugunu kat'î olarak bilmisimdir. Secdeye varmak istedigi zaman eliyle ayaklarimi dürterdi de ben ayaklarimi geriye çekip büzerdim [281]

109- Kadin. Namaz Kilmakta Olan Erkekten Eza Nevinden Bulunan Bir Seyi Atip Uzaklastirir Babi

155-..... Bize Israîl, Ebû îshâk'tan; o da Amr ibn Meymûn'dan; o da Abdullah ibn Mes'ûd (R)'dan tahdîs etti. O söyle demistir: Rasûlullah (S), Ka'be'nin yaninda kalkip namaz kilmakta bulundugu sirada, Kureys'ten bir topluluk da kendi meclislerinde oturmak-talardi. Birdenbire onlardan bir sözcü: Su (açikça Insanlarin içinde ibâdet eden) murâî kimseye bakmaz misiniz? Sizin hanginiz fulanca ailesinin yeni bogazlanan devesinin yanina kalkip gider de, henüz is-kenbesindeki tersini, kanini, döl yatagini kasdedip, onu buraya getirir; sonra onu sunun yaninda bekletir de o secdeye vardigi zaman iki kürek kemiginin arasina koyar? dedi. Oradakilerin en sakisi segirdip getirdi. Bekledi; nihayet Rasûlullah secdeye varinca, onu iki küregi arasina koydu. Peygamber secde vaziyetinde basini kaldirmadan sabit durdu. Müsrikler gülmeye basladilar, hattâ gülmekten dolayi birbirlerine meyi ettiler. Bir kimse hemen Fâtima aleyhi's-selâma gidip haber verdi. Fâtima o zaman küçük bir kizdi. Kosarak geldi. Peygamber hâlâ secde vaziyetinde sabit duruyordu. Nihayet Fâtima o seyi sirtindan atip uzaklastirdi. Ve o harîflere karsi dönüp, onlara agir sözler söyledi. Rasûlullah namazi tamamladigi zaman üç defa: "Yâ Allah, Kureys'i Sana havale ediyorum. Yâ Allah, Kureys'i Sana havale ediyorum. Yâ Allah, Kureys'i Sana havale ediyorum " dedi. Sonra da isimlerini söyleyerek: "Yâ Allah, Amr ibn Hisâm'i, Utbeibn Ra-bîa'yi, Seybe ibn Rabîa'yi, Velîd ibn Utbe'yi, Ümeyye ibn Halefi, Ukbe ibn EbîMuayl'i ve Umâre ibnu'l-Velîd'i Sana havale ediyorum " dedi.
Abdullah ibn Mes'ûd söyle dedi: Allah'a yemîn ederim ki, bu isimleri sayilanlari, Bedr gününde yikilip yere serilmisler gördüm. Sonra bunlarin cesedleri kuyuya, yânî Bedr'deki çukura sürüklendiler. Bundan sonra Rasûlullah (S): "Ashâbu Kalîb'in (yânî bu kuyuya atilanlarin) hemen ardindan la'net gönderildi" buyurdu [282].

---

[1] Buhârî bu HirakI hadîsini, biri Vahy bölümünde olmak üzere, Sahîh" mm on-dört yerinde tahrîc etmistir. Bunu Müslim, Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Nesâî de tahrîc

etmislerdir.
Babin hadîsi, namazin evvelâ Isrâ gecesinde 50 olarak farz olmasi, sonra isin bes üzerinde kararlasmasi haysiyyetinden, onun keyfiyetlerinden bir keyfiyeti isbât eder.
Ibn Abbâs'in sözünün bâb ismiyle münâsebeti, namazin farz kilinisinin Islâm'in evvelinde olmasi, hattâ bunun söhret mertebelerinin en sonuna balig olup, bölgelerin uzaginda da sâyi' olmasi i'tibâriyledir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/445.

[2] Enes'in, Mâlik ibn Sa'sa'a'dan Sahîhayri'da rivayet edilen hadîsinde dünyâ semâda Adem'e, ikinci semâda Yahya ve îsâ'ya, üçüncü semâda Yûsuf'a, dördüncü semâda Idrîs'e, besinci semâda Harun'a, altinci semâda Musa'ya,
yedinci semâda Ibrahim'e kavustugu zikredilmekte oldugundan, iki rivayet arasinda Ib-râhîm'in menzil ve makaamina dâir bir ihtilâf var demektir. Zîrâ Ebû Zcrr'den olan rivayette bu peygamber, altinci semâda, Öteki rivayette ise yedinci semâda gösteriliyor. Bu iki rivayetten mâada rivayetlerin hepsinde ise yedincide oldugu sabittir. Mi'râc eger müteaddid ise, rivayetler arasinda taâruz bahsini etmege mahall yoktur. Eger bir defa vâki' olmus ise, cemâatin rivayetini tercîh etmek evjâdir.Çünkü bunlarin rivayetinde Peygamber'imiz Ibrâhîm'i, arkasini Beytu'l-Ma'mûr'a dayamis bir hâlde gördügünü zikretmektedir. Beytu'l-Ma'mûr ise, ihtilafsiz yedinci semâdadir.

[3] Hadîsin bundan sonraki parçasini Enes, Ebû Zerr'den isitmemis olup, baska bir zâttan aldigi anlasiliyor.

[4] Rivayetin bu kismi Enes'ten nakledilmis degildir.

[5] Günde bes vakitten az namaz ile mükellef olmamamiz Allah tarafindan muhkem bir kaza oldugu için "Benim nezdimde söz tebdil olunmaz" buyuruldu. Elli namaza hükümden sonra bu mikdârin bese indirilmesi ise "Allah diledigini mahveder ve sabit kilar. Ana kitâb onun nezdindedir" (er-Ra'd: 39) âyetinin nâ-tik oldugu muallak kaza nev'ine dâhil oldugundandir. Elli namaz farz idi; fakat Peygamber'in ihtiyarina mevkûfen farz idi. Namazlar fiil i'tibâriyle sayica bes, sevâb i'tibâriyle ellidir.
Bu hadîsteki kat'iyyete binâen bize farz olan yalniz bes vakit namâzdir.Bun-dan dolayi âlimler vitr namazinin farziyyetine kaail olmamislardir.
Bir de sunu unutmamak gerektir kî, Mi'râc gecesinde bes vakit namazin farz olmasindan evvel de namaz kiliniyordu (Ahmed ibn Hanbel, Müsned'âc, Zeyd ve oglu Üsâme'den). Isrâ'dan evvel Rasûlullah'in da, sahâbîlerinin de namaz kildiklari kat'îdir. Ancak bes vakit namaz farz olmadan evvel, farz namaz var miydi, yok muydu; ihtilâf vardir...

[6] Diger rivayette inciden kubbeler" seklinde zabtedilmistir.

[7] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/447-450.

[8] Aksam namazi gündüzün vitridir. Ilk farz oldugu zaman üç rek'at olarak farz olmustur.
Diger rivayetlerden bilindigine göre, dört rek'atli namâzlardaki ikiser rek'at ziyâde, hicretten bir sene sonra farz edilmistir. Sabah namazinin iki rek'at olarak birakilmasi, kiyamin kiraatinin uzun olmasindandir diyenler vardir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/450.

[9] Buhârî, âyetteki ziynetin, avreti örtecek seyle tefsîr edildigini isaret etti. Bu kelâmda, namazda avret yerini örtmenin vâcib olduguna delîl vardir.

[10] Yânî avret yerinin görünmemesi için bezin iki tarafi arasini birlestirmek suretiyle dügmeler. Bunu Buhârî Târîh'mde, Ebû Dâvûd, Ibn Huzeyme, Ibn Hib-bân, Seleme ibnu'l-Ekvâ'dan mevsûlen rivayet etmislerdir. Seleme söyle demistir: Yâ Rasûlallah, ben av yapan bir kimseyim, binâenaleyh bir tek gömlek içinde namaz kilayim mi? diye sordum. RasûluIIah: "Evet, onu bir dikenle de olsa dügmele" buyurdu.
Bu lâfiz Ibn Hibbân'mdir. Buhârî bunu baska bir isnâdla rivayet etti. Buhârî bunun senedindeki Mûsâ ibn Ibrâhîm hakkinda, Ibnu'l-Kattân'in tenkidine isaret etmek isteyerek "Isnadinda nazar vardir" dedi ve bunu temrîz sigâsiyle zikretti (Kastallânî).
Diger rivayette Seleme: Yâ Rasûlallah, ben avda bulunuyorum, üzerimde bir tek gömlekten baska birsey bulunmuyor? dedim. RasûluIIah: "Onu bir diken ile de olsa dügmele" buyurdu.
Bunu Hâkim el-Müstedrek'inde rivayet edip: Bu, Medenî ve sahîh bir hadîstir. Bu rivayetle buradaki Musa'nin, Ibnu'l-Kattân'in zannettigi Musa'dan baska oldugu zahir oldu. Bunlarin biri Teymî, digeri ise Mahzûmî'dir.. dedi (Aynî).

[11] Buhârî bununla, Ebû Dâvûd ve Nesâî'nin rivayet ettigi, Ibn Huzeyme ile Ibn Hibbân'in, Muâviye ibn Ebî Sufyân tarîkinden sahîhtir dedikleri su hadîse isaret ediyor: "Muâviye, kiz kardesi Ümmü Habîbe'ye: RasûluIIah, içinde cinsî münâsebet ettigi elbise ile namaz kilar miydi? diye sordu. Ümmü Habîbe de: Evet, onda pislik görmedigi zaman, dedi.

[12] Buhârî bununla, Ebû Bekr'in hacc emirliginde, Alî'nin de gönderilisi hakkindaki Ebû Hureyre hadîsine isaret etmistir. Bu hadîsi biraz sonra mevsûlen rivayet edecektir.
Gördün ki, Buhârî burada üç hadîsten parçalar almis, ve bunlari bâb ismine katmistir. Birincisi Selemetu'bnu'1-Ekvâ' hadîsidir, geçti. Ikincisi Ümmü Ha-bîbe hadîsi; onun metnini 9. hasiyede verdik. Üçüncüsü de bu hasiyede isaret ettigimiz Ebû Hureyre hadîsi ki, biraz sonra zikredilecektir (Aynî).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/451.

[13] Bu ta'lîki Taberânî el-Kebtr'de mevsûlen rivayet etmistir. Bu ta'lîkin fâidesi, Muhammed ibn Sîrîn'in, Ümmü Atiyye'nin kendisine bu hadîsi tahdîs edisini tasrîh etmesidir. Bununla, bâzilarinin "Muhammed ibn Sîrîn, bunu kiz kardesi Hafsa'dan, o da Ümmü Atiyye'den isitmistir" iddialari bâtil olmustur (Aynî).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/452.

[14] Buhârî bunu "Sevb dar oldugu zaman oâbi"nda, mevsûlen rivayet etmistir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/452.

[15] el-Misc kaç ahsabi birbirine çatip yere dikerler ve üzerine esvâb sererler (Kaamûs Ter.).
es-Sucub. Sehpây ta'bîr olunan nesneye denir ki, çoban ona kovasini ve çantasini asar; sehirlerde ve camilerde dahî kullandiklari sehpâya itlak olunur (Kaamûs Ter.).

[16] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/453.

[17] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/453.

[18] Bundan niurâd, ya Ibn Ebî Seybe'nin el-Musannafmda. Salim ibn Umer'den mevsûlen rivayet ettigidir, yâhud da Ahmed ibn Hanbel'in Ebû Hureyre'den mevsûlen rivayet ettigi hadîstir. Zahir olan, Zuhrî, rivayet ettigi hadîsin yaninda Multehif'i Mutevassih ile tefsir edince, buhârî müteâkib sözlerle bu tefsîri tavzîh etmistir.

[19] Müellif bunu, bu bâb içinde mevsûlen rivayet etti, fakat "Ve halefe beyne tara-feyhi(= Iki ucunu çapraslama bagladigi hâlde)" demedi. Bu ifâde,Ebû Hureyre'den gelen

diger bir vechden, Müslim'de sabit olmustur.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/454.

[20] Sevb, kumas demektir. O zamanin tam takim elbisesi -biri izâr, digeri ridâ olmak üzere- iki sevb idi. Izâr, fûta gibi bele baglanir, ridâ, ihram gibi omuza atilir; ikisi bir hülle ederdi. Burada bir sevbden murâd, ridâdir ki, sag ucunu sol omuzundan geçirip ve sol ucunu sag kolunun altindan çikarip, iki ucunu ya gögsü tarafindan, ya arkadan baglamak suretiyle örtünerek namaz kilmanin cevazi bununla sabit oluyor. Bu türlü giyinmeye "tevessuh, iltihâf ve istimal" de denir. Kumasin iki ucunu baglamaktaki fâide, rükû' esnasinda kumasin düsmemesi ve namaz kilan kimsenin kendi avret yerine gözünün ilismemesidir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/454.

[21] Buhârî bu hadîsi bundan evvelki hadîsten bir derece daha inik oldugu hâlde, içinde Hisâm'm, babasindan, kendisine Umer'in haber verdiginin tasrîhi oldugu için getirmistir. Geçen hadîste ise an'ane ile vâki' olmustur. Bir de burada, zikredilen tasrîhi te'yîd eder mekân ta'yîni ziyâdesi ile kumasin iki ucunun Pey-gamber'in omuz basinda olmasi ziyâdesi vardir (Aynî ve Kastallânî).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/454-455.

[22] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/455.

[23] Râvî, Ibn Hubeyre'nin ismini mübhem kildigi için sahsini ta'yînde haylî ihtilâf edilmistir. Hubeyre ibn Vehb Mahzûmî,Ümmü Hâni'nin kocasi olup Mekke'nin fethi üzerine Necrân'a kaçmis ve sirk üzere vefat etmistir. Himaye edilip afvedilen kimse de, Fetih gününde Peygamber tarafindan i'lân edilen sulh ve emâni kabul etmeyerek, Hâlid Ibn Velîd kumandasindaki müfrezeye karsi çarpismaya kalkisan küçük topluluga dâhil olanlardan idi.Ümmü Hâni'nin, Hu-beyre'den Umer, Hâni', Yûsuf, Ca'de isimlerinde dört oglu vardi. Hubeyre'nin diger bir kadindan Ümmü Hâni'nin yaninda bir oglu daha olmasi ihtimâlinden bahsedenler de vardir ki, sefaat istenen ya oglu Ca'de, yâhud ismi hatirda kalmayan bu üvey ogludur. Ümmü Hâni'den gelen diger rivayetlerde sefaat istenenin bir degil, iki oldugu da zikr ediliyor. Muhtelif rivayetlerde isimleri sayilanlar, yediye variyor. Bunlarin hepsi de Mahzûmî ve kocasi Hubeyre'nin akrabasi idî ki, Hâlid'le olan Cerha muharebesinden sonra içlerinden biri veya ikisi Ümmü Hâni'ye iltica etmis iken, kardesi Alî Öldürmege kalkismis. Ümmü Hâni' Mekke'nin üst basinda Abtah 'da kurulan büyük çadir içinde Rasûlullah'tan sefaat istemis ve metindeki cevâb ile sefaat edilmistir.
Bundan mü'min bir kadinin kâfire verdigi emânin müslümânlarca makbul oldugu meydana çikiyor.

[24] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/455-456.

[25] Bir tek sevb, yânî kumas veya bez içinde namazin cevazina sahabe ve tabiîler cumhuru kaaildir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/456.

[26] Yânî, bu takdîrde musallî nasil yapar? Kumas dar oldugu zaman, kumasi bele baglayip izâr edinmesi ve yukaridan Örtünmemesi lâzim gelir. Çünkü o dar kumasi yukaridan Örtünmek, avret yerinin açilmasina sebebdir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/457.

[27] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/457.

[28] Atik, omuz basi ile boyun kökü arasina denir; çigin ta'bîr olunur.

[29] Peygamber'in bu seferi, Medîne taraflarinda olan Buvât gazvesidir. Bu-vât Medine'den üç berîd yâhud daha fazla uzakliktadir. Bu, Peygamber'in ilk seferlerinden biridir (Ibn Hacer, Aynî).

[30] Bu hadîsteki Peygamber'in istifsar ve ta'Iîmi, yukarida geçen hadîsteki "isti-mâP'i tefsîr edicidir. Peygamber'in bu emrinden anlasiliyor ki, evvelki hadîslerde ta'rîf buyurulan "istimal" (iltihâf, tevassuh), hep genis olan tek
sevbe göre olup, dar gelen sevbler, münferiden "istimâl"e elverisli degil imis. Içine bürü-nülen dar sevbler bedeni ayakta iken örtse bile, bükülme hâlinde avretin açil-masina mâni' degildir. Tek ve dar olan sevbin namaza göre mahzurunu izâle için, onu fûta gibi bele baglamak geregi ögretiliyor.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/458.

[31] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/458.

[32] Bu ta'lîki Ebû Nuaym ibn Hammâd, meshur nüshasinda mevsûlen rivayet etmistir.

[33] Bunu Abdurrazzâk el-Musannafmda mevsûlen rivayet etmistir. Ancak Zuhrî'-nin Yemen kumaslarini yikadiktan sonra giydigine, yâhud da bu kumaslarin -kendi mezh'ebine göre temiz olan- eti halâl hayvanlarin sidigi ile boyandigina hamlediliyor.

[34] Alî'den gelen bu haberi, Ibn Sa'd, Ata ibn Ebî Muhammed'den mevsûlen rivayet etmistir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/459.

[35] Bu sefer, hicretin dokuzuncu senesindeki Tebük seferi idi.

[36] Peygamber'in bu cübbesi, o târihlerde henüz küfür diyari olan Sam'dan Hicaz'a giden dar yenli cübbelerden idi. Bu rivayet küffâr dokumasi olan esvâb içinde namazin sihhatine delildir. Küfür diyarinda dokunan kumaslar, pislikleri tebey-yiin etmedikçe yikanmaksizin giyilip, içinde namaz kilmayi Imâm Safiî ile Küfe fakîhleri tecvîz etmislerdir. Imâm Mâlik, müsriklerin dokudugu esvâb içinde namaz kilmayi da, giymeyi de mekruh görür. Ishâk ibn Râhûye ise bütün esvâbla-ri temiz addeder (Tecrîd Ter, II, 240).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/459-460.

[37] Yikilacak hâle gelen Ka'be'yi. bi'sete yakin Câhiliyet günlerinde Kureys yeniden bina etmisti. Bunun târihi hakkinda yedi kadar muhtelif rivayet vardir.

[38] Insanlarin yaninda ser'î zaruret olmadikça avret yerini örtmenin farziyyetinde kimsenin sübhesi yoksa da, halvette bile soyunup çiplak olmayi hos görmeyenler vardir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/460.

[39] Izâr, fûta; ridâ, ihram gibi giyilen libâs; kamis, bizim gömlek dedigimiz; kaba, kaftan; serâvîl, bizim don dedigimiz seylerdir, salvara da denilir. Tubbân, dizleri kapamayan kisa bir don imis. iste Umer, bu hadîste, avret yerini örtmek sartiyle bir tek libâs içinde namaz kilmayi tecvîz ettigi gibi, bolluk zamaninda dokuz türlü giyinisi daha ta'rîf etmis oluyor. Is, libâsin nev'i ve mikdârinda degil, avret yerini örtmektedir {Tecrîd Ter,, II, 237).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/461.

[40] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/461-462.

[41] Diger zabta göre ma'nâ: "Avretten örtülmesi gereken sey babi" olur. Her iki zabtta "mo"masdariyye veya mevsüle'dir, "min"de beyâniyye'dir. Avret, sev'e ve utanilacak her seydir. Buhârî'nin tasarrufundan, onun namaz hâricinde yalniz sev'eteyn'in örtülmesini vâcib gördügü zahir oluyor.

[42] Istimâlu's-sammö': Sevb ile A'râb'in büründükleri gibi bürünmektir ki, ihrami sag canibinden sol kolunun ve sol omuzuniin üzerinden götürüp, bâdehû arkadan sol kolunun ve sol omuzunun üzerinden atmakla tamamen bürünmekten ibarettir ki, elleri ve ayaklan ve cümle a'zâsi mesdûd olur. Ve alâ kavlin Izâr ve ihram makûlesinden yalnizca bir kat sevbi bürünmekten ibarettir. Söyle ki, egninde ondan gayri sevb olmayip ve onun bir canibini kaldirip diger omuzu üzerine atip, lâkin bedenini tamamen setr edemediginden bâzi avret yeri zahir ola... Sârih der ki, ikinci ta'rîf, fakîhler kavlidir. Iki ta'rîfte de mahzûroldugu için, Peygamber'den nehy sâdir olmustur. Zahiren birinci kavi, namaz hâline mübtenîdir (Kaamûs Ter.}.

Bu tercemede ihtimâl ki, müstensih yanilmasi vardir: "Ba'dehû arkadan sol" degil "Sag kolunun ve sag omuzunun üzerinden" demek lâzim gelir. Fakîhler kavli olan tefsire göre "istimâlu's-sammâ'"ya "Idtibâ" da denir. Lûgat-çilerin verdigi ilk ma'nâca "istimâl"in ta'rîfine nazaran, vücûdun her tarafi simsiki sarilmis olacagindan, sevbi bu tarzda giymis olan kimse, avret yeri görünmemek için ellerini behemehal libâsin asagisindan disariya çikarabilir. Ve namaz esnasinda ellerini istedigi gibi hareket ettiremez. Nehiydeki hikmet budur. Fakîhlerin ta'rîfine muvafik olan ve "idtibâ" denilen istimal sureti ise, eger avret yerinden birsey açik kalacak vech ile olursa, haramdir; yoksa mekruhtur.

[43] el-îhtibâ: Bir adam sevbine sarinip bürünmek, alâ kavlin dülbend ve kemer ma-kûlesiyle sirtim ve baldirlarini sarip toplamak ma'nâsmadir ki, dervisler istilahinda "kemende girmek" ta'bîr olunur (Kaamûs Ter,).

Daha kolay tefsîri, insan üyeleri üzerine oturup ve bacaklarini dikip, o hey'et üzere sarinmaktir. Bu tertîbde dikkatsizce sarinan kimsenin görünmesi haram olan beden a'zâsmdan bâzilarini Örtmemesi ihtimâli gâlib oldugundan, böyle oturanin dikkatli olmasi lâzim gelir. Hamamlarda, belinde pestemâl yikanan dikkatsiz kimselerde ekseriyyâ vâki1 olur. Her hâlde "istimâlu's-sammâ'" ile "ihtibâ"daki nehyin sebebi, haram olan avretin açilmasi korkusudur. Avret yerinin açilmasina mahall vermeyecek derecede olursa haram olmazlar (Tecrîd Ter., II, 243).

[44] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/462-463.

[45] "Bey'u limâs"yâhud "Bey'u mitlâtnese"i\e "Bey'u ntbâz" y&hud "Bey'u mu-nâbeze". Câhiliyet günlerindeki alisveris nevi'lerinden ikisinin adidir. Islâm kaa-nûnu ile nehyedilmis olduklari için tabîatiyle her ikisi de amelden düsmüs ve bu yüzden geçmisteki icra keyfiyetleri hakkinda çesit çesit tefsirlere yol açilmistir. Insaallah alis verisler kitabinda bunlara âid tefsirlere isaret edilecektir.

[46] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/463.

[47] Bu, Ebû Bekr'In emirligi Ile dokuzuncu hicret yilinda edâ edilen haccdir ki, Mekke fethinden bir sene sonra ve Rasûlullah'm bizzat idare ettigi Veda Hacci'ndan bir sene evvel Idi. Sekizinci senede fetihten sonra Mekke'ye emîr ta'yîn edilen Attâb ibn Esîd'in emîrligI ile hacc edilmisti. Bütün Arabistan halki henüz Islâm'a girmemis bulunduklari için, sekizinci ve dokuzuncu senelerde hep birlikte hacc edilmis ve islâm'in hacc mensekleri yaninda müsriklerin çirkin bid'atlan da icra olunmustu. Ebû Bekr o sene Peygamber'e niyâbeten îslâm usûlü üzere hacc menseklerini ögretmege me'mûr edilmis olup, maiyyetinde Medîneliler'-den üç yüz kadar sahâbî var idi. O sirada Berâe Sûresi nazil oldu. Bunu müsriklere i'lân etmek üzere arkadan Alî gönderildi... Iste bu te'kîdli Plânlarla müsriklik ve bid'atleri, o yildan sonra tamâmiyle ortadan kaldirilmis oldu (Tecrîd Ter., II, 246).

[48] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/464.

[49] Yânî bu, caizdir. Bu hadîsin çok az fark ile benzeri, üçüncü bâbda geçmisti.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/464-465.

[50] Bunu îbn Abbâs'tan Ahmed ile Tirmizî, içinde Ebû Yahya el-Kattât bulunan -ki o zaîftir- bir senedle mevsûlen rivayet etmislerdir.

[51] Cerhed'den imâm Mâlik, Tirmizî ve Ibn Hibbân mevsûlen rivayet etmisler, Tirmizî hasen, Ibn Hibbân sahîh demistir.

[52] Bu zât, mü'minlerin annesi Zeyneb'in erkek kardesinin ogludur. Hem kendisi hem babasi sahâbî idiler. Onun bu hadîsini Buhârî Târîh'te, Ahmed.ve Hâkim de kitâblannda rivayet ettiler.

[53] Bunu Enes'ten, Buhârî yakinda mevsûlen rivayet etti.

[54] Uylugun avret olmadigina zâhib olanlar arasinda Abdurrahmân Ibn Ebî Zi'b, Ismâîl ibn Uleyye, Muhammed ibn Cerîr et-Taberî, Dâvûd Zahirî gibi imamlar vardir. îbn Hazm eI-Muhallâ'smda: "Ale'l-itlâk namazda ve namaz hâricinde insanlarin hâzir oldugu yerde örtmesi farz olan avret, erkege göre yalniz kubul ile dubûr (yânî ön ile arka) olup, erkegin uylugu avret degildir. Kadinin ise yalniz yüzü ile ellerinden baska bütün bedenidir. Bunda hürr ile köle, hürre ile eme arasinda fark yoktur" dedikten sonra, buradaki hadîs ile ihticâc etmistir.

Bunlara muhalif olan âlimler cumhuru ise uylugun avret olduguna kaail-dir.Bu gün fetva cumhurun kavli üzerinedir. Bilhassa yukanki üç ta'lîkdeki"uyluk avrettir" hadîsi de bu içtihadi takviye etmektedir. Ihtiyata en uygun olan da -Buhârî'nin dedigi gibi- odur.

[55] Buhârî'de "Usmân'in menkibeleri bâbi"ndaki hadîsin parçasidir.

[56] Buhârî, bunu en-Nisâ Sûresi'nin tefsirinde mevsûlen rivayet etti.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/465-466.

[57] Peygamber'in bu sözü es-Saffât Sûresi: 177. âyetinden iktibas edilmistir..

[58] Buhârî'nin sîretle ilgili olan bu hadîsi namaz bahsinde de almasi, uylugun avret olup olmadigi hakkindaki ihtilâfa isaret içindir.

"Uyluk avret midir, yoksa avret degil midir? Bu hususta mezhebler muhteliftir. Safiî ve Ebû Hanîfe'ye göre, uyluk avrettir. Ancak aralarinda, diz ve göbek hakkinda ihtilâf vardir. Imâm MâlIk'e göre uyluk avret degildir. Bu husustaki hadîsler birbirine müteârizdir. Rivayetçe kuvvet, Imâm Mâlik'in görüsü lehinedir.

Ben derim ki: Bu hadîsler arasini cem' söyle olur: Uyluk, insanin kendi husûsî sahislarina ve sirr yakinlarina nisbetle avret degildir. Bunlarla yanina çok girenleri, girip çikmalari siddetli olan kimseleri kasdediyorum. Umûma ve seyrek ziyaret eden kimselere nisbetle, uyluk avrettir. Usmân'in Peygamber huzuruna girmesi, Peygamber'in Ebû Bekr ve Umer'in yaninda uylugunu açmasina ragmen, Usmân'in girisinde uylugunu örtmesi hadîsi, sana bu tatbikata delâlet eder.

Imâm Mâlik'In isçiler, deveciler ve benzerleri için namazda uylugun ötesini, yânî sâdece ön ve arkayi örtmekle yetinmeyi tecviz etmesi mezhebine gelince, bizim nazarimizda bunun sihhatine hiçbir.sübhe yoktur. Çünkü Peygamber'in. bu kimselere ve benzerlerine namaz esnasinda uylugu dize kadar örtmekle mükellef kilmadigi

hususu, pek çok yollarla rivayet edilmis, nihayet zarurî ilim hâsil olmustur. Iste burada bir kaaide vardir: O da, Peygamber uyluk içinnamâzdan iki vech beyân etmistir: Bîri muhsînlerin namazi, digeri umûm mü'minlerin namazidir. Nice seyler vardir ki, Peygamber bunlari ikinciler hakkinda tecvîz etmis, birinciler hakkinda bunlari nehy etmistir. Iste sen bu kaaideyi bellersen, namaz hakkindaki mütenâkiz yerlerin çogu sana kolay olacaktir" (Sâh Veliy-yullah).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/467.

[59] Ikrime'den gelen bu sözü Abdurrazzâk mevsûlen rivayet etmistir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/468.

[60] Mirt Mîm'in kesriyle bir günâ futaya denir ki, abâgibi yünden ve hazz ta'bîr olunan tiftikten dahî dokunur. Hâtûnlar bürünürler. Cem'i "mürût"'Jlir (Kaamûs Ter,).
Mirt denilen bu Örtünün serhlerde çesitli ta'rîfleri yapilmistir. Bu ta'rîflerin ' -& toplamindan bunun câr gibi basa örtülüp bütün vücûdu kaplayan, yünden, tiftikten, ketenden, kildan ma'mûl ve kadinlara mahsûs bir örtünün adi oldugu anlasiliyor.

[61] Buhârî bu hadîsi kadin namazinin kaç parça elbise ile sahîh olabilecegine sâhid larak sevketmistir.
îbn Abbâs: Sik dokunmus olmak sartiyle bir kamîs içinde namaz kilmasin-a\ da be's yoktur, demistir. Mü'minlerin annesi Meymûne'nin de yenlerini basina etirmek üzere bir tek ferace içinde namaz kildigi rivayet edilmistir (Aynî).
Ibnu'I-Munzir', cumhurdan: Kadina vâcib olan bir gömlek ile bir bas örtüsü içinde namaz kilmasidir, diye hikâye ettikten sonra, söyle demistir: Bundan da murâd, bedenini ve basini örtmektir. Sevb genis olursa, bunun fazlasiyla basini da örterse, bu da caiz olur. Atâ'dan, onun: Kadin bir gömlek, bir izâr (yânî fûta), bir de bas örtüsü Ile namaz kilar dedigini; Ibn Sîrîn'in de, bu üçe ilâveten bir de ' 'milhâfe" yânî câr ve çarsaf ile örtünür dedigini rivayet etmistik ki, bunlarin müstehâbhga mahmul oldugunu zannederim" (Ibn Hacer, Fethu'l-Bârî, II, 28).
Bu hadîsten, kadinlarin cemâatle namaz kilmak için mescide çikmalarinin cevazi da istidlal olunur.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/468-469.

[62] Yânî namaz bozulmaz, lâkin böyle mesgul edici kumasi terketmek evlâdir.

[63] Hamîsa: Yünden yâhud tiftikten, dört köseli, iki tarafi zencefli bir nevi' siyah abaya denir ki, pek yumusak ve dürünce pek az yer tuttugu için bu ismi vermislerdi (Aynî).
Bu hamîsa Sâm kumaslarindan olup, Peygamber'e Ebû Cehm tarafindan
hediye edilmisti.

[64] Enbicâniyye: Bu kelime hakkinda birkaç tefsir varsa da, en yakin görüneni En-bicân'a nisbet olmasidir. Bunaksi olmayan yumusak, fakat kaim yün abaya denir ki, hamîsa kadar fâhir kumaslardan sayümazmis.

[65] Peygamber'in bu sözünde, olur olmaz seylerle hatiri mesgul olan zaîf kimselerin göz ve gönüllerini oyalayacak nakislardan âzâde ve sâde kumaslar içinde namaz kilmalarim tavsiye ve namaz esnasinda suurlarim toplamaga çalismalarini ta'lîm ma'nâsi vardir. Yoksa O'nun kalbini hiçbir sâgil Rabb'ine teveccühden alikoyamaz.
Namaz hâricinde bu elbiseleri giymekte be's yoktur. Alimler de bu hadîsten mescid mihrâb ve duvarlarinin musallîyi isgal edecek nakis ve hatlar ile süslenmesinin mekruh oldugunu istinbât etmislerdir.

[66] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/469-470.

[67] Buhârî, burada da hakkinda ihtilâf bulunan mes'elelerde kat'î ifâde kullanmamak usûlüne göre yürüyor. Yâni namazi bozulmaz, lâkin bu mekruhtur.

[68] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/470.

[69] el-Kirâm: Kitâb vezninde... al perdeye ve duvaga denir. Bir kavle göre yünden alaca ve naks islenmis ince nehâliya denir ki, kapilara perde ederler yâhud be-gâyet ince zâra,çârsâba denir (Kaamûs Ter.).

[70] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/470-471.

[71] el-Ferrûc: Tennûr vezninde küçük çocuk gömlegine denir ve ensesinden yirtmaci olan kaftana denir ki, üste giyilir. Bu, hâlâ ferace dedigimiz seydir ki, fârisî-de ferecî derler. Evvellerde yirtmaci ensesinden olur idi. Sonra simdiki alisilan hey'ete girmistir (Kaamûs Ter.).
Bu feraceyi Peygamber'e hediye eden Dûmetu'l-Cendel meliki Ukeydir ibn Abdilmelik'tir.

[72] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/471.

[73] el-Kubbe, tepesi müdevver binaya denir ki, künbetta'bîr olunur... Fî'1-asil Arab evlerinden küçük ve müdevver çadira denip, sonradan mutlak olarak kullanildi (Kaamûs Ter.}.
Bu hadîsteki kissa Peygamber'in Mekke'ye yaptigi seferlerinden birinde vâki' olmustur. Ya Mekke fethi seferi veya Veda Hacci seferi esnâsindadir. Peygamber Minâ'ya yakin Ebtah denilen yerde imis. Nesâî'nin rivayetine göre, yaninda kirk kadar sahâbî var idi.

[74] Bu hülle -hadîsin lâfzindan anlasildigina göre- baska renk karismamis kan kirmizi bir hülle idi. Binâenaleyh bundan safî kirmizi olan libâs giymenin mekruh olmadigi hükmü çikariliyor.

[75] Müslim'in rivayetinde çemrenrnenin zikri sirasinda: Bacaklarinin akligi hâlâ gözümün önündedir" ta'rîfi vardir.

[76] Bu namaz, yolcu namazi idi. Müslim'in rivayetinde: Rasûiullah ileri geçip ögleni iki rek'at kildirdi, sonra ikindiyi iki rek'at kildirdi, sonra da Medîne'ye dö-nünceye kadar hep ikiser kildirdi durdi" denilmistir.

[77] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/472.

[78] Ebû Hure'yre'nin bu fiilini Ibn Ebî Seybe mevsûlen rivayet etmistir.

[79] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/472-473.

[80] Sehl ibn Sa'd, Medîne'de en son hayâtta kalan sahâbîdir.

[81] Gâbe, Medine'nin Sâm cihetinde dokuz mil mesafede agaçlik bir yerin ismidir. Orasi Peygamber'in develerine mer'â idi. Minber, iste bu ormanligin esi (jâ) denilen

agacindan yapilmistir. Esi, iki türlü olur: Bodur olanina tarfâ' (eiii) denir, irisine Türkçe'de ilgin denir, gayet sert bir agaçtir.

[82] Sehl Ibn Sa'd'dan diger bir rivayette (Buhârî, Cumua, hutbe..) Rasûlullah (S) bu namazi tamamladiktan sonra, cemâate dönüp:.Ey insan/ar, benim böyle yapisim, sizin bana iktidâ etmeniz ve namazimin nasil oldugunu ögrenmeniz içindir" buyurmustur. Imâmin me'mûm-dan yüksek bir yerde durmasi caiz oldugu anlasiliyor.

Imâmin me'mûm üzerine yükselmesi bir ihtiyâç olmak sartiyle Hanefîler, Sâfifler, Ahmed ibn Hanbel ve Leys ibn Sa'd'a göre caizdir. Nitekim Peygamberimiz bunu ittibâ lüzumu ve ögretmek maksadiyle ta'lîl buyurmustur. Imâm Mâlik ve Evzâî'ye göre, caiz degildir.

[83] Bu, Ahmed ibn Hanbel'in bu hadîsi Sufyân ibn Uyeyne'den isitmedigi hususunda sarihtir.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/473-474.

[84] Bu hadîste haber verilen attan düsme rahatsizligi, hicrî besinci yilin zu'1-hicce ayinda vâki' olmustur. O zaman kildirdigi cemâat namazinda metbûlarin da oturarak namaz kilmalarini emretmistir. Vefatiyle neticelenen hastalik içinde kildirdigi namazda ise, tatbîkat baska olmustur. O zaman kendisi oturarak kilmis, cemâat ise ayakta O'na uyup kilmislardir.

Hadîsin bâbta ilgisi, Mesrube adiyle zikredilen yüksekçe odada Peygamber'in namaz kilmis ve kildirmis olmasidir.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/474-475.

[85] Yânî bunda bir be's yoktur.

[86] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/475.

[87] Câbir ve Ebû Saîd'in bu gemide namaz kilmalari haberini Ibn Ebî Seybe sa-hîh bir sened ile mevsûlen rivayet etmistir.

[88] Hasen Basrî'nIn bu sözünü de yine Jbn Ebî Seybe sahîh bir isnâd ile mevsûlen rivayet etmistir.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/476.

[89] Bu hadîs, nafile namazi için cemâatin cevazina delildir. Hanefîlere göre -terâvîhtenmâadâ-birbirini da'vet suretiyle cemâatle nafile namaz kilmak mekruhtur. Onlar, Peygamber'in kildirdigi bu namazin farîza oldugunu söylerler.

Bu hadîsten, kadinlarin ayri saffta olmalari gerekecegi anlasildigi gibi, cemâatin arkasinda kadinlarin münferiden iktidâ etmelerinde de be's olmadigina hükmedilebilir.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/476.

[90] Rasûlullah (S)'in; Muâz ibn Cebel'e: Yüzünü topraga bula" buyurmasi, dogrudan dogruya toprak üzerinde namaz kilip secde ederken alnini topraga getirmenin fazîletine delildir. Ancak hasir ve nebatî olan herhangi bir yaygi üzerinde namaz kilmakta kerahet olmadigi hususunda icmâ edilmistir. Yalniz Umer ibn Abdilazîz Allah'a tevazu için hasir üzerinde namaz kilmazdi. Hayvan derileri ve hayvan tüylerinden yapilmis yaygilar üzerinde namaz kilmanin hükmü âlimler arasinda muhtelefun-fîhdir.

[91] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/477.

[92] Enes'in bu fiiline âid haberi ibn Ebî Seybe ile Saîd ibn Mansûr, Ibnu'l-Mübârek'ten; o da Humeyd'den olmak üzere mevsûlen rivayet etmislerdir.

[93] Enes'in bu hadîsi, bundan sonraki bâbda mevsûlen gelmistir.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/477.

[94] Âise bu son sözü, özür makaaminda söylemistir. Eger odamda isik olaydi, ayagimi dürtmesine ihtiyâç birakmazdim demek istiyor.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/478.

[95] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/478.

[96] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/478.

[97] Hasen Basrî'nin bu sözünü, Ibn Ebî Seybe ile Abdurrazzâk mevsûlen rivayet etmislerdir.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/478.

[98] Müslim'in rivayetinde: Sevbini yayip üzerine secde ederdi"; Ibn Ebî Seybe'nin rivayetinde: " Sicagin ve sogugun siddetinde.." suretinde gelmistir. Sicagin ve sogugun siddetli zamanlarinda giyilen sevbi namazda iken yayip üzerine secde etmeyi tecviz eden Ebû Hanîfe, Mâlik, Ahmed ibn Hanbel ve tshâk ibn Râhûye bu hadîs ile ihticâc ederler. Onlarin bu ictihâdlan Umer'in kavline uygundur. îbrâhîm Nahaî, Atâ, Mücâhidve Hasen Basrî de bu ictihâddadirlar.

Imâm Safiî, - Yâ Rebâh, alnini topraga bula" hadîsi ile ihticâc ederek, bunlara muhalefet etmis, bu hadîsteki sevbi, namaz kilanin elbisesinden ayri bir sevb, yâhud namaz kilanin hareketiyle hareket etmeyen bir sevb ile te'vîl etmistir.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/479.

[99] Bu hadîs, temiz olmak sartiyle, ayakkabilari çikarmak sizin namaz kilmanin cevazina delîldir. Ebû Dâvûd Sünen'de, Abdullah ibn Amr ibn Âs'in: Rasûlullah'i yalin ayak da, ayakkabilari ile de namaz kilarken gördüm" dedigini rivayet ediyor.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/479.

[100] Suâli, Cerîr'in böyle yaptigini gören Hemmâm ibnu'l-Hâris sormustur. Bu suâl, mest üzerine mesh ettigine i'tirâz kabîlindendir.

Cerîr'in bu rivayeti, mestler üzerine meshi sünnet i'tikaad eden Abdullah ibn Mes'üd'un ashabini memnun ederdi. Çünkü, el-Mâide'nin 6. âyeti ile bu sünneti mensûh sayanlarin iddiasini Cerîr'in, Peygamber'in bu fiilini o âyetin nüzulünden sonra görmüs olmasi reddeder.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/480.

[101] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/480.

[102] Yânî o kimse bu namazdan mahrum olur; çünkü böylesine siddetli vaîd teret-tüb etmistir.

"Bu bâb Ile bundan sonraki bâb Asîlî rivayetinde sabit, Müstemlî rivayetinde sakittir. Çünkü bunlarin yeri "Namazin sifatlari bâblan"ndandir (Kas-tailânî).

"Darîrî'den naklolundu: Kitabin bâzi yapraklan kitaba yapisik degildi. Bu yapraklan ilhak etmekte müstensihlerin bâzisindan hatâ vâki1 oldu. Onlar bu yapraklan musannifin bizzat ilhak etmek istedigi yerden baska yere ilhak ettiler, iste buradaki bu bâb ve sonraki bâblar bu kabildendir. Çünkü bunlar hakî-katte "Namazin sifatlari bâbi"ndandir. Bunu iyi belle" (Sâh Veliyyullah).

[103] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/481.

[104]
Bu ta*Iîki, Müslim tahrîc etmistir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/481.
[105]
Müellif, avreti örtmek hükümlerini beyândan farig olunca, kibleye yönelmeyi beyâna basladi. Çünkü namaza baslamak isteyen kimse, evvelâ avreti örtmeye, sonra kibleye yönelmeye ve bunlarin ardindan mescidlerin hükümlerine muh-tâc olur.
[106]
Bu, ileride "Peygamber'in namazinin sifati bâbi"nda mevsûlen gelecektir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/482.
[107]
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/482.
[108]
Bu ta'lîki Muhammed ibn Nasr ve Ibnu Mende,îmân'da, Ibnu Ebî Meryem tarîkinden mevsûlen rivayet etmislerdir. Müellif Buhârî bunu istishâd ve takviye olarak zikretmistir. Yoksa, Yahya ibn Eyyûb ta'n edilmis bir râvîdir. Ahmed: O, seyyiu'l-hifz'dir, demistir (Kastallânî).
[109]
Enes'in cevâbinin, tahrîm sebebi sorusuna mutabakat vechi, cevâbin sorulan seyi tazammun etmesidir. Çünkü Enes, sehâdeti ve ona atfettigi seyleri söyleyince, bunlari yapan kimsenin müslümân oldugu bilindi. Müslümânin ise Islâm hakki müstesna, kam ve mali haram olur. Binâenaleyh cevâb suâle mutabiktir (Kastallânî).
Babin hadîsleri ile kiblenin fazîleti sabit oldu. Çünkü Peygamber, kibleye yönelmeyi müslim ile gayrisi arasini temyiz ettiren ve bunlar arasini ayiran hasletlerden tek bir haslet yapmistir (Sân Veliyyullah).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/483.
[110]
Bu ta'lîki en-Nesâî mevsûlen rivayet etmistir. Buhârî bu hadîsin umûmu ile ihli-câc etmistir;
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/483-484.
[111]
Bundan hâsil olan sudur: Sufyân bu hadîsi Alî'ye iki kerre tahdîs etmistir. Bir kerre Zuhrî'nin kendisine tahdîsini tasrîh etti ki, bunda Atâ'nin an'anesi vardir. Bir kerre de Zuhrî'den an'ane ile ve Atâ'nin semâmi tasrih ile getirdi (Kas-tallânî).
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/484.
[112]
Buhârî, e!-Bakara:125. âyetinde kiblenin beyâni oldugu için, bu âyetle bâb yapmistir.
[113]
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/485.
[114]
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/485.
[115]
Ibn Abbâs'in bu rivayeti, Ka'be'nin içinde namaz kilinmadigini ifâde ediyor. Peygamber'in maiyyetinde Bilâl ile beraber Ka'be'ye giren Usâme ibn Zeyd'-den gelen rivayet de Içeride namazin nefyini tazammun ediyor. Hâlbuki bu hadîsten önceki hadîste Bilâl, Ka'be'nin Içinde namaz kilindigini haber vermistir. Bunlarin te'Iîfi hususunda sunlar söylenmistir:
Ka'be'ye girisin iki defa vâki' olmus olmasi muhtemIIdir. Dârakutnî'nin yine Ibn Abbâs'tan rivayetine göre: "Rasûlullah Beyt'in içine girip, iki diregin arasinda iki rek'at kildi. Sonra çikti, Ka'be kapisi ile Haceru'l-Esved arasinda iki rek'at kildi ve: "Kible iste budur" buyurdu. Sonra bir defa daha Ka'be'ye girip ayakta duâ ettikten sonra, namaz kilmadan çikti". Bu rivayetin son kismi ile metindeki rivayeti arasinda bir dereceye kadar uygunluk vardir. Vak'a birden fazla olmussa, rivayetleri te'Iîf etmekte müskilât yoktur. Fakat vak'a bir ise, Bilâl'in isbâten vâki' olan rivayeti ile amel etmek lâzim gelIF. Zîrâ isbât, nefye mukaddemdir. Binâenaleyh tercîhi lâzim gelir. Usâme gibi nefy edenlerin nefyine ise, sebeb sudur: Onlar Ka'be'nin içine girip kapiyi örttüler. Ve duâ ile mesgul oldular. Bilâl ise Rasûlullah'a yakin bir yerde bulunuyordu. Sonra Peygamber namazi kilinca, yakininda duran Bilâl gördü. Uzakta duran Usâme görmedi. Bilhassa kapi örtülüp ortalik los olmus, namaz da hafîf kilinmis, Usâme ise hep duâ ile mesgul olmus idi, Usâme zannina binâen namaz kilmadi diyebilir.
Velhâsil, Ka'be'nin içinde namaz kilmanin cevazi ihtilafli bir mes'eledir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/486.
[116]
Namazda kibleye yânî Ka'be'ye yönelme esâsi, el-Bakara: 144. ve 150. âyetle-riyle de sabittir.
"Hangi yerden çikarsan, yüzünü Mescidi Haram 'a dogru çevir, (Ey mtt'-minler) siz de nerede olursaniz olun, yüzlerinizi o yana döndürün... "(el-Bakara:15O).
[117]
Buhârî, bu hadîsi Kitâbu'I-lsti'zan,18-"Babu men redde fekâle afeykeVselâmu", 24. hadîsde mevsûlen tanrîc etmistir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/486.
[118]
Bu haber veren zât, Abbâd ibnu Bisr yâhud da Abbâd ibn Nehîk idi
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/487.
[119]
Hayvan üzerinde yoldan kalmamak üzere nafileleri kilmanin cevazi, bu hadîste sarihtir. Ihram tekbîrini alirken
kibleye yöneldikten sonra namaz esnasinda kibleden ayrilmak, namazi bozmaz. Farz namazda ise, kibleye yönelmenin terk olunmamasi vâdb olduguna da bu hadîs delâlet eder. Bu hususta da fakîhlerin icmâi vardir. Yalniz siddetli korku zamaninda kibleden Inhirafa ruhsat verilmistir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/488.
[120]
Bu hadîse göre, yanilma secdesinden evvel imâm ile cemâat arasinda söz alisverisi yapilmistir. Bu sözler namaz hakkinda ve namazi islâh için oldugundan, namazda imâm ile me'mûmun hangisi ne gibi hususlarda sehven veya amden ne gibi kelâm ile, ne mikdârda konusabilecekleri hakkinda fakîhler arasinda uzun uzadiya ictihâd ve ihtilâf kapisi açilmistir.
[121]
"Dogruya en yakin olani ihtiyar etsin" demektir. Müslim'in rivayetinde: "^i^iSi ji iuj ojiî j^dî = Zihnindeki ihtimâllerin hangisi dogruya daha yakin oldugunu arastirsin" denilmistir.
[122]
Namazda vâki' olacak yanilmadan dolayi yalniz iki kerre secde etmek lâzim gelecegi bütün fakîhlerin kavlidir. Yalniz Evzâî ile Ibn Ebî Leylâ'dan her yanilma için iki secde lâzimdir görüsü rivayet edilmistir.
Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/488-489.
[123]
Arastirip da yanilarak kibleden baska cihete namaz kilan kimse, bu namazi tekrar kilar mi, yoksa kilmaz mi hususunda ihtilâf vardir.
[124]
Bu ta'lîk, meshur Zu'1-yedeyn kissasi hakkindaki Ebû Hureyre hadîsinden bir parçadir. O hadîs Sahîhayn'dz birçok tarîklerle mevsûlen rivayet edilmistir.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/489.

[125] Umer'in sözleri, âyetlerin inmesinden Önce oldugu hâlde "Rabb'im bana muvafakat etti" demeyip de "Ben Rabb'ima muvafakat ettim" demesi Allah'a karsi bir edebdir.Fikih ve ilminin açik bir nisânesidir. "Benim re'yim, zuhurlari muayyen vakitlerine kadar teahhur eden Ezelî Hükm'e muvafik düstü" demek istemistir.

[126] Bu Isnadi getirmesinin fâidesi, bunda Humeyd'in Enes'ten semâ'min tasrîhi vardir. Böylece tedlîsinden emînlik hâsil olmustur.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/490.

[127] Bu dönme, imâm mescidin önündeki yerinden arkasindaki yere geçmesi suretiyle oldu. Sonra erkekler onun arkasinda oluncaya kadar yer degistirdiler. Sonra kadinlar yer degistirip, erkeklerin arkasinda oldular.

Bu hadîsten, Peygamber'e emredilen sey ümmetine de lâzim geldigi; Pey-gamber'in sözlerine uyulmasi gibi fiillerine de uyulacagi; nâsinin hükmü teblîg edilinceye kadar mükellef hakkinda sabit olmayacagi ve vâhid haberinin kabulü gibi hükümler istinbât edilmistir.

Müellifin bu hadîsle istidlal vechi, onlar vücûbunu bilmeyerek, yönelmeleri vâcib olan kibleye degil de, nesh edilmis olan kibleye dogru namaz kildiklari hâlde, o namazi yeniden kilmakla emrolunmamalaridir (Kastallânî).

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/490.

[128] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/491.

[129] Müellif Buhârî, kible hükümlerini beyâni bitirince, buradan i'tibâren mescidle-rin hükümlerini beyâna baslamistir.

[130] Bu, fiilen ögretmenin, sözle ta'rîften daha kuvvetli olduguna delildir.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/491.

[131] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/492.

[132] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/492.

[133] Ibn Abbâs'm bu sözünü, Ibn Ebî Seybe sahîh bir senedle mevsûlen rivayet etmistir.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/492.

[134] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/493.

[135] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/493.

[136] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/493.

[137] Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/494.

[138] Bu son isnâdda, Zuhrî'nin Humeyd'den isitmesinin tasrîhi vardir.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/494.

[139] Ahmed ibn Hanbel'in Müsned'mde Sa'd ibn Ebî Vakkaas'tan: Içinizden her kim mescide (bargam çikarip) tükürürse, tükürügünü bir mü 'minin tenine veya elbisesine dokunup eza vermemek için yok etsin" hadîsini merfûen rivayet etmistir.

Ebû Dâvûd da Ebû Hurevre'den: mescide girip de tükürecek yâhud balgam çikaracak olan kimse yeri kazip içine gömsün. Bunu yapamazsa libâsi içine tükürüp sonra disariya çikarsin" hadîsini merfûan rivayet etmistir.

Mehmed Sofuoglu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayinlari: 1/495.

[140] Sag tarafa tükürmek hakkindaki nehyin namaza mahsûs olmadigina, bu bâbda mescid içi ile disinin bir olduguna Nevevî cezm etmistir. Nitekim Ibn Mes'ûd ' namazda degil iken bile sag tarafa tükürmeyi mekruh görmüstür.

[141] Yânî tükürük kendisine galebe ettigi ve namaz kilan kimse onu def etmege muktedir olamadigi zaman, elbisesinin bir tarafina alsin.

[142] Bâzilari Buhârî'nin sevkettIgi hadîste mübâdere zikri mevcûd olmadigi hâlde bâb isminde mübâdere ile takyîd etmesini müskil buldular. Buhârî, sanki bu takyîd ile, zikredilen hadîsin bâzi tarîklerinde bulunan kayda isaret etmistir: Müslim'in Câbir'den rivayet ettigi hadîste: "Sol tarafina yâhud sol ayaginin altina tükürsün. Eger tükürük kendisine galebe ederse elbisesini söyle yapsin buyurdu, sonra elbisesinin bir kismini diger kismi üzerine dürdü" tarzindadir. Ibn Ebî Seybe ile Ebû Davud'un, Ebû Saîd'den gelen hadîslerinde de bu tarzdadir. Ebû Davud'un rivayetinde, onu elbisesinin içine tükürmek sonra elbisenin bir kismini diger kismi üzerine katlamak ile tefsîr etmistir. Bu iki hadîs dahî sahihtirler. Lâkin Buhârî'nin sarti üzere degildirler. Iste Buhârî, içinde tafsil bulunmayan hadîsleri, içinde tafsîl bulunanlara hamletmek suretiyle, o, içinde tafsil bulunan iki hadîsi isaret etmistir (Ibn Hacer Askalânî, Fethu'l-Bârî, 11,59).

[143] Peygamber cemâatin rukû'da, sucûdda ve namaz rükünlerini idrâkteki noksanlarim gördügünü söyleyerek, bunlari tam yapmalarini hatirlatmistir.

[144] Bu hadîslerden, namaz rükünlerinin tam yapilmasinin ve namazin bütün fiillerinde imâma tâbi' olup, ondan evvel yapmamak lüzumu anlasilir. Bir de Peygamber'in, önünden gördügü kadar arkasindan da görmesinin, kendisine âid hususiyetlerden açik bir mu'cize oldugu da anlasiliyor.

[145] Buhârî bunu isbâta ancak sunun için ihtimam etti. Mescidlerin yalniz Allah'in mülkü olmasi, baska hiçkimse için mülk olmamalari, onlarin herhangi bir kimseye izafe edilmelerinin caiz olmamasi vehmini verir. Iste bu vehmi ref' için bina, tevliyet yâhud yakinlik gibi herhangi bir alâkadan dolayi izafe etmenin cevazini isbât etti (Sâh Veliyyullah).

Bu basliktan maksadi, mescidlerden bir mescidin kurucusuna yâhud kendisinde namaz kilana yâhud bunun gibi birisine izafe edilmesi ve Fulan ogullari Mescidi denilmesi caiz olur mu?

Cumhur bunun cevazi üzerindedir. îbrâhîm Nahaî ise "Hakikatte mescîd ler Allah'indir... "(el-Cinn:I8) kavlinden dolayi buna muhalefet etmistir. Babin hadîsi onu reddediyor. Âyetten de söyle cevâb verildi: Âyetteki Allah'a izafe hakîkat üzeredir. Baskalarina izafe Ise, temyiz ve ta'rîf etmek için mecaz yoluyladir, mülkiyet için degildir (Kastallânî).

[146] Seniyyetu'1-Vedâ, Medine'nin yambasmda bir bogazdir ki, yolcular oraya kadar tesyî' olundugu için o adi vermislerdir.

Hayfâ yâhud yâ'nin öne geçirilmesiyle Hayfâ, bes alti, bir kavle göre yedi mil ötede bir yerdir.

Zurayk ogullari Mescidi, Hazrecliler'den Zurayk ibn Âmir yurdundaki mescidin ismidir. Hadîsin siyakindan daha yakin oldugu anlasiliyor.

[147]
el-Kinvu, kaaf'in kesri ve dammiyle, ve'l-Kinâ, ve'l-Kenö, kisâ ve semâ vezinlerinde, hurma salkimina denir. Cem'i kaaflarin üç harekesiyle Ktnvânun.... gelir.
el-Izku, ayn'in kesriyle hurma salkimina denir. Kezâlik üzüm salkimina yâhud hurmasi yâhud üzümü yenilmis salkim çubuguna denir...
es-Smvu; sâd'in kesriyle duvari örülmemis muattal, islemez kuyuya, bir adamin öz kardesine ve bir adamin ogluna..denir. Cem'i Esna ve Sinvânun gelir. Ve hurma agacinin bir kökten çikan iki yâhud üç ve ziyâde fidanlarinin her çatalina denir. Sâd'in dammiyle de lügattir. Bir kavle göre seçerde eamdir. Iki çatalina Sinvâni ve Sinyâni denir, sâd'in üç harekesiyle. Sârih der ki: Cem'inde dariî Sinyânun denir, farki hareke I'tibâriyle tahakkuk eder (Kaatnûs Ter.).
Smvun'un cem'i olan Sinvânun kelimesi er-Ra'd: 4. âyetinde de geçmektedir.

[148]
Buhârî bu bâbda muallak hadîs getirmekle yetindi. Çünkü bu hadîs daha siki ilgili bulundugu diger bir yerde zikrolunacaktir. Bu hadîse muallak dememiz, sâdece îbrâhîm ibn Tahmân'in, Buhârî'nin seyhlerinden olmadigindandir. Bu gibi sened kisaltmalarini Buhârî çok yapar (Sâh Veliyyullah).
Bu hadîsi Ebû Nuaym el~Mustahrac'da; Hâkim de el-Miistedrek'te mevsû-len rivayet etmislerdir.

[149]
Arab mecûsîlerinden olup Bahreyn meliki ve Sâsânîler tarafindan ta'yîn edilmis vâlî Munzir ibn Sâvâ'ya, Alâ ibn Hadramî vâsitasi ile Peygamber'in mektubu gönderilince, Munzir ile beraber Bahreyn ahâlîsinden birçoklari îmân etmis, etmeyenler Mecusîlik yâhud Yahudilikjüzere kalmisti. Islâm dînini kabul etmemis olanlarla harâc vermek üzere sulh akdolunduktan sonra, bütün Bahreyn üzerine Peygamber tarafindan Alâ ibn Hadramî vâlî ta'yîn edildi. Vakti gelince harâc malini alip Medine'ye getirmeye cennetle müjdelenenlerden Ümmetin Emîni Ebû Ubeyd ibnu'l-Cerrâh me'mûr oldu. Ebû Ubeyde beraberinde yüz bin (dirhem yâhud dînâr) getirmisti. Peygamber devrinde ilk gelen harâc mali bu idi. O güne kadar ele geçen zekât, ganîmet mallarindan hiçbiri o mikdâra ulasmamisti... Bunun sekizinci hicret yilinin soolarina dogru oldugu hesâb ediliyor.

[150]
Abbâs, bu sözü ile Bedr'de ugradigi agir ziyani hâtira getirmek istemistir. Abbâs orada hem kendi fidyesini, hem de kardesi Ebû Tâlib'in oglu Akîl için fidye vermek zorunda birakilmisti...

[151]
Buhârî, burada hurma salkimi asmak hakkinda bir hadîs zikretmedi. Fakat bu ma'nâyi, mescid içine mal koymanin cevazindan almistir. Çünkü bunlarin ikisi de muhtaçlarin almasi için koymaktir, Buhârî bununla, Nesâî'de kuvvetli bîr isnâdla gelen Avf ibn Mâlik el-Esca'î hadîsine isaret etmistir. O hadîs, BuhârF-nin sarti üzere degildir.

[152]
Bu.babi akdetmekten maksadi, mubah olan kelâmin mescid içinde de cevazini göstermektir.

[153]
Buhârî bu hadîsi, burada çok hazifli olarak vermistir. Aslinda daha tafsîlli olan bu hadîs Talâk, Tefsir, l'tisâm, Ahkâm ve Muhâribûn Kitâblari'ndada gelecektir. Bu la'netlesmenin erkek ve kadin tarafindan yapilma sekli, en-Nûr:6-9. âyetlerinde ögretilmistir.

[154]
Yânî o, muhayyerdir. Içeri girme izninden ve iznin verilmesinden sonra, girme hakkindaki umûmî izinle yetinerek istedigi yerde namaz kilar. Lâkin bunun neh-yedilmis olan tecessüse makrûn olmamasi gerekir. Yâhud da emredilen yerde namaz kilar. Nitekim Peygamber de diledigi yerde kilmayarak, namaz yeri hakkinda ayrica izin istemistir

[155]
Bu haberi, Ibn EM Seybe bir lossa içinde rivayet etmistir.

[156]
Itbân (R), HazrecII'dir. Bu hadîsten anlasilacagi üzere SâlIm ogullan'na imamlik ederdi. Yaslanmis oldugu hâlde Muâviye'nin günlerine kadar yasamistir. Peygamber hicretin baslangicinda onu Umer ibn Hattâb Ile kardes yapmisti. Müslim ile Ismâîfî'nin müteaddid rivayetlerine göre Itbân'a ariz olan, körlüge yakin görme zayifligidir.

[157]
Hazîre, sefine vezninde... yagli çorbaya denir. Ve hazîre un ufak kiyilmis et ile olan bulamaç asina denir. Ve eger et ile olmazsa asîde denir. Bir kavle göre et suyuna irice un islagini karistirmakla olan çorbaya denir (Kaainûs Ter.). Bir de Sahîhctyri'da noktasiz harflerle Harîre rivayeti de vardir ki, un ile yogurttan yapilir bir çorbadir.

[158]
Ibn Umer'in bu fiilini Hâkim'in el-Miisteârek'de Enes'ten rivayet ettigi su haber te'yîd eder: "Enes: Mescide girecegin zaman sag ayaginla baslaman, çikacagin zaman ise sol ayaginla baslaman sünnettendir, der idi". Sahâbînin sözü sünnettendir. Böylece bunun Peygamber'e merfû olduguna hamledilmistir. Bu da sahihtir (Aynî).

[159]
Bu istifham (ed.Dehr:i) âyetinde oldugu gibi, takrir içindir. Yani o kabirlerin açilmasi caiz olur. Çünkü onlar için bir harâm-lik yoktur. Peygamber de müsrik kabirlerini kaldirip yerine mescid yapti.

[160]
Buhârî bunu Magâzî'nin sonlarinda ve daha baska yerlerde mevsûlen rivâvet etmistir.

[161]
Umer'in bu sözünü, Vekî' ibn Cerrah, kendi Musannaf mda rivayet etti. Iste Umer'in Enes'e namazi tekrar kilmasini emretmemesi, kabir civarinda namaz kilmanin cevazina delâlet eder. Lâkin bu cevaz, aralarinda bir hâil olmus olsa bile, necaset üzerinde kilmis olacagindan dolayi kerâhetli bir cevazdir Mezheb imamlarinin bu hususta görüsleri çesitlidir,

[162]
Medine'nin en yüksek yeri demekle, herhalde Medine'nin Necd'e dogru en uzak ma'mûresi kasdedilmis oluyor. Bu ma'mûre, Medine'den Mekke'ye yönelirken iki mil mesafede yolcunun soluna düsen Kubâ köyüdür. HazreclIler'den Amr ibn Avf ogullari'nin yurdu idi. Islâm'da umûma âid ilk mescid orada bina olundu. Bu mescidin kiblesi Kudüs'e idi. Peygamber cemâat namazini alenî olarak sa-hâbîlerine ilk defa orada kildirmistir.
Peygamber Kubâ Mescidi'ni kurduktan sonra cumua günü kusluk- vakti yola çiktigi ve ilk cumua namazini Rânûnâ'daki Salim ibn Avf yurdunda kildirdigi naklediliyor. Rânûnâ'daki mescidin ismi. Gubeyb (s-^1) ve Mescidu Cumua'dir. Peygamber'in Küba'dan Medine'ye hareketinin bir cumua günü oldugu sabittir. Enes ibn Mâlik'in burada müsahede ederek ta'rîf eyledigi Peygamber'in seferi, iste bu cumua namazindan sonraki, Medine'ye giris seferidir (Tecrîd Ter., II, 307-308).

[163]
el-Merâbid, Merbid'in cem'idir ki, menzil veznindedir. Koyun ve keçi yatagina ve mandiraya denir.
Buhârî'nIn KItâbu't-Tahâre'de geçen hadîste de Rasûlullah'm davar agillarinda namaz kildigi rivayet edilmistir. Buradaki ziyâdeden, Peygamber'in mescidin binasindan sonra koyun agillarinda namaz kilmadigi anlasilabiliyor. Evet sidik ve diskidan selâmetle beraber, bu yerlerde namaz kilma hususunda Peygamber'in izni sabittir.

[164]
el-Atan', fethaîeynle havuz yöresinde olan deve yatagina denir. Nitekim sâir mahalde olana Murâh ve Me'vâ denir.
el-Ma'tin meclis vezninde bir su yakininda olan deve yatagina denir, cem'i; Mealin gelir (Kaamûs Ter.).

[165]
Deve olan yerde namaz kilmak mes'elesi ihtilaflidir. Ibn Umer'in yaptigi gibi devesini sütre edip namaz kilmakta ve deve üstünde nafile kilmakta be's olmadigi müttefakun aleyhdir. Ancak deve yataklarinda -koyun agillarinda oldugu gibi- namaz kilmanin hükmünde Ihtilâf edilmistir. Su baslarinda sürü sürü develerin birikip uzun müddet yattiklari .yerler ekseriya pis olacagi gibi, kinli develerden birinin namaz kilan kimseye ansizin saldirip telef etmesi ihtimâlinden dolayi kalbi vesveseden farig birakmaz. Bundan dolayi deve yataklarinda namazdan nehy eden rivayetler de vardir. Cumhur, bu gibi yerlerde teiniz olmak sartiyle namaz kilmayi tecviz ediyorlar ve nehye dâir gelen rivayetleri tenzihi kerahete hamlediyorlar.

[166]

Bu, uzunca bir hadîsin bir parçasidir. Buhârî bunu müteaddid yerlerde, birçok sahâbîlerden kâh muhtasar, kâh mufassal olarak rivayet eder.Burada ise, karsisinda ocak, ates, yâhud müsrikler tarafindan ma'bûd edinilen baska birsey oldugu hâlde Allah rizâsi için namaz kilmanin caiz oldugunu göstermek maksadiyle îrâd etmistir. Bununla beraber Hanefîler, bu nevi7 müsriklere benzeme suretinde oldugu için böyle namaz kilmayi kerîh görmüslerdir. Ibn Sîrîn'in de ocaga karsi namaz kilmayi kerîh gördügünü Ibn Ebî Seybe el-Mitsannafmûa. rivayet ediyor. Diger fakîhlcr bunda be's görmüyorlar.

[167] Buhârî'nin gerek baslikta ta'lîk suretinde bulunan Enes hadîsinden, gerek bu Ibn Abbâs hadîsinden kendi maksadini istidlal edisinde bir nevi' gizlilik vardir. Bu istidlalin tevcîhi söyledir: Atesin, namaz kilanin önünde bulunmasi sayet Allah katinda merdûd ve namazi bozucu olmus olaydi, Allah bunu Peygamber'i hakkinda caiz kilmaz ve atesi Peygamberinin önüne getirmezdi.

[168] Cumhur, Peygamber'In bu sözünü tesbîhi belîg kabilinden sayip, "Evlerinizi kabirler gibi namazdan, Kur'ân tilâvetinden hâli birakip da surette -kendilerinden teklifler sakit ve amelleri munkali' olmus- ölülere benzemeyiniz" demektir, de-mi sti r.
Bâzilari da Müslim'in bu hadîsi yerine lâfziyle rivayet ettigine bakarak: "Evlerinize ölü gömmeyiniz" ma'nâsina alip, bundan makberelerde namazin kerahetine kaail olmuslardir.
Evlerde kilinmasi emrolunan namaz ise fakîhlerin çoguna göre nafilelerdir. Evdeki nafilenin mesciddeki nafileden efdal olmasi, evi ibâdetle ma'mûr etmek kasdiyle beraber, gizli kalmasi dolayisiyle insani riyadan korudugu içindir. Bâzilari da bunun farzlar hakkinda oldugunu söylemislerdir. Bunlara göre,
hadîsteki emrin ma'nâsi: "Farzlarinizin bâzilarini evlerinizde kiiiniz ki mescide çikamayan kadinlar, köleler,'hastalar... size iktidâ edip cemâat faziletini kazansinlar" demek olur (Ibn Hacer, Aynî ve Kastallânî'den kisaltilarak alindi)...

[169] Alî'nin bu kerih görüsünü Ibn Ebi Seybe mevsûlen rivayet etti. Bâzilari burada zikredilen yere geçirmeden murâd, en-Nahl:26. âyetinde haber verilen yere ge-çirmedir, demislersede, hepsine sâmil olmasi daha uygun olur.

[170] Sahihi Müslim, VIII, 533 "39, 40" rivayeti, bu rivayetten biraz daha tafsîlli-dir. O hadîse göre Rasûlullah bu sözü Tebük seferine giderken, Hicr arazîsinden geçerken Ashâbu%Uicr hakkinda söylemistir.
"Orada korkmanin veclii, aglamanin tefekküre ve ibrete götürmesidir. Sanki Rasûlullah sahâbîlere, AtlaV-in Asfrâby'l-Hicr'e kâfirlik takdir etmesi, bununla beraber arzda onlara kuvvet verip, uzun müddet imhâl etmesi, sonra intikaa-mini ve siddetli azabini onlara indirin esi ..kabilinden aglamayi gerektirecek hâller hususunda tefekkür emretmistir. Onlarin yurduna ugrayip da aglamayi gerektirecek hususlarda, onlarin Halleriyle ibret alarak tefekkür etmeyen kimse, ihmâlde onlara benzemistir. Bu onun kalbinin katiligina ve husû'unun yokluguna delâiet elmistir. Bunun kendisini, onlarin amelleri gibi amel etmege çekmesi ve bu se-beble onlara isabet eden azabin kendisine de isabet etmesinden emîn olamaz" (Hattâbî ve jbn Hacer; Kastallânî'den naklen).

[171] Umer'in bu sözünü Abdurra^zâk, Umer'in hizmetinde bulunan Eslem tarîkinden olmak üzere mevsûlen rivayet etmistir. Umer Sam'a geldigi zaman Sâmli-lar'in büyüklerinden olan bir adam Umer için yemek yapti ve: "Yâ Umer, benim da'vetime Icabet etmeni ve bana seref vermeni arzu ediyorum" dedi. Bunun üzerine Umer ona bir vesile ile metindeki sözü söyledi (Kastallânî).

[172] Ibn Abbâs'in bu fiilini Bagâvî, ei-Ca'diyyâ/"ta mevsûlen rivayet etmistir.

[173] Tasvirlerin ve timsâllerin nehyedilmis olmasi, ekseriya kalblerin sevgilisi olan kimselerin güzelliklerinin zikrini ibkaa.ve devam ettirme gibi bir iyi niyetle bas-lamisken, gitgide mahabbetin müsrikine ta'zîmâta ve ibâdâta inkilâb etmis olmasindandir. Bu ihtimâl kapisini büsbütün kapatmak, Peygamber'in maksadi içindedir. Bu son cümledeki ismi isaretin hem âbidlere, hem musavvirlere âidiy-yeti vardir.

[174] Hamîsa, yün yâhud sûfdan dört köseli, iki tarafi zencefli bir nevi siyah abaya denir ki, pek yumusak ve dürünce pek az yer tuttugu için bu ismi vermislerdir. Bu hamîsa Sâm kumaslarindan olup, Peygamber'e Ebû Cehm Kuresî tarafindan hediye edilmisti.

[175] Asiri derecede ta'zîmin eski ümmetlerde oldugu gibi, kendi ümmetini de putperestlige kadar sürükleyebileceginden endîse ediyordu

[176] Burada bedduayi yalniz Yahûdîler'e tahsîs etti. Çünkü kabirleri mescid edinme bid'atini ilk baslatanlar Yahûdîler'dir. Hristiyanlar onlara ittibâ' etmislerdir. Binâenaleyh Yahudiler daha zâlimdirler (Kastallânî).

[177] Geçen bâblann ardindan bu babi getirmesi, o bâblarda zikredilen kerahetlerin tanrim için olmadigina bir isarettir. Çünkü Peygamber "Yer bana mescid ve mtemizlik sebebi kilindi" sözünün umûmu, Arz cüzlerinden hangi cüz üzerinde olursa olsun namaz kilmanin cevazina delâlet eder. Ibn Battal da: Bu umûmun içine makbereler, davar agillan, kiliseler ve daha baskalari da girdi, demistir (Aynî).

[178] Yânî, kadinin baska meskeni yoksa, mescid içinde uyumasi ve orada ikaamet etmesi caizdir.

[179] el-Visâh: KItâb vezninde Arab kadinlarinin süs esyalarindan su gerdanliga denir ki, inciden ve sâir cevhereden her iki dânenin araligina diger nevi'den bir dâne sokarak iki kûr dizerler. Ve o iki kûruribirini digeri üzerine dizip kivirirlar. Kezâlik visâh, bir süs esyasina denir ki, genis bir mesin parçasini cevher ne-vi'leriyle süsleyip, hâtûnlar onu boyunlarina takinirlar (Kaamûs Ter.}.
es-Seyr,... ve deriden ince ince dilinip dilim olan uzunca kayisa denir ki sirim ta'bîr olunur; kazinmisina tirse denir.
el-Hi/s, hâtûnlarin ig ve iplik koyacak kutularina, sepete ve pek küçük eve ve odaya, bir kavle göre kil çadirdan olanina denir...

[180] Bundan, barinacak yeri olmayan fakir kimselerin, hattâ fitne korkusu olmamak sartiyle kadinin bile mescidde gecelemesinin caiz oldugu istidlal olunuyor.

[181] Bu, Buhârî'nin Kitâbu'I-Muhâribîn'de, Urenîler kissasinda mevsûlen rivayet ettigi hadîsin bir parçasidir.

[182] Bu da Alâmâtu'n-Nübüvve Kitâbi'nda gelecek olan uzunca bir hadîsin bir kismidir.

[183] Alî'nin, Fâtima'nin yaninda gündüz uykusu uyumayip da mescidde yatmasi, fakîr ve garîb olmayanlarin da mescidde uyumalarinin mubah olduguna delildir.

[184] Rasûlullah'm, dâmâdi Alî'yi böyle bir künye ile künyelemesi mîzâh ve bu vesîle ile kendisini taltiftir. Alî'nin "Ebû Turâb" kadar hoslandigi hiçbir isim yoktur. Biri: "Ebû Turâb" diye çagirinca pek ziyâde sevinirdi {Buhârî, Kitâbu'I-Menâkib, Alî ibn Ebî TâlIb'in menkibeleri babi).

[185] Suffe, Peygamber mescidinin üstü örtülmüs bir kismi idi. Meskeni ve kazanma yeri olmayan fakîr muhacirler orada sakin olurlardi. Abdurrahmân ibn Ebî Bekr: Ashâbu Suffe, fukara kimselerdi. Peygamber (S) onlari nafakalandirmak için sahâbîledne: "Iki kisilik yemegi olan bir üçüncüsünü yanina karsin" diye emir buyurmustu, diyor (Bu hadîs uzunca bir metin ile ileride gelecektir).
Maûne kuyusu basinda sehîd edilen yetmis kadar sahâbî de burada ikaa-met edip Islâm'in ilim ordusu olarak yetistirilmislerdi.
Yabancinin, barinacak evi barki olmayanin mescidde yatmasi caiz oldugunda ihtilâf yoktur. Mâadasinin yatmasinda ihtilâf olunmustur. Ibn Umer bunu tecviz edenlerin

basindadir. O, Rasûlullah zamaninda mescidde gece de, gündüz de yatardik, diyor. Diger bâzilari bunu mekruh görmüslerdir. Fakat hiçbir delillerine muttali' degiliz. Bu mes'eleyi Saîd ibn Müseyyeb ile Süleyman ibn Yesâr'a sormuslar. Onlar da: "Ehli Suffe mescidde yatip dururlarken bunu nasil oluyor da soruyorsunuz? Onlar, meskenleri mescid olan bir kavm idiler" cevâbini vermisler. Taberî de Usmân ibn Affân, Mü'minlerin Enüri iken mescidde uyur görüldügünü ve etrafinda hiçbir kimse bulunmadigini rivayet ediyor.

[186]
Bu ta'lîki Buhârî Kitâbu'l-Magâzî'nin sonlarinda Tebük gazvesi., babinda müs-ned olarak zikretti. Buradaki kisim, o uzun hadîsin bir parçasidir.

[187]
Müslim'deki rivayette bu hadîsin sebebi de zikredilmistir. Ebû Kalâde mescide girdiginde Peygamber(S)'i sahâbîleri arasinda oturuyor görmüs. O da onlarla birlikte hemen oturuvermis. Peygamber: "Namaz kilmaktan seni men' eden nedir?" diye sormus. O da: "Yâ Rasûlallah, seni oturur gördüm, bunlar da oturuyorlar da onun için" demis. Bunun üzerine metindeki hadîs ile emredilmis. Ibn Ebî Seybe'nin Musannafmda diger tarîkten yine Ebû Katâde'den rivayet edilen hadîste: " i^ii o^-uii \JM = Mescidlere haklarini veriniz" buyuruldugu ve "Ha!;!ari nedir?" diye sorulunca: "Oturmadan evvel iki rek 'al namaz" cevâbi verilmistir. Bu namaza Tahiyyetu'l-Meseiddenilir. Iki rek'attan az olmaz ve mendûb olarak kilinir.

[188]
el-Hades: Iki fetha ile bir nesne yeni peyda olmak haletine denir ve yeni peyda olan seye denir. Fakîhlerin abdesti bozucu olan hâlete hades demeleri bundan alinmistir. Cem'i Ahdâs gelir (Kaamûs Ter.)

[189]
Buhari, Ebû Saîd'den gelen bu hadîsi Kitâbu'l-I'tikâf'da mevsûlen rivayet etti

[190]
Umer'in bu emri, Peygamber mescidinin yenilenmesini zikr hakkindaki kissadan bir parçadir. Bu ma'nâya yakin olarak Ibn Mâce, Amr ibn Meymûn'dan; o da Umer'den merfûan sunu rivayet etmistir: "
- Simdiye kadar hiçbir kavm gelmemistir ki, ameli bozuk bir hâle gelince mes-cidlerini süslemege kalkismis olmasinlar" buyurulmustur.
Buradaki fitneden maksad musallînin namaz esnasinda mescidin zînetle-rIyle zihni mesgul olmasi demektir.

[191]
Enes'in söyledigi bu hadîsi, Ebû Ya'lâ el-Müsned1 inde, IbnHuzeyme de es-Sahîh'inde mevsûlen rivayet etmislerdir. Hilâl içindeki kisim asil hadîstendir. Buhârî'nin basliga aldigi kisimda bulunmadigi için, iki hilâl arasina alindi. Imaret, mescidier bina etmek ma'nâsina geldigi gibi, zikr ve ibâdetle, tevhîd ile ma'mûr etmek ma'nâsina da gelir.

[192]
Ibn Abbâs'in rivayet ettigi bu hadîsi, Ebû Dâvûd ile Ibn Hibbân mevsûlen rivâ yet etmislerdir. Iki hilâl arasina alinan kisim, asil hadîste mevcûddur. Onun için iki hilâl arasinda gösterildi.
Bu süslerden maksad -zuhruf, altun ma'nâsina da geldigine göre-yaldizdir.

[193]
Müslim'in rivayetinde Ebû Saîd: "Yagmur gelip tavandan akti. Tavan hurma dallarindan idi. Namaz ikaame olundu. Rasûlullah(S)'iii su içinde, çamur içinde secde ettigini, hattâ alninda çamur izlerini gördüm" diye haber veriyor. Bu hadîs, Buhârî'de de vardir.

[194]
Usmân'in nakisli taslan da zuhruf nev'inden degildi. Zuhruf, yaldizdir. Usmân kerpiç yerine tasla kireçten, hurma dallari yerine daha saglam olan sâc agacindan fazla birsey kullanmadi. Mekruh olan bid'at, yaldizlardir. Allah'a ibâdete tahsîs edilen temiz ve mübarek yerin, müsrifçesine büyük masraflarla vücûde getirilmesi zühde, husû'a ve tezellüle aykiridir. Hakk'in sevmedigi güzellik yarisma ve Övünme yarisma da vesile olur. Keraheti bu yüzdendir.
Mescidleri en evvel süsleyen Velîd ibn Abdilmelik ibn Mervân'dir. Bu, sahabe asrinin sonlarina tesadüf etmistir. Ilim ehlinden birçogu fitne korkusundan dolayi buna karsi sükût etmislerdir.
Masraflari beytü'I-mâlden çikilmamak ve bu zînetlerle mescidlere ta'zîm kasdedilmek sartiyle, bunu tecviz eden bâzi âlimler vardir. Hanefî imamlari bu cümledendir.

[195]
Sâc agaci, Hindistan'da çikan abonuza benzer sert bir agacin ismidir. Kaamûs mütercimi Asim Efendi su îzâhi vermistir: es-Sâc, bir agaç adidir. Misbâhin beyânina göre sâc, büyük bir agaçtir ki, bittigi yer Hindistan'dir. Diger sehirlere ondan getirilir. Müfredi, sâce ve cem'i sâcât'tir. Ve Zemahsehrî'nin nakline göre sâc, bir siyah agaçtir ki Hindistan'dan celb edilir. Cem'kSfco/? 'dir;nâr ve nî-rân gibi. Bâzilari abonusa benzer bir siyah agaçtir, lâkin siyahligi abonus derecesinde degildir, dediler... Ve sâc, Hindistan'da olur, çinar agacina benzer, kirmizi ve siyaha mail, çok yaprakli, kokusu hos bir agaçtir. Hind ahâlîsi sâkû-te derler. Bu diyarda zâc agaci diye meshur olan agaç oldugu zannolunur.. (Kaamûs Ter., I, 777-778).

[196]
Peygamber'in bu çok kiymetli iltifatina mazhar olan Ammâr, Siffîn'de Muâvi-ye Ibn Ebî Sufyân'in askerleri tarafindan öldürülmüstür. Mü'minlerin Emîri Alî Ibn Ebî Tâlib'e karsi gelen Sam ehlinin o târihte bagi olduklari, bu sahih hadîs ile sabittir. Mü'minlerin imamet ve imareti, ancak Hasan'in kendi ihtiyariyle çekilmesinden sonra Muâviye'ye geçebilmistir. Haber verilmesinden otuz bu kadar sene sonra dogrulugu tahakkuk eden bu haber, Muhammed'in nübüvvet sâhidlerinden biridir. Ammâr'in katline dâir olan bu hadîsi, Buhari Ebû Saîd ile Katâde ibnu'n-Nu'mân; Müslim Ümmü Seleme'den; Tirmizî Ebû Hurey-re'den; Nesâî Abdullah Ibn Amr ibnI'l-Âs'dan; Taberânî ile digerleri de Usmân ibn Affân, Huzeyfe ibnu'l-Yeniân, Ebû Eyyûb, Ebû Râfi', Huzeyme ibn Sabit, Muâviye, Amr ibnu'1-Âs, Ebu'l-Yeser'den ve Ammâr'in kendisinden sahih ve hasen tarîklerle rivayet etmis olduklari gibi, saymasi uzun sürecek bir çok zevattan daha rivayet edilmistir.
Bu hadîs, Alî'nin harblerinde isabet etmedigini iddia eden Nevâsib aleyhine bir hüccettir.

[197]
Bu haberden Ammâr'i Öldüren cemâatin cehenneme da'vetçi oldugu anlasildigina ve bu cemâatin Içinde birçok sahâbîlerin de bulunduguna bakanlar, bu fie-nin ta'yîni hususunda birçok te'vîllere gitmislerdir. Bunun akla en yakin te'vîli sudur: Her Iki tarafta olan sahabe müctehiddir, zann ve i'tikaadi iie amel eder. Su kadar ki, zann ve i'tikaadinda da, nefsu'l-emrde de musîb ve Allah'in rizasi tarafinda olanlar Alî ile arkadaslari idiler. Digerleri kendilerini musîb I'tikaad etmekle beraber, nefsu'l-emrde ve Allah katinda muhtî, yânî hatali bulunuyorlardi. Cennet yolundan maksad Hakk'a itaat ve tâat vecîbesini edâ, cehennem yolundan maksad da Hakk'a isabet edememe ve vâcib olan tâatten sapmaktir... Bilmeyerek böyle yanlis yola gitmek ise fazîlet noksanligini gerektirirse de cehennem ikaabi cezasini gerektirmez. Nitekim hakkiyle imâm olan Alî, kendisiyle mukaatele edenler hakkinda " ^ i>î i^tj^i = Bunlar bize karsi bag eden kardeslerimizdir" demistir {Tecrîd Ter., II, 322).

[198]
CâbIr hadîsinin sevkinin zahiri, Sehl hadîsinin sevk edilisinin zahirine muhaliftir. Çünkü Câbir hadîsinde tahtalar yaptirmayi Peygâmber'e kadin arzetmistir; Sehl hadîsinde ise bunu kadindan istemek üzere Rasûlullah haber göndermisti denilirse; Ibn Battal bu suâli söyle cevâbladi: Muhtemildir ki, kadin bunu teberru' edici olarak Peygambcr'den sormustur. Kendisine Peygamber'in kabulü hâsil olunca, kölenin isi yavas yapmasi mümkündür. Bunun üzerine Peygamber kadinin niyetinin güzelligini bildigi için, kadindan va'dinin çabuk infazini isteyerek, haber salmistir. Yâhud kölenin tahtalardan yapacagi sey'in sifatini ve bunun minber olmasini kadina îa'rîf etmek için haber salmis olabilir (Ibn Hacer).

[199]
Mescidin genisletilmek için yeniden bina edilmesi, hicretin 30. senesinde olmustur. I'tirâz edenler, mescidin Peygamber devrindeki hâl ve hey'ette bina edilmesini, nakisli tas ile kireç kullanilmamasini arzu ediyorlardi. Hâlbuki kerpiç duvarlar çabuk gevsiyor, hurma gövdelerinden yapilan direkler az zamanda çürüyor, hurma dallarindan yapilan örtü namaza gelenleri yagmurdan koruyamryordu.

[200]
Bu hadîsin ihtiva etligi va'd ve müjde Usmân'dan baska, Ebû Bekr, Umer, Alî, Abdullah ibn Amr, Enes, Ibn Abbâs, Âise, Ümmü Habîbe, Ebû Zerr, Amr ibn Anbese,

Vasile ibnu'1-Eska', Ebû Hureyre, CâbIr ibn Abdillah, Ebû Kursâfe, Nubeyt ibn Surayt, Umer ibn Mâîik, Esma bintu Yezîd, Muâz ibn Cebel, Ebû , Uniârae, Abdullah ibn Ebî Evfâ, EbûMûsâ, Abdullah ibn Umer'den de birbirine yakin lâfizlarla kâh ziyâdeli, kâh muhtasar olarak rivayet edilmistir.

[201] Kuteybe bu siyakta Amr ibn Dînâr'm, Sufyân'm suâline verdigi evet cevâbini zikretmedi. Asîlî rivayetinde ise o konusmanin sonunda: Amr ibn Dînâr evet dedi, diye zikredildi.

Keza Buhârî bu cevâbi Kitâbu'l-Fiten'deki Kutcybe'den baskasindan olan rivayetinde de zikretmistir. Ekseriyetinin üzerinde bulundugu râcih mezheb -ki Buhârî'nin mezhebi de budur- Seyli'in evet sözü sart olmaz, uyanik oldugu zaman sükûtla yetinir (Kastallânî).

[202] Mescidler, çarsilar gibi insanlarin toplu bulundugu yerlerde zarar verebilecek silâhlarla tedbirsiz ve usulsüz dolasmanin kötülügünü bu hadîsle pek güzel ögretmistir. Iste bu Yüce Peygamber'in ümmetinin sahsinda bütün insanliga ögrettigi eskimez medenîyet derslerinden biridir.

[203] "Peygamber'in sâiri" diye lâkablanip meshur olan Hassan ibn Sabit, Ensâr'in Hazrec kulundandir, islâm'da da, Cahiliyyet'te de akrani arasinda en ziyâde temayüz eden ünlü sâirlerdendir. Peygamber'in medhine ve kâfirlerin hicvine dâir kasideleri ve siirleri meshurdur. Kendisi, babasi, dedesi, dedesinin babasi hep yüz yirmiser sene yasamislardir. Hassan ibn Sabit altmis yasinda müslü-mân olmus, yüz yirmi sene yasamistir.

Metindeki kissanin sebebi, Buhârî'nin baska bir kitabinda söyle îzâh ediliyor: Umer mescide girmis, bakmis ki Hassan siir insâd ediyor, Ona dik dik bakmis. Hassan da: Bu mescidde senden daha hayirlisi hâzir oldugu hâlde ben siir insâd ederdim, demis. Sonra Ebû Hureyre'ye dönüp: Allah askina söyle.... diyerek, metindeki hadîsi söylemistir.

Bu kissa ile Buhârî, mescidde siir insadinin halâl ve harâmhgi mes'elesini ortaya koymak islemistir.

[204] Harbelerle, yânî kisa mizraklarla oyun, âdî bir oyun degildir. Bizim kiliç kalkan oyunu, cirit oyunu gibi düsmana karsi silâh kullanmakta idman peyda etmek için oynanir. Düsmana karsi hazirlik sayildigi için mubah olmus, hattâ mescidde bile oynanmasi tecviz buyurulmustur. Bu hadîs, ileride yine gelecektir.

[205] Mesciddeki minber üzerinde alim satimin vâki' oldugu degil, baska yerde vâki' olan alim satim isinin mesciddeki minber üzerinde zikredilip haber verildigi anlatilmak isteniyor.

[206] el-Velâ, kisinin mâlik bulundugu bir sahsi azâd etmesi sebebiyle, azâd eden ile azâd edilen kimse arasinda devam eden hükmî yakinliktir ki, bu yakinlik sebebiyle azâd eden, azâd edilenin mirasina hakk kazanir

[207] Buhârî hadîsin sonunda, hadîsin birkaç tarîkini verip, bunlardaki küçük farklara isaret etti. Bir de Ca'fer ibn Avn tarîkinde Yahya, Amre ve Âise'nIn birbirlerinden isitmelerinin tasrîh edildigini gösterdi.

Buhârî, içinde minber zikredilmesi sebebiyle bâb ismine uymasindan dolayi, burada Sufyân'in rivayet ettigi metni almistir

[208] et-Tekaadî, Tefâul vezninde, bir kimse alacaklisindan hakkini kabz eylemek ma'-nâsinadir.. Lâkin ana kaynaklarda da tekaadî, borcun ödenmesini islemek ma'-nasinadir.

et-Muiâz.eme, bir nesneden asla aynlmayip onunla sabit ve daim olmak ma'nâsinadir.

[209] Ka'b ibn Mâlik, Tebük gazvesinden geri-kahp, sonradan tevbeierinin kabul olunduguna dâir bir âyet inen üç Ensârî'den biridir. O da Hassan ibn Sabit gibi meshur bir sâirdi. Ömrünün sonlarinda gözleri kör olmustur.

Taberânî'nin rivayetine göre, bu alacak iki ûkiye yânî seksen dirhem imis. Bu dirhemlerin altun mu, yoksa gümüs mü olduklari böylece mübhem rivayet ediliyor.

"Eger: Hadîsin bâb ismine uygunlugu nedir? dersen, söyle cevâb veririm: Tekaadî, hadîste zahirdir. Mulâzemeye yânî borcunu istemek için borçluya yapismaya gelince, bu, borcun ödenmesi istendigi vakit Ibn Ebî Hadrcd'in hasmindan ayrilmamasindan istinbât edilmistir. Yâhud da Buhârî buradaki mulâzeme ile Kitâbu's-Sulh'da "kendisinin Abdullah ibn Ebî Hadred el-Eslemî'de bir mal alacagi vardi, bunun için ona yapisti..." lâfziyle rivayet ettigi hadîse .isaret etmistir" (Kastallânî).

[210] Hadîsteki zamirlerin müzekker ve müennes suretinde sekk ile söylenmesi, o zâ tin zencî bir. adam veya zeneî bir kadin oldugunun sübheli olarak rivayet edil-mesinden dolayidir. Sekksiz olarak rivayet edilen hadîslerde zamîr yalniz müennes söylenmistir. Bu sekk gâlib Ihtimâlle aradaki râvî olan Sabit ibn Eslem el-Bunânî'dendir. Buhârî'nin iki bâb sonraki diger rivayetinde bir zencî kadin olmasi ihtimâline, kuvvet verildigi gibi, Ibn Huaeyme'nin Sahih 'inde"*bJ-îi/*i=Bir siyah kadin" denilmis, hattâ Beyhakî, isminrn " ^~ r1 = Ümmü Mihcen" oldugunu tasrîh eylemistir. Bu zencî kadini hakîr görüp, vefatini Peygamber'e haber vermege lüzum görmemislerdi.

Bu zencî kadinin kazandigi fazilet ve ni'met, mescide olan bu hizmeti mu-kaabelesindedir gibi anlasiliyor. Hakîketen bu gibi hizmetler ufak tefek görülse de, büyük ecri mûcibdir. Peygamber'in bizzat mescidi süpürdügü de rivayet edilmistir.

[211] Ribânm harâmligi en son teblig edilen ser'î hükümlerdendir, Sarâb ticâretinin tahrîmini Peygamber'in ribâ âyetleriyle birlikte teblîg etmesinden sarâb harâmli-gmin da o zamana kadar geri kalmis olduguna istidlal edilebilirse de, sarâbin harâmliginin çok evvel oldugu muhakkaktir. Ihtimâl ki, evvelce sarâbin yalniz ayni, yânî içilmesi haram olmustu da, alinip satilmasindaki harâmhk bu vakte kadar geri kalmisti, diyenler varsa da, bu te'vîl uzaktir. Zîrâ sarâbin ayni haram olunca, alip satma suretiyle aynindan menfâatlanmanm haram olmus oldugu da sübhesizdir.

Sârih Aynî'nin beyân ettigi üzere hamr'in harâmliginin, bu vesîle ile ha-râmliginin te'kîdine ve hükmün yayilmasinda mübalaga maksadina, yâhud ticâretinin haram kilindigi hakkindaki hüküm kendilerine ulasmamis kimseler mecliste hâzir olduklari için Ilâminin tekrari ihtimâline binâen olmasi akla daha mülayim geliyor (Ahmed Nâim, Tecrîd Ter-, II, 321).

[212] Münâsib olan, bu babin "Mescidi süpürmek... bâbi'-'nin akabinde gelmesi idi.

[213] Ibn Abbâs'in bu tefsirini Ibn Ebî Hatim mevsûlen rivayet etmistir. Buhârî bununla, mescide hizmet etmek suretiyle ta'zîm etmek, geçmis ümmetlerde de mesru' olduguna isaret etmistir. Görmez misin ki, Yüce Allah, Meryem'in annesi Hanne'den, onun gebe kaldigi zaman karnindakinin Allah için azâdlanmis bir kul olmasini yânî Mescidi Aksâ'ya hizmet eder veonun üzerindehiçkimse için bir yol olmamasini adamistir. Sayet mescidlerc hizmet etmek, Allah'a yaklastiran islerden olmasaydi, o bu adagi yapmazdi. Iste bu nokia, bâb isminin delîli olan yerdir (Aynî ve Kastallân)

[214] Yânî o ma'nâda bir kelime söyledi. Nitekim Buhârî'nin diger rivayetinde (U^jU J* ^JSj) yerine (,> jü J, ») gelmistir ki, yine o ma'nâdadir.

[215] Bundan Süleyman Peygamber'in ashabinin,cinni görebileceklerine istidlal olu-* nur. Çünkü peygamberliginin delillerinden olan cinnlerin ona inkiyâd etmeleri mu'cizesini iyânen müsâhade etmemis olsalardi, hüccet kaaim olamayacakti. Me-lâike ile cinni aslî suretlerinde ara sira müsahede etmek peygamberlere ve sûfî-lere mahsûs bîr keramettir.

[216] Buhârî'nin Kitâbu'I-Enbiyâ'daki bir rivayetinde " \^\J_ '&-J = Onu köpek gibi kovdum" lâfziyle gelmistir.

[217]
Kaadî Sureyh'in bu haberinin tamâmini Ma'mer, Eyyûb'dan; o da Ibn Sîrîn'-den olmak üzere mevsûlen rivayet etmistir.
Kaadî Sureyh Ibnu'l-Hâris el-KIndî en-Nahaî, Peygamber devrine yetismis, lâkin onunla bulusamamistir. Evvelâ Umer tarafindan Kûfe'ye kaadî ta'yîn edilmis, sonra Usmân, Alî ve Emevîler devrinde devamli altmis sene kaadîlik yapmistir. Haccâc'in valiligi zamaninda kendi arzusu ile kaadîliktan çekilmistir. Aynî, onun 98 hicrî târihinde vefat ettigini yaziyor. Hu/âsa'da 80 yilinda öldügü rivâ yet ediliyor. Vefatinda 110 veya 120 yasinda idi. Uzun ömürlülerdendir. Kaadî Sureyh, sübhesiz tabiî âlimlerinin en yükseklcrindcndir. Söhreti Islâm hukuk târihinin birçok devirlerinin sermayesidir. Zekâsi, fetâncti hakkinda pekçok nâ-direler nakledilir. Birçok hükümleri Âdâbu kazanin bir numûncsidir.
[218]
Ibn Ishâk: Sümâme'yi yakalayan bu müfrezenin kumandani, Muhammed Ibn Mesleme'dir. Peygamber onu otuz süvârî içinde, alimci senenin muharrem ayinin onuncu gecesinde... gönderdi, dedi.
Ibn Sa'd'da ise: Hicretten onbesinci ayin basinda, onun Medine'den gaybubeti ondokuz gecedir. Muharrem'den bir gece kala geldi... tarzindadir (Aynî)
[219]
Hadîs burada kisaltilmis olarak rivayet edilmistir. Asil metinde Peygamber'in onun yanina birkaç kere gidip geldigi ve nihayet salivermelerini emrettigi vardir.
Burada ancak bâb basligina delîl olacak kisim verilmistir. Bu hadîs ileride mufassal metniyle birkaç defa gelecektir
[220]
Bu çadir Rukayye el-EnsârIyye yâhud el-Eslemiyye'nin kurdugu çadir idi. Bu kadin orada yaralilari tedâvî eder ve bu hizmetinin ecrini de Allah'tan umardi (Aynî). Demek ki, bu kadin Islâm'da ilk kadin doktor ve ilk kadin hasta bakici oluyor.
Peygamber hasta ziyareti kolay olsun ve tedavisi ile yakindan ilgilensin diye Sa'd'in, Rukayye kadinin çadirina naklini emrettikten sonra, sabah aksam yanina gider ilgilenirdi. Bu suretle Sa'd için çadir kurdurmaktan murâd, kendisine bir çadir tahsîs ettirmekten ibaret olmus oluyor.
Gifâr ogullan, Ebû Zerr'in kabîlesidir. Mesciddeki ikinci çadirin sahibi, Rukayye'nin kocasi idi derler
[221]
Buhârî Ibn Abbâs'in bu hadîsini Kitâbu'l-Hacc'da mevsûlen rivayet etmistir.
[222]
Bundan, Özürlü kimsenin binerek tavafinin cevazi sabit oluyor. Bundan eti yenen hayvanlarin mescide girmesini mutlak olarak tecviz ma'nâsi çikaranlar vardir. Zîrâ bu gibi hayvanlarin sidikleri bunlara göre temiz sayilir. Temiz saymayanlar, bu devenin yürürken kirletmemeye ta'lîmli olmasi ihtimâlini öne sürerler. Rasûlullah'm da bir defa binerek tavaf ettigi sabittir.
[223]
Makaamu Ibrâhîm, evvelleri Beyt'e bitisik denilecek derecede yakin Idi. Onu Umer, mescidin sahnma, simdiki bulundugu yere nakletti. Ümmü Seleme'nin tâ Beyt'in yaninda kilindigini haber verdigi bu namaz, Ibrahim'in makaaminda kildigi namazdir.
[224]
Eger bâb lâfzindan evvel yâhud sonra birsey tak"dîr edilmezse, bâb sözü i'râb-lanmis olmaz. Çünkü i'râb ancak baglama ve terkîbden sonra olur. Sonra Bu-hârî'nin âdeti bâb lâfzini, isimden soyulmus olarak zikrettigi zaman bu ondan sonra zikredilecek hadîsin, önceki bâbda zikredilen hadîslerle bir münâsebeti olacagina delâlet eder... (Aynî).
[225]
Bu iki sahâbînin biri Evsîler'den Abdâd ibn Bisr, digeri Useyd ibn Hudayr yâhud Üvey m ibn Sâide et-Eshelî'dir. Bu hâl, Peygamber için mu'cize, o iki sahâ-bî için kerametti r.
Buhârî bu hadîsi Nübüvvet Alâmetleri Kitâbi'nda ve Ensâr'in Menkabeleri Kitâbi'ndaUseydibnHudayr ileAbbâd ibnBisr'in menkabesi olarak tahrîc etmistir.
[226]
el-Havha, hâ'nm fethi ve vâv'm sükûnu ile odanin duvarinda olan bacaya denir ki, ondan odaya isik girer. Ve iki hâne araliginda biri birine geçecek küçük kapi tarzinda delige denir, üzerinde tahta kapisi olmayip açik olur, komsu deligi ta'-bîr olunur... (Kaamûs Ter.).
[227]
TercemedekI vergi lâfzi, atâ ma'nâsina olan " J" = Menn"In mukaabilidir. Menn'in Arabca'da iki ma'nâsi vardir: Biri cûd ve atâ ve ivazsiz bahsistir. Buraya yakisan bu ma'nâdir. Digeri insanin, birine olan iyiliklerini saymasidir ki, kötülenmis bir huydur. Türkçe'de buna basa kakmak ta'bîr olunur. Hadîs metninde ismi tafdîl sigâsiyle gelen "emenn = *ji " lâfzini birinci ma'nâya hami eylemek zarurîdir
[228]
Hullet, dostluk demektir. Meveddet ve mahabbet de o ma'nâda ise de, hullette halîi'den baska hiçbir kimseye ve hiçbir seye mahabbete yer birakmayacak derecede mahabbeiin Istilâsi altinda bulunmak gibi bir ihtisas ma'nâsi vardir. Hullet, ortaklik kabul etmeyen bir nevi' mahabbettir ki, Peygamber bunu Rabb'ina tahsis etmistir. Gerçi bu nevi' mahabbet bütün peygamberlerde vardir. Fakat Halîlullah lakaabi Ebu'l-Enbiyâ ile Hâtemu'l-Enbiyâ'ya hâsstir
[229]
Peygamber'in mescidi Mü'minlerin Annelerinden her birine tahsis edilen hücreler ve büyük muhacirlerin evleri ile çevrili idi. Bunlarin her birinden mescide kolayca girebilmek için oraya açilir küçük birer kapi vardi. Isle Ebû Bekr'in kapisindan baska kapatilmalari emredilen kapilar, bu husûsî küçük kapilar idi. Sahâbîler bu istisnayi -diger isaretlere ilâveten- onun halîfe olmasina bir Isaret
saymislardir.
"Eger siz ona yardim etmezseniz, kâfirler onu çikardigi zaman bizzat Allah ona yardim etmisti. (Peygamber ancak) ikinin ikincisinden ibaretti. O zaman onlar magaradaydilar. Peygamber o vakit arkadasina: Tasalanma, Allah hiçsübheyok bizimle beraberdir, diyordu... " (ei-Tevbe: 40) âyetinde Ebû Bekrin hicret arkadasligi ve dolayisiyle Peygamber'e olan derîn mahabbetine Isaret edilmektedir
[230]
el-Galak, miglâk ma'nâsinadir ki, kapiyi kapayacak mandala ve sürgüye ve kilide denir... (Kaainûs Ter.).
[231]
Bu sartin cevâbi hazfedIImistir. Muhkemlikleri ve nezâfetlerinden dolayi muhakkak bir güzellik görür idin, demektir. Bu "Lev"In temenni için olmasi da muhtemildir ki, o takdirde böyle bir cezaya muhtâc olmaz.
Bu kelâm, o mescidlerin bir takim kapilari ve olabilecek en güzel bir biçimde bir takim kilitleri olduguna delâlet eder. Lâkin bunlar, Ibn Ebî Muleyke'-nin, Ibn Cureyc'e bu sözleri söyledigi sirada harâb ve münderis olmuslardi (Aynî).
[232]
Bu hadîs (yedI,bâb) önce de geçmisti. Buhârî burada hadîsi maksada delâlet etmek üzere kisaca getirmistir. Tamâmi Magâzî Kitâbi'nda gelecektir.
Müsrikin mescide girmesi hususunda birkaç .görüs vardir: Hanefîler bu hadîse dayanarak mutiak cevaza; Mâlikîler mutlak men'e; Sâfiîler, Mescidi Haram ile digerleri arasinda ayirima gitmislerdir. Hakkinda âyet oldugu için Mescidi Harâm'a girmez, fakat kitabî için husûsî izin verilir denilmistir. Babin'hadîsi bu görüsü redd eder. Çünkü Sümâme Kitâb EhIi'nden degildir (Ibn Hacer).
[233]
Buhârî bâb ismiyle bu'konudaki Ihtilâfa isaret etmistir. Imâm Mâlik bunu mutlak olarak kerîh görmüstür. Ister ilim hususunda olsun, ister baska hususta olsun müsavidir. Baskalari dînî bîr maksad veya dünyevî bir menfâat olan ile, bir fâide bulunmayan ses yükseltme arasini ayirmislardir.
Buhârî bu bâbda, men'e delâlet eden Umer hadîsini ve men'e delâlet etmeyen Ka'b hadîsini men'in fâidesiz yükseltmelerde; men' etmemenin de ses yükseltmeye zaruret bulunan yerlerde olacagini isaret olarak sevk etmistir. Birinci hadîs içinde Umer'in "Bu sehirli olaydiniz Rasûlullah'in mescidinde ses yükselttiginizden dolayi muhakkak caninizi acitirdim" sözü bulundugu için, Buhâ-rî'nin sartina göre merfû'dur. Ikinci hadîs bundan (yedi bâb) önce de geçmisti (Ibn Hacer).

"Mescidlerde ses yükseltmek mekruhtur. Bunun muttaki olan kimseden j' olmasi yakismaz. Bâbdaki birinci hadîs zahire göre mevkuf hadîstir. Buhârî indinde bu gibi hadîs, merfû' hükmündedir. Çünkü içinde Rasûluliah'in mescidi zikr olunmustur. Müslim ise 300'e yakin olan bu gibi hadîslerde Buhârî'ye muhalefet etmis ve bu hadîslerin merfûîuguna hükmetmistir" (Sâh Veliv-yullah).

[234] Bâb basligi iie onu ta'kîb eden iki hadîsin münâsebetini Muhelleb söyle beliriti: Buhârî,Peygamber mescid içinde hutbe yaparken insanlarin onun etrafinda otu-ruslarim, âlimin etrafinda halka seklinde oturmalarina benzetti. Çünkü zahir olan, Peygamber mescid içinde ve minber üzerinde bulundugu zaman muhakkak yaninda halka olanlar gibi gözlerini ona dikmis bir topluluk bulunurdu. Digerleri de söyle dedi: Ibn Umer'in hadîsi, basligin iki rüknünden biriyle ilgilidir; o da oturmadir. Ebû Vâkid hadîsi ise, basligin diger rüknüyle Ilgilidir; o da halka olmaktir (îbn Hacer).

[235] Bu ta'lîki Müslim, Ebû Usâme'den; o da el-Velîd'den diye, mevsûlen rivayet etmistir ki, bu da Nâfi'nin Ibn Umer'den rivayet ettigi hadîsin ma'nâsindadir.

[236] Bu hadîste ilim ve zikir için halka teskîl etmenin cevazi hükmü vardir. Bu hüküm hadîs için konulan baslikta zahirdir. Bu hadîs Kitâbu'l-ÎIin'de "Meclisten ulastigi yere oturan kimse bâbi"nda geçmisti.

[237] Buhârî bu hadîsi Libâs ve Isti'zân Kitâblarf nda da tahrîc etmistir.

Buhârî'nin bunu ta'kîben sevk ettigi rivayet ile, Sârih Aynî'nin zikr ettigi diger rivayetlerden Ebû Bekr, Umer, Usmân, Ibn Umer, Ibn Mes'ûd ve Enes'in de mescidde bu vaziyette görüldükleri sabit oluyor. Rivayet edilen bu Peygamber fiili i!e sahabe fiili, bunun caiz olduguna delâlet edici ise de, Câbir ibn Ab-dillah'tan rivayet edilen bir hadîste nehiy buyurulmustur. Bâzilari bu nehyin mensûhiyetinc kaail olmak istemislerse de, delîle mukaarin olmayan nesh da'-vâsi makbul olmayacagindan, nehyi avret yerinin açilmasi korkusu oldugu zamana kasr edip, diger hallerde bu fiilin mutlak cevazina hükmetmislerdir. Büsbütün caiz olmadigina kaail olanlar da vardir.....

Hulasaten (^Ûvl = Yüzü koyu yatmak)tan baska istirahat vaziyetlerinin hepsi caizdir. Inbitâh, yânî yüzü koyun yatmak ise nehyedilmistir ve hakkinda: " Jiiîiâi 14'^;" üij» i^ji - O, Allah Teâla'nm hiç sevmedigi bir yatistir" buyurulmustur.

[238] Hadîsle bâb basliginin mutabakat ciheti, Peygamber'in Ebû Bekr'in mescid bina etmesine muttali' olup, onu bu iste ikrar eylemesidir (Îrsâdu's-Sârî).

el-Mâzerî söyle dedi: Sahsin, kendi mülkünde mescid bina etmesi icmâ' ile caizdir; mülkünün disinda Ise icmâ' Ile mumtenî'dir. Umûmun faydalanacagi mubah sahalarda Ise, kimseye zarar verilmemek sarti ile caizdir. Lâkin bâzisi muhalefet ederek bunu men' etti ve söyle muhakeme yürüttü: Çünkü yollarin mubah sahalari insanlarin faydalanilmasi için konulmustur. Mescid bina edildigi zaman, bâzilarinin faydalanmasi men' olunur. Iste Buhârî böyie düsünenleri redd etmek istedi ve Ebû Bekr'in kissasi ile istidlal eyledi (Fethu'l-Bârî).

Buhârî bu hadîsi, buradan baska Hicret, tcâre, Kefâle ve Edeb kitâblarm-da kisaltilmis ve uzatilmis olarak tahrîc etmistir. Hadîsin bir kismini Gazvetu'r-Recî'de de sevk eylemistir (Umdetu'l-Kaari).

[239] 206 Bu bâb basliginin konma sebebi: Çarsilar arazî parçalarinin en serrlisi, mescidler yer parçalarinin en hayir/isidir" seklinde gelen hadîse isarettir. Bu hadîsi Bezzâr ve digerleri tahrîc etmistir, fakat isnadi sahîh degildir... Bir de denildi ki, bâb basligindaki mescidlerle murâd, namaz kilinan yerlerdir, namaz için yapilmis binalar degildir. Sanki "çarsi yerlerinde namaz babi" demis gibidir.

[240] Bütün asillarda böyledir, tbn Munîr bunda harf yanlisligi oldugunu ileri sürüp söyle demistir: Bu bâb isminin uygunluk ciheti, çarsida namaz kilmamis olma-siyle birlikte, ibn Umer hadîsinedir. Musannif, bir hayâl edicinin, kapatilmis olmasindan dolayi orada namazi men' etmeyi hayâl etmemesi için, çarsi içinde mescid bina etmenin cevazini beyân etmek Istemistir. Çünkü Ibn Umer'in na^ mazi, üzerlerine kapatilan bir ev içinde idi. Bu kapatma mescid edinilmesini men' etmemistir (Fethu't-Bârî).

Buhârî bu hadîsi "Cemâatle namazin fazileti bâbi"nda da tahrîc etmistir.

[241] Bu hadîsin lâfzi, Humeydî'nin el-Cem' Beyne's-Sahî/iayii"inda söyledir:

"Peygamber (S) parmaklarim birbirine geçirdi de: Yâ Abdellah, insanlarin ise yaramaz degersizleri içinde kaldigin zaman sen nasil olursun? Onlarin ahid-leri ve emânetleri birbirine karismis, ihtilâf el misler ve söyle olmuslardir, buyurdu ve parmaklarini birbirine geçirdi. Abdullah: Yâ Rasûlallah, nasil yapayim? dedi. Rasüiullah: Tanidigim alir, tanimadigim birakirsin; hususiyetin olanlari kabul edersin, onlari avammlanyle basbasa birakirsin buyurdu."

Bu hadîs, Buhârî rivayetlerinin çogunda düsmüstür. Bunu Ismâîlî de, Ebû

Nuaym da Mustahrac'lannda zikretmemislerdir. Bu ancak el-Birzâlî'nin aIyaz-masinda bulunmustur.

Hadîsin bâb basligina uygunlugu, cüzlerinden birinde hâsil olmustur. Buhârî hadîsin, bâb isminin bir kismina delâlet etmesiyle yetinmistir. Çünkü Ebû Hureyre hadîsi bâb isminin tamâmina delâlet etmistir (Umdelu'l-Kaarî).

[242] Buhârî bunu Edeb'de ve Mezâlim'de de ayr, ayri yollardan tahrîc etti

[243] Bûhârî bu hadîsi ayri yoldan Sehv Bâbi'nda da tahrîc etmistir. Bu hadîsin bahisleri insallah Sehv Bâbi'nda gelecektir.

[244] Râvîlcr, Abdullah ibn Umer'in oglu Salim Ile kölesi Nâfi'dir. Bunlarin her ikisinden de rivayet eden Mûsâ ibn Ukbe, evvelâ Salim ibn Abdillah'in bu mekânlarda namaz kildigini görüp böyle dedigini isittikten sonra, Nâfi'den de keyfiyeti tahkik etmis ve Sâlim'in sözlerini hep Nâfi'nin sözlerine uygun bulmus, yalniz Sercfu'r-Ravhâ tepesindeki mescid hakkinda ihtilâf ettiklerini görmüstür.

Serefu'r-Ravhâ, Medîne'ye Iki konak mesafede mübarek bir yerdir. Peygamber'in, buranin fazîleti hakkinda iki hadîsini Ebû Hureyre rivayet etmistir: " Nefsim elinde olan Allah'aye-mîn ederim ki, Meryem oglu îsâ günün birinde Ravhâ caddesinde hacc yâhud umre niyetiyle bülend âvâz ile Lebbeyk Lebbeyk diye geçecektir".

Burasi cennet vadilerinden bir vâdîdir. Bu vâdîde benden evvel yetmis peygamber namaz kilmis ve Mûsâ ibn îmrân da îsrâîI ogullari 'ndan yetmis bin kimse ile ya hacc, ya mu'temir yâni umreye niyet etmis olarak buraya ugramistir" (Umdetu 'l-Kaarî).

[245] Zu'1-Huleyfe, Medînc ahâlîsinin mîkatidir. Oradan .ihrama girip hacc ve umreye giderler. Medine'ye dört, Mekke'ye yüz doksan sekiz mil.mesafededir

[246] Vâdî'I-Akîk, Medine civarinda hurmaliklari olan bir yerdir. Burada Sa'd ibn Ebî Vakkaas bir kasr yaptirmis ve orada vefat etmis, na'si Medine'ye getirilmisti

[247] Munsaraf, Mu'ccnui'l-Biilclân'a göre, Mekke ile Bcdr'in ortasinda dörder bc-rîd yânî dört konak mesafededir.

[248] Irku'z-Zubye denilen mevkî' olacak.

[249] Ruveyse, Medîne ile arasinda on yedi fersah olan büyük bir köydür

[250] Aree veya Arc, Ruveyse'den 13, 14 mü uzakta büyükçe bir köydür

[251] Medîne ile Sâm yolcularinin birlestikleri yerde, Cuhfe'ye yakin bir dagin ismidir

[252] Merru'z-Zuhrân - MerriTz-Zihrân-, buna halkin avamini Batnu Mcrv derlermis kî, Mekke'ye bir merhale mesafededir.

[253] Safrâvât, Mekke ile Medîne arasinda Merru'z-Zuhrân'a yakin bir yer ismidir

[254] Mekke'ye yakin bir vâdî ismidir

[255] Bu terceme Ahmed Naîm merhumun Tecrîd Tercemesi (II, 356-361)'nden bâzi küçük tasarruflarla alinmistir. Kendisinin de ifâde ettigi gibi, bu hadîsi Türkçe'ye nakletmek hakîkaten zordur. Hadîste ta'rîf edilen makaamiarm cografî mevkileri uzun seneler zarfinda tekerrür eden cevvîlhâdiselerin te'sîriyle ekseriya -tâbiûn devrine yetisenlerin bile meçhulü kalacak veçhile- yok olmustur. Bundan dolayidir ki, sarihlerin buraya âid izahlari pek yetersizdir. Serhde genis tafsilât verme yolunu tutan Aynî (855) bile, en müskil noktalarda sükûtu tercih ediyor. Bunun sebebi -Aynî'ye muasir olan diger sârih Hafiz Ibn Hacer el-Askalânî (852)'nIn dedigi gibi- bu mübarek makaamlardan yainiz Zu'1-Huleyfe ile Rav-hâ'dakI mescidlerden maadasinin daha o zamanlarda da ma'rûf olmamasidir. Bunlardan evvelki sarihlerin zamanlarinda da isin bu merkezde olduguna süb-he etmiyoruz. Çünkü sadra sifâ verecek bilgiler vereydiler, elbette bunlar da bize bildirmekte ihmâl göstermezlerdi.
Surasi da dikkat çekicidir: Buhari bu hadîste Medîne yollan üzerindeki mes-cidleri zikrettigi hâlde, Medîne içinde Peygamber'in namaz kildigi makaamlari ve mescidler hakkindaki rivayetleri zikretmiyor. Zîrâ bunlara dâir kendisine ulasan hadîsler, kendi sartina uygun isnâdlarla gelmemistir. Sârih Aynî, Medîne içinde ve civarinda isnâdlarla yerleri subût bulmus 48 kadar, Peygamber'e âid namazgahi senedleriyle sayiyor. Fakat onun hayâtta oldugu târihlerde bunlardan -Hafiz Ibn Hacer'in beyânina göre- sekizden mâadasinin Izleri kaybolmustur. Bu sekiz mübarek mescid de sunlardir:

1. Kubâ Mescidi;
2. Bunun dogusuna düsen Fudayh Cj^») Mescidi;
3. Benû Kurayza Mescidi;
4. Mesrubetu ÜTnnii Ibrahim (Benû Kurayza' Mescidi'nin kuzey indedir);
5. Benû Zafer Mescidi (Bakî'nin dogusunda olup Mescidu'I-Bagle demekle ma'rûftur);
6. Benû Muâviye Mescidi (Mescidu'l-îcâbe adiyle ma'rûftur);
7. Mescidu'1-Feth (Sel'i nâmindaki daga yakindir);
8. Mescidu'l-Kibleteyn (Benû Selime yurdundadir - Fethu'l-Bâri). Ibn Hacer'in bu yazdiklari üzerinden 500 küsur yil dahageçmistir...

[256] Bâzi Buhârî nüshalarinda bu ara baslik yoktur. Bu bâblarla geçen bâblar arasindaki münâsebet vechi sudur: Bunlardan önce geçen bâblar bütün vecihleriy-Ie mescidlerin hükümleri hakkindadir. Buradaki bes bâb ise mescidler hâricinde namaz kilanlarin hükümlerini beyân hakkindadir

[257] Bu hadîsin basliga delâleti "duvarsiz olarak" sözünden çikarilir. Çünkü bu lâfiz orada bir sütre bulunduguna is'âr edicidir. Zîrâ "gayr" lâfzi Ibarede dâima sifat vâki' olur. Takdiri "iiâ sey'in gayri cidârin"dir. Bir de sahra namazlarinda Peygamber'in dâima sütre kullandigi sabittir.
Bu hadîs ayniyle ve bu isnâdla Kitâbu'l-ilm'de "Küçügün hadîs isitmesi ne zaman sahîh olur" babinda da geçmistir.

[258] Duvarsiz yerde namaz kilarken musallînin, kible cihetine, insan geçmek ihtimâ li olursa namaz kildigina alâmet olmak üzere bir sütre dikmesinin mendûb oldugunda ittifak vardir. Kimsenin geçmiyecegine emniyet olunan yerde ise, Imâm Mâlik ile Imâm Safiî'ye göre -bu husustaki hadîslerin çoklugundan dolayi- mu-sallî yine sütre dikmekle mükelleftir. Bununla beraber Urve, Atâ, Salim ibn Abdillah, Kaasim ibn Muhammed, Sa'bî, Hasen Basrî gibi büyük tabiîlerin sahrada sütresiz namaz kildiklari rivayet ediliyor. Imâmin sütresi, cemâatin de sütresidir.

[259] Âlimler cumhuru musallî ile sütresi arasindan geçmenin harâmhgma kaail ol-muslarsa da geçen insân yâhud hayvan, namaz kilanin namazini bozmaz. Hüccetleri bundan önce geçen Ibn Abbâs hadîsi ile Buhârî ve Müslim'in Âise'den rivayet ettikleri bu mealdeki hadîstir: "Rasûlullah namaz kilardi. Ben de onun karsisinda cenaze vaziyetinde aykiri yatardim" Bu son hadîs, bâzilari tarafindan "hayizh oldugum hâlde" ziyadesiyle rivayet edilmistir.
Buhârî bu hadîsi uzun ve kisa olarak, Tahârct'te, insanlarin abdest alma suyundan artani kullanmak babinda, Namâz'da avret yerini örimc hadîsinde, kirmizi elbise içinde namaz kilma babinda, keza burada iki yerde; Ezan Kiîâ-bi'nda; Peygamber'in sifatinda iki yerde; Libâs Kitâbi'nda iki yerde lahrîc etmistir.

[260] Buhârî'nin bunu isbâi etmekten maksadi, musallînin, insanlara yolu danilimama-si ve bastigi yerden alin koyacagi yere kadar olan mesafeyi daraltmamasi için buradaki mikdân geçmemesidir. Peygamber'in dikeldigi yer ile duvar arasinin üç zirâ' oldugu sabit olmustur. Böyle olunca secde yeri ile duvar arasinda takriben bir davar geçebilecek mesafe kalir (Sah Veliyyuilah).

[261] Davar geçebilecek kadar yerin mikdârini lafimînde irUiiâf edilmistir. Bir kcrrc musallî ayakta olduguna göre, duvar ile arasi bu mikdâr olmalidir demislerdir. Iste bu hâlete göre rükû' ve sucûd payi birakmak için üç arsin mesafe lakdîr edenler vardir. Bâzilari bu mesafe bir karis olmalidir demislerdir ki, bu sucûd hâline göre bir takdirdir. Bâzilari da alti arsin taraflaridir... Her hâlde uzak durmamak lâzimdir

[262] Buhârî bu babi, bâzilarinin; Mescidi Harâm'da namaz kilindigi zaman, insanlara darlik olmamasi için sütre yapilmaz; zîrâ orada insanlarin hepsi namaz tavaf ve diger tâatlerle mesguldürler, görüsünü redd etmek için baglamistir

[263] Hadîsin bâb basligina uygunlugu, "Bathâ'da önünde degnek dikerek namaz kildi" sözündedir. Çünkü Bathâ, Mekke'deki Bathâ'dir.
Bu hadîs, bundan Önceki ve sonraki bâbtarda da geçmistir. Buradaki rivayette "Insanlar, Peygamber'in abdest suyu damlalarini ellerine yüzlerine sürmeye basladilar" fikrasi fazladir.

[264] Buhârî'nin bu ta'Iîkini, Ibn Ebî Seybe mevsûien rivayet etmistir. Namaz kilmakta olanlarin üstüvanelere daha hakkli olmalarinin vechi sudur: Namaz kilanlar ve konusmakta olanlar direklere ihtiyaçta müsterektirler. Konusmakta olanlar onlara dayanmaya; namaz kilanlar da onlari sütre edinmeye muhtâcdirlar. Lâkin namaz kilmakta olanlar, bir ibâdette olduklari için, onlar direklerde daha haklidirlar (A'ynî).
Sütre arkasinda namaz mesru olunca, direk arkasinda kilmak evlâ tarikle mesrudur. Sütreye yönelmenin mendûb sureti, onu ya sag, ya sol basinin hizasina almaktir.

[265] Bu direk, Üstüvânetu'l-Muhâcirîn ismiyle ma'rûftur. Tâ Usmân zamanindan beri Rasûlullah'in mescidinde Mushaf'a tahsis edilmis bir yer oldugu, bu rivayetten anlasiliyor. Müslim'in rivayetinde " Sandigin arkasinda namaz kilardi" denildigine göre, Mushaf'in sandik içinde muhafaza edildigi istidlal olunur.

[266] Buhârîburadaki hadîsleri, cemâat içinde olmadigi zaman iki direk arasinda namaz kilmakta be's olmadigina delîl getirmis, münferid için direge dogru namaz kilmasinin evlâ olduguna, bu evieviyetle beraber iki direk arasinda durmasinda da kerahet olmadigina isaret eimistir. "Cemâatte olmamakla" kayitlamasi, cemâatte safflarin dümdüz yapilmasinin istenmis olmasindandir

[267] Hadîs ile bâb unvânindaki deve ve agacin münâsebet ciheti sudur: Deve aralarindaki toplayici ma'nâdan dolayi binege, "agaç da evlâ tarîkle deve semerinekatilmistir. Yâhud da Nesâî'nin hasen bir isnâdla Alî'den rivayet ettigi su hadî-se isaret edilmistir: Alî söyle demistir: "Ben sunu biliyorum ki, Bedr günü içimizde uyuyakalmamis hiçbir insan yoktu. Yalniz Rasülullah uyanikti ki, bir agacin dibine dogru tâ sabaha girinceye kadar hep namaz kilip duâ ediyordu". Harbe, asâ, direk, yenilmesi halâ! ve temiz bir hayvan, ayakta durdurarak deve semeri gibi bir seyi sütre edinmek mesru olduguna kiyâsen, agaçlan da sütre edinmek evlâ tarîkle caizdir

[268]

Diger rivayetlerde bu hadîsin râvîlerinden olan Esved ibn Yezîd en-Nahaî'ye, Âise: Namazi kesen seyler nedir? diye sormus...Oda Irak ehlinin mezhebi üzere: Namaza kadin ile köpek keser, demis. Iste bunun üzerine Âise, metindeki hadîsi söylemistir.
Buhârî bu hadîsi bes bâb sonra yine tahrîc etmistir

[269] Bunu Abdurrazzâk ile Ibnii Ebî Seybe, kendi Muscmnafiarmda mevsûlen rivayet ettiler

[270] Bu ta'lîki de Abdurrazzâk mevsûien rivayet etmistir

[271] Buhârî hadîsi burada ayri ayri iki senedle getirmistir. Buhârî bu hadîsi "Iblîs'in Sifati"nda da tahrîc etmistir Namazi kesmeye çalisan böyle bir kimseye seytân denilmesi mecazdir. în-.sanlardan Iblîs ahlâkli kimselere mecazen seytân denilmesi çoktur. Kur'ân'da da "Insan ve cimi seytânlari" (el-En'âm: 112) buyurulmustur.
Peygamber de: - Subhesiz: karini, yâni kendisinden hiç ayrilmayan seyrâni, onunla beraberdir" buyurmustur (Müslim, Salât, "Namaz kilanin önünden geçeni men' etmek babi").

[272] Yânî mekruh olur mu, olmaz mi? Yâhud namaz kilani alikoydugu zamanki karsilama ile alikoymadigi zamanki arasi ayrilir mi? Iste musannif Buhârî bu tafsî le meyi ettt. Ve Usmân ile Zeyd ibn Sâbit'ten zikrettigi ve zahiri ihtilâf olan iki haberi bir yere cem' etti... (Ibn Hacer).

[273] Bu hadîsten, uyuyan kimsenin arkasinda namaz kilmanin cevazi hükmü istin-bât olunuyor. Mâlik, Mücâhid, Tâvûs ise uyuyandan, namaz kilana isgal edecek bir sey gelmesi ihtimâline ve namazi tenzih maksadina binâen bunu mekruh saymislardir

[274] Bu hadîs ayniyle bu isnâdla "Yaygi üzerinde namaz" babinda, yânî Kitâbu's-Salât'm 22. babinda da geçmistir. Hadîsin buradaki basliga uygunlugu, yânî basliga delâlet ciheti açiktir. Peygamber'in, farz namazlari dâima mescidde cemâatle kildigi bilindigi için, evinde kildigi bu namaz elbette sünnet, tatavvu', nafile, yânî farzlara ilâve olarak kildigi namazlardir.
Namaz kilanin karsisinda kadinin yatmasi namazi kesmezse, önünden geçmesi evlâ tarikle kesmez. Selefte de, halefte de fakîhler cumhurunun; bu arada Ebû Hanîfe, Mâlik ve Safiî'nin görüsü budur

[275] Bu "Namazi hiçbir sey kesmez" hükmü, tahsis edilmis ânim bir hükümdür. Çünkü konusmak ve ameli kesîr, namazi keser. Yâhud da bundan murâd, haklarinda niza edilen kadin, esek ve köpekten hiçbiri namazi kesmez demektir (Kastallânî).

[276][276] Zeyneb, Peygamber'in en büyük kizidir. Kocasi Ebu'l-Âs ibnu'r-Rabî' ibn Abdi'I-Uzzâibn Abdissemsibn Abdi Menâf tir. Bu zât " *ûkn '^ = Bathâ'nin ars-lan yavrusu" lakabiyle meshur olmustur. Bunun annesi Hadîce binîu Huvey-lid'in ana baba bir kizkardesi Hind bintu Huveylid'dIr. Ebu'I-Âs, Câhiliyet'te Mekke'nin mal çoklugu, güzel ticâret, dogruluk ve emânet hususlarinda parmakla gösterilen ricalinden idi. Nübüvvetten önce, Peygamber'in hemen her gün beraber oldugu, sabah aksam beraber yemek yedigi siki dostlarindan idi. Henüz vahy gelmeden evvel, Hadîce, kizlari Zeyneb'i bu Ebu'1-As'a vermeyi Pey-gamber'e teklîf etmis, o da zevcesine hiçbir hususta muhalefet etmemek âdetinde oldugu için, derhâl muvafakat etmisti. Bu zevç ile zevcenin arasini, Bedr'den sonra Islâm ayirdi. Sonradan Ebu'l-Âs îmân etmekle yine Peygamber dâmâdli gi ile sereflenmistir. Bedir esirleri arasinda iken Zeyneb'in Mekke'den annesi Hadîce'nin hediyesi olan gerdanligi, kocasini kurtarma fidyesi olarak göndermesi, Peygamber'in gerdanligi görüp tanimasi, ve meclise "Isterseniz bunu sahibine idde ediniz" teklifinde bulunmasi, cidden insani inceltip duygulandiracak ve tekrar tekrar okunmaya deger vakialardir.
Umâme bintu Ebi'l-Âs ibni'r-Rabî', Peygamber'in pek sevgili torunu Idi. Ibn Sa'd'm Âise'den rivayetine göre, Rasûluliah'a bir defa boncuktan bir gerdanlik hediye edilmis. "Bunu ev halkindan en çok sevdigime verecegim" buyurmus. Kadinlar Âise'yi kasdederek: Ebû Kuhâfe'nin kizi bunu kazandi, ' demisler. Derken Peygamber Umâme bintu Zeyneb'i Isteyip gerdanligi onun boynuna takmistir. Diger rivayette "Bunu en merhametli olaniniz kimse ona verecegim" buyurmus ve kiSâdeyi Ebu'I-Âs'in Zeyneb'den olan kizinin boynuna kendi eliyle baglamistir. Bu Umâme, babasi ölünce Zubeyr ibnu'I-Avvâm'in vesayetinde kalmistir. O da Umâme'yi, Fâtima'nin vefatindan sonra Alî Ibn Ebî Tâlib ile evlendIrmistir.

[277] Rasûlullah'in bunu yapmasi, cevazini beyân içindir. Bu, kiyamete kadar devam edecek bir kaanûndur. Nitekim Ebû Hanîfe. Safiî ve Ahmed ibn Hanbel'in mez-hebleri de budur. Sâdece Mâlikîler cevazi kabul etmezler.
Müslim'deki "Peygamber'i omuzunda Umâme oldugu hâlde imâm olarak halka namaz kildirir gördüm" rivayeti, bunun farz namazda yapildigini açik olarak gösterir. Zâten Peygamber mescidde yalmz farz namazlari kilmak, sünnet ve nafileleri evinde kilmak âdetinde idi.

[278] Yânî mekruh olur mu, olmaz mi? Babin hadîsi bunda kerahet olmadigina delâlet etmektedir.

[279] Bu hadîs az bir farkla "Musallînin elbisesi secdede kadina dokunur" babinda (19. bâbda) geçmisti

[280] Bundan evvelki baslikta, kadin namaz kilan erkegin elbisesine degse de, namazin sahinliginin beyâni vardi. Bu baslikta ise, namaz kilan erkegin vücûdunun bir kismi kadina dokunsa da, namazin yine sahîh olacaginin beyâni vardir.
Erkek ile kadinin birbirine el sürmeleri, abdest bozacagi görüsünde olan Sâfiîyye'ye karsi, bu hadîsle de hüccet getiriliyor. Onlar ise arada belki bir hâil vardi, yâhud ellemekle abdest bozulmamasi ihtimâl ki peygamberlik hususiyet-, lerindendir diye te'vîl ederler.

[281] Daha evvel de söyledigimiz gibi, bu hadîs, maksûd ve ma'nâ bir olmakla beraber, el-Câmi'u's-Sahîh'\n birçok bâblarinda ayri ayri yollardan ve degisik lâfizlarla Hz. Âise'den rivayet edilmistir.

[282] Buhârî bu hadîsi Kitâbu'l-Vudû'un 73. "Namazda iken üzerine pislik atilan yâ-hud cife atilan kimsenin namazi fâsid olmayacagi" babinda delil olarak getirmisti. Burada da bâzi küçük lâfiz farklanyle bâb basligina dclîl olmak üzere tekrar getirmistir.